

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

ЧАСОПИС ЗА КОМУНАЛНО-СОЦИЈАЛНИ, ПРИВРЕДНИ
И КУЛТУРНИ ЖИВОТ БЕОГРАДА

Број 9 Година 53	Редакциони одбор: Лушан С. Николајевић, Богдан Крекић, Павле Кара-Радовановић Уредник: Слободан Ж. Видаковић	Септембар 1935 године
---------------------	---	--------------------------

Септембар 1935

Рођендан Краља Пејра II. — Душан С. Николајевић, већник и претседник Културног одбора града Београда, стр. 501

Чесћишке Београда о рођендану Њ. В. Краља Пејра II, стр. 503

Београд је најсвечаније прославио први краљевски рођендан Њ. В. Краља Пејра II, стр. 505

Чланци и студије из комунално-социјалне политике:

Санишарне усшанове града Београда. — Др. Угљеша Давидовић, в. д. директора Дирекције за социјално и здравствено старање Г. п. г. Б., стр. 516

Туберкулоза у Београду. — Др. Боривоје Мих. Ђорђевић, шеф Антитуберкулозног диспансера Г. п. г. Б., стр. 518

Улога градских болница у хишјенском васпишању грађана. — Др. М. Ђ. Поповић, стр. 522

Проблеми комуналне хишјене леишег доба у Београду. — Др. Сергеје Рамзин, шеф Јавне хигијене Г. п. г. Б., стр. 525

Буцеиши градских општина. — Др. Реља Аранитовић, шеф Буџетског отсека Г. п. г. Б., стр. 530

Предлози за решење пишања изградње малих сшанова у Београду и рушење Јашаган мале. — Слободан Ж. Видаковић, шеф Одељ. за штампу, туризам и културну пропаганду Г. п. г. Б., стр. 537

Прилози за историју Београда и Србије:

Турски споменици за исшорију Београда и Србије. — Глиша Елезовић, начелник Мин. просвете у пенз., стр. 546

Комунално-социјална хроника:

Свечано освећење нове Градске болнице у Београду, стр. 549

Друштвена хроника:

Међународна конференција бивших ратника-инвалида у Београду, стр. 551

Скауиши су на рођендан Њ. В. Краља Пејра II свечано освеишили своју засшаву у Београду, стр. 554

Скупшшина Савеза организација комуналних чиновника, стр. 556

Комуналне весиши и белешке, стр. 558

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

„Београдске општинске новине“ излазе једанпут месечно као часопис за комунално-социјални, привредни и културни живот Београда и једанпут недељно (сваког четвртка) као службени недељни лист Градског поглаварства града Београда.

Претплата на оба издања износи укупно:

за годину дана 150 динара.

за пола године 80 динара.

Претплата се прима само на оба издања. Чековни рачун код Поштанске штедионице бр. 54.300.

Уредништво и администрација налазе се у ул. Књегиње Љубице бр. 1/II. Телефон 26-242.

Рукописи се не враћају.

Слика на корицама : Један део шешира у Горњем Граду.

Уметнички додашак : Репродукција портрета Њ. В. Краља Петра II, уметнички рад уљаним бојама акад. сликара г. К. Крековића.

Рођендан Њ. В. Краља Петра II

Њено Величанство Краљица-Мајка
Марија

Рођендан нашега Краља показао је да цела југословенска земља, а нарочито њен главни град, слиба у једно неодољиво осећање свој дубок, наслеђени мисао за монархију и своју љубав према младом Владару. Први краљевски рођендан Његовог Величанства Петра II био је знаменит дан у историји југословенске државе. Показало се да мисао, коју су мислиле генерације југословенских апостола и којој даде саб историјски замах и сву историјску стварност њен најбољи и најтрагичнији заточник, наш Ујединитељ; јест, Шестог Септембра показало се да југословенску мисао и да југословенску државу носе југословенске масе у своме монархизму и у својој неизмерној жељи, да Великанов Син иде стопама Свога Оца и да буде дугобечан и срећан.

Југословенска држава је једна прворедна историјска творевина. Прогреса у историји не би било да нема појединаца, али тога прогреса, исто тако, не би било ако би ти појединци били одвојени од душе маса. Александар Карађорђевић је, у своме југословенству и у своме државотворству, историјски титан зато што је спроводио ону историјску мисао која је живела у души југословенског народа.

Александар Карађорђевић и југословенска земља беху неразлучни и зато је државотворство Ујединитељево трајно, на свагда успело. Његова беза

с душом народа давала је елане његовом генијалном схватању, да држава, као таква има свој нагон одржања и да свака историјски здрава држава тежи да буде моћна.

Одушевљење, искрено одушевљење народа на рођендан свога младог Краља треба да буде потстрек и наука југословенској интелигенцији. Од ширине душе југословенских маса она се мора учити како се несебично воли држава, њена снага, њен напредак, који мора бити у знаку Сина Онога чија је генијалност слушала глас историјских дубина и куцање крупнога срца југословенског народа.

Наша интелигенција има својих, кад и 'кад кобних мана и с времена на време она је ситничарска као да није поникла у једноме народу чијој души треба брегови и мора да забиде. Наша интелигенција мора ухватити веру са вером народа у државу, у недељиву државу. Та вера мора нашу интелигенцију оспособити за историјске линије. И кад то буде, неће моћи мала сићушна самољубља да бацају сенке на једно циновско и светло историјско дело као што је Југославија.

И на први владарски рођендан нашега младога и милог нам Краља ми смо у љубав коју гајимо за Њега, нашу узданицу, унели дивну наду, да ће за Његове срећне владавине доћи боља интелигенција. Она ће, вођена Њиме, сигурно, јаче од нас, старих, разумети непобитну истину, да је ова држава постала само зато што је један велики монарх осећао душу свога великога народа и што је један велики народ интуитивно осећао грандиозност историјске мисли свога Монарха, свога вође.

И са том неутољибом жељом, орган Престонице поздравља Сина нашег Ујединитеља.

Душан С. Николајевић

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Честитке Београда о рођендану Њ. В. Краља Петра II

Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле

ственим манифестацијама оданости и верности Његовом Величанству Краљу и Краљевском Дому, које су указали приликом Његовог првог Краљевског рођендана.

Шестог септембра, на дан првог краљевског рођендана Његовог Величанства Краља Петра II, да би исказало безграничну љубав и оданост целог Београда према своме младоме Краљу, Градско веће Поглаварства града Београда, преко свога председника г. Владе Илића, као најнепосреднији и најприснији тумач грађана југословенске престонице, упутило је топле, срдачне и искрене телеграфске честитке Његовом Величанству Краљу Петру II, и Њеном Величанству Краљици-Мајци Марији, са најтоплијим жељама за дуг и срећан живот младога Краља Петра II.

На обе честитке Њено Величанство Краљица-Мајка Марија и Његово Краљевско Височанство Кнез-Намесник Павле, у име Његовог Величанства Краља Петра II, преко Министра Двора г. Милана Антића, благоизволели су захвалити председнику г. Влади Илићу, са жељом да буде тумач код Београђана Њихове захвалности на величан-

Влади Илићу, претседнику Општине

Београд

Топло благодарим Градском поглаварству Престонице на лепим и искреним жељама.

МАРИЈА

Господину Влади Илићу, Претседнику Општине

Београд

Господине Претседнице,

Његово Краљевско Височанство Кнез-Намесник благоволео је наредити ми да Вас умолим да изволите бити тумачем код Одбора за прославу Дана рођења Његовог Величанства Краља и код престоничког грађанства захвалности с Највишег места на величанственим манифестацијама оданости и верности Његовом Величанству Краљу и Краљевском Дому, које је Престоница тако спонтано и моћно подвукла приликом бакљаде 5 о. м., као и на сам дан прославе рођендана Његовог Величанства Краља.

Изволите примити, Господине Претседнице, и овом приликом уверење [мога одличног поштовања.

6 септембар 1935 год.

Министар Двора,
Милан Антић

Господину Влади Илићу, Претседнику Општине

Београд

Господине претседнице,

По Највишем налогу, Канцеларији Њ. В. Краља част је изјавити топлу захвалност на лепим жељама и изразима поданичке оданости и верности, поднесеним Његовом Величанству Краљу у име општинског већа и грађанства Престонице приликом Дана рођења Његовог Величанства.

По овлашћењу Министра Двора
Начеленик,
К. П. Крстић

* * *

ЊЕГОВОМ ВЕЛИЧАНСТВУ КРАЉУ ПЕТРУ II

Милочер — крај Будве

На први Владарски Рођендан свога младог и милог Краља Поглаварство Његове Престонице шаље Свемогућем своје најтоплије жеље за Његов дуг и срећан живот и за велику будућност Југославије која је неразлучно и вечно везана за Дом славних Карађорђевића.

Срца свих Београђана бију данас радосно и сливају се у један усклик:

Живео наш млади Краљ!

Жибела Југославија!

Претседник
Општине града Београда
Влада Илић

ЊЕНОМ ВЕЛИЧАНСТВУ КРАЉИЦИ-МАЈЦИ МАРИЈИ

Милочер — крај Будве

На дан првог Владарског рођендана Његовог Величанства Краља Петра II Узвишеној и Племенитој Мајци нашега младог Владара, Поглаварство Престонице упућује своје дубоко поштовање и своје најтоплије жеље да Њен Син буде онолико срећан, колико то Њена неизмерна љубав жели.

Претседник
Општине града Београда
Влада Илић

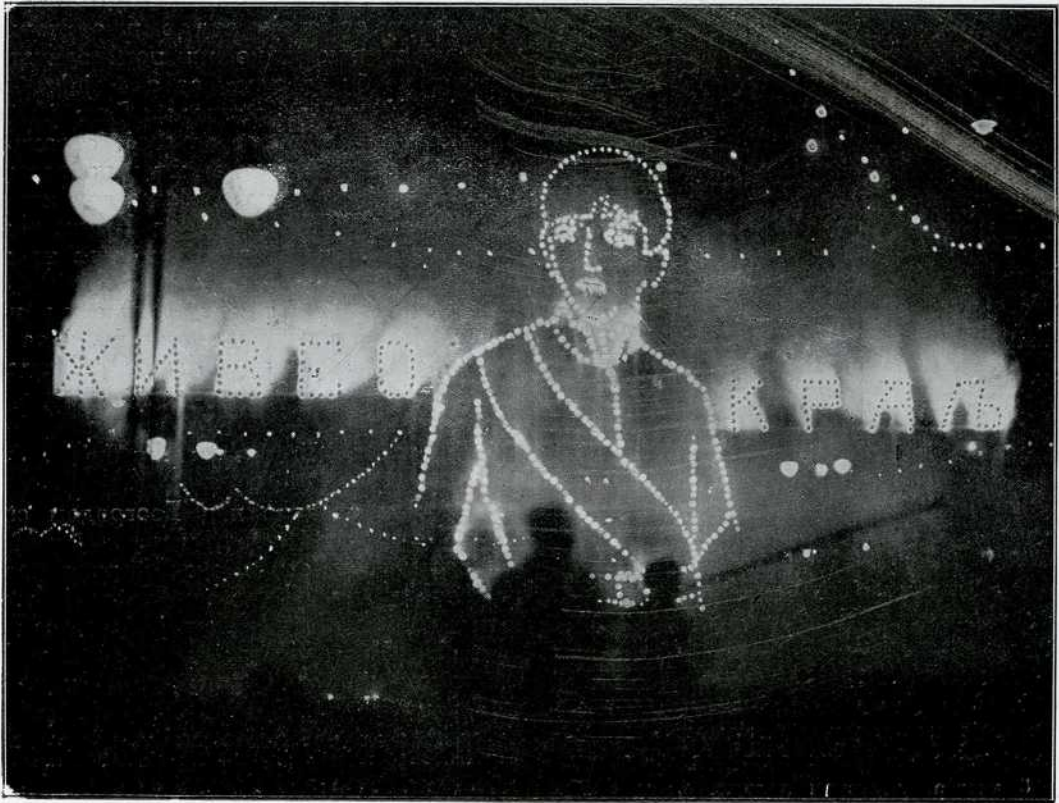
WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Београд је најсвечаније прославио први краљевски рођендан Њ. В. Краља Петра II

— На бакљади, коју је у очи рођендана приредила Београдска општина са претставницима свих грађанских националних корпорација у част младога Краља, узело је учешћа преко 200.000 грађана —

Слика Њ. В. Краља Петра II изазвана ватрометом на Теразијама за време бакљаде

Шестог септембра, у свитање, пре пуних дванаест година, сто и један топовски хитац објавио је Београду, а преко њега и целој Југославији, да се у славом овенчаном Дому Карађорђевића родио будући Краљ свих Југословена. Те ноћи у Београду нико није спавао. Ову радосну вест Београђани су дочекали на ногама. На свима странама, у свима крајевима југословенског престоног града, из стотине хиљада грла клицало се Њ. Кр. Вис. Престолонаследнику Петру, Првенцу Витешког Краља Александра I Ујединитеља.

Од тада, па све до сада, сваке године на дан шестог септембра Београђани су спонтано, срдечно и одушевљено манифестовали

дан рођења, онда Престолонаследника, а сада младога Краља Петра II.

Шести септембар је за Београд и целу Југославију постао прави национални празник.

Ове године шести септембар добио је још већи значај, тиме што се тога дана имао празновати први краљевски рођендан младог Краља Петра II.

Да би се овај први краљевски рођендан Њ. В. Краља Петра II прославио што свечаније, како би остао у трајној успомени и дубоко се урезао у срца Београђана, Београдска општина, уз сарадњу београдских националних, витешких и културних друштава, а преко свога претседника г. Владе Илића и Градског већа, упутила је Београђанима проглас следеће садржине:

Проглас Београдске општине

Грађани!

Београд, престоница Краљевине, глава наше земље, срце Југославије, увек је јасно схватао и дубоко осећао оне тренутке који су били значајни за цео наш народ.

После трагедије од 9 октобра прошле године, када је Београд показао сав свој бол за изгубљеним Великим и Витешким Краљем Александром, — он је пред даном када треба да покаже величину и снагу своје љубави, верности и оданости према Младоме Краљу Петру II, Племенитом Наследнику Великога Оца на престоу Југославије.

Шести септембар је дан рођења Његовог Величанства Краља Петра II.

Нека тога дана Београд да пунога израза своје непоколебљиве вере у нашу историјску будућност под скиптром Млагога Краља из славне Династије Карађорђевића, своје љубави према Младоме Краљу уз кога ће верно стајати цела отаџбина и у данима највеће славе југословенског народа, који, бољом помоћу, сигурно наступају.

Шести септембар ове године први је рођендан Краља Петра II, који Он дочекује као Владалац на славом увенчаном престоу Династије Карађорђевића.

Грађани!

Обуставите 6 септембра ове године сваки посао! Окитите тога дана своје домове државним тробојкама!

Грађани!

На дан 5 септембра увече осветлите своје прозоре у знак радоснога осећања што тај дан долази!

Нека преставници и послодавци свију наших предузећа и радњи обуставе своје послове, ослободе особље од рада, затворе радње у 7 часова увече 5 септембра, а своје излоге осветле и украсе!

Продефилајте кроз наш лепи град 5 септембра увече у 8 часова, у густим поворкама, уз буктиње, фанфаре и родољубиву песму и саслушајте говоре претставника ваше Општине и грађанства.

Једногласно и из пуних груди поздравите свога Млагога Краља, као поносну узданицу нашега народа и наше земље.

Нека се пред вашом вољом и вашом непоколебљивом љубављу према Младоме Краљу најубедљивије покаже, да су наша отаџбина и наша Династија неразделиве на путевима наше славне будућности, као што су биле заједно на трновитим стазама наше славне прошлости!

Нека ниједан грађанин 5 септембра увече не заборава да изврши своју грађанску и патриотску дужност.

Живео Краљ!

Живео Дом Карађорђевића!

Живела отаџбина, једна и неразделива!

Претседник градске општине,
Влада Илић.

Величанствена бакљада у којој учествује преко 200.000 Београђана

Позиву Београдске општине за учешће на прослави рођендана Њ. В. Краља Петра II одушевљено се одазвао цео Београд. И велико и мало, без обзира на положаје и класе, похитало је у центар вароши да узме учешћа у бакљади и срдечно поздрави Краља. Све улице, од Калимегдана па до порте Савиначке цркве биле су закрчене светом. Прозори и живописним ћилимовима декорисани балкони београдских кућа били су начичкани Београђанима. Трговци и занатлије тога вечера затворили су своје радње и радионице још у први сумрак, како ни привредници ни радници не би изостали са ове сјајне манифестације. Улице су оживеле. Свет је, као каква жива река, навирао са свију страна вароши и журио се да заузме места у поворци и на улици куда је поворка са бакљадом имала да прође. Већ око 7 часова од Калимегдана до Источног Врачара на улицама се налазило преко 200.000 Београђана. Полазак бакљаде имао је да се објави топовским пуцњевима, што је уједно имало да значи да је почела прослава првог краљевског рођендана Њ. В. Краља Петра II.

Београд као у бајци.

Док се вече над Београдом спуштало и народ у редове уврштавао, варош је постепено почела да се осветљава. У свима прозорима на београдским кућама, па чак и у јатаганмалским чатрљицама, блеснула је светлост упалених свећа. Цело Теразије било је искићено сијалицама југословенских државних боја, а у скверу пред „Москвом” већ је све било припремљено за ватромет у коме се имала у светлећим бојама да појави слика младог Краља Петра II. У свима излозима београдских трговина, у пуној светлости, стајала је у сјају Краљева слика. Рефлектори су обасјавали улице и својим светлећим сноповима додиривали небо. Изгледало је као да се небо саставило са земљом. Светлуцање звезда на хоризонту те тихе и ведре ноћи као да је хтело да наговести да се и тамо горе, на небу, прославља рођендан Сина Великога Краља Мученика.

Светлећа поворка креће кроз варош!

Тачно у 7.55 часова одјекнули су пуцњи топова са монитора на Сави, а одмах затим одјекнули су топовски пуцњи и са бедема београдске тврђаве. То је дат знак да поворка треба да крене. Чим је престала топовска паљба, одјекнули су звуци коњичке фанфаре, па је бакљада кренула. Иза фанфара по четворо у реду ишли су заставници са заставама

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

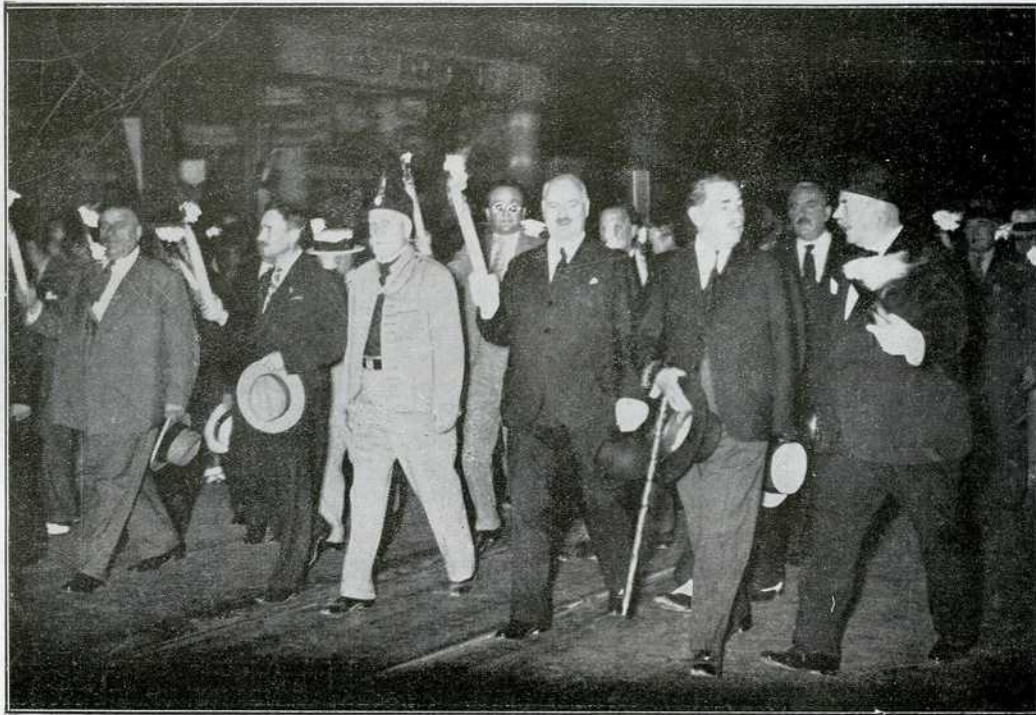
свих друштава, међу којима су падале у очи и заставе чехословачких и бугарских скаута.

У распламтелој ноћи народног одушевљења иза заставе ишао је претседник Београдске општине г. В. Илић са целокупним Градским већем и претставницима претседништва Народне одбране, Удружења четника, Удружења бранилаца Београда, Удружења резервних официра и ратника, ратних инвалида итд. У рукама претседника г. В. Илића и градских већника гореле су бакље, са којих су пламенови осветљавали озарена лица раздраганих Београђана.

бакљаде свирали су разне маршеве војна музика, музика Јадранске Страже, гудачки и дувачки оркестар београдских музиканата, музика Дома малолетника, музика Милана Вале, а група девојака у народној ношњи целог је пута певала „Хеј Словени!”

Живео Краљ!

Кад се чело поворке приближило Теразијама, из полутаме у ватромету блеснула је слика Њ. В. Краља Петра II са пламеном

Претседник Београдске општине г. Влада Илић са градским већницима на челу бакљаде

Чим је поворка кренула, улицама се из стотине хиљада грла захорио поклич:

— Живео Краљ Петар II!

На Теразијама сто хиљада људи кличе младом Краљу.

Највише света се било искупило на Теразијама. Само пред „Москвом” и на скверу испред ње било је преко 50.000 људи. Мајке са дечицом у наручјима, седе старице, и школска деца чинили су бескрајан шпалир дуж тротоара.

У поворци су нарочито падали у очи Соколи у својим свечаним одорама и скаути из целе земље са својим гостима, браћом из Бугарске и Чехословачке, као и четници са својим заставама, које је пратио одред музике.

Од клицања младоме Краљу београдске улице су се проламале. За цело време кретања

исписаним словима „Живео Краљ”. Тада је одушевљење достигло врхунац. Редари, који су поворку пратили са запаљеним бакљама, замахали су пламеном кроз ноћ, капе су полетеле у вис и клицање се претворило у јеку која је заглашћивала чак и хуку аеропланских мотора, који су пратили поворку и одозго сејали на Београд светлеће ракетле.

— Живео Краљ Петар II! Живела Краљица Марија! Живео Кнез Павле! Живела браћа Хрвати! Живели браћа Словенци! Живела Југославија! — орило се са свију страна.

Клицање пред Двором.

Врхунац одушевљења захватио је учеснике у бакљади када је поворка пролазила поред Краљевског Двора. Када је поворка пролазила туда, рефлектор, који је био постављен на левој страни улице Кнеза Милоша код хотел „Лондона”, одједном је пустио јак млаз све-

тлости те обасјао целу поворку. На томе месту бакљада је снимана за филм. Пред Двором се чело поворке за тренутак зауставило, па се ту громко и снажно поновило клицање младоме Краљу и целом Краљевском Дому. А када се поворка приближила Официрском дому проломио се снажан и громак поклич:
— Живела југословенска војска!

Скаути у поворци учествују у бакљади

Овакву величанствену манифестацију Београд не памти. Кад је чело поворке било код Официрског дома, од Калимегдана је тек кретала огромна поворка грађанства на челу са службеницима Београдске општине.

У порти Савиначке цркве.

Они Београђани који ни на простору од неколико километара нису могли да добију места и виде поворку, дошли су у порту Савиначке цркве да је сачекају. Испред порте, у Светосавској улици, била је постављена свечана трибина за часнике Београдске општине, са које су се имали одржати говори. У порти и на улици били су постављени радио звучници.

Кад је Градско веће Поглаварства града Београда, на челу са својим претседником г. Владом Илићем, заузело место на трибини и огромна маса света испунила целу порту и закрчила све улице, трубач је засвирао мирно, па је одмах из хиљаду грла чланова београдских певачких друштава одјекнула песма наше народне химне.

Говор претседника г. Владе Илића

Када се клицање стишало, претседник Београдске општине г. Влада Илић одржао је пред стотином хиљада Београђана овај леп, снажан, патриотски говор:

Браћо!

Осећам се поносним и узбуђеним да вама, становницима славнога и напаћенога града Београда заблагодарим што сте у овако густим редовима дошли да увеличате ову нашу престоничку манифестацију.

Грађани!

Дошао је срећни дан када ми сви треба да гласно кажемо целоме свету, да свест Београда и његова једнодушна, неизмерна љубав према Краљу и отаџбини није никад била тако јака.

На дан рођења нашега младога Краља, Наследника славних предака и Свога неумрлога Оца, Краља Александра I Ујединитеља, ви, ево, показујете да дубоко показујете своју прошлост и да смело гледате у велику будућност свога народа која је неразделиво везана са народним и младим Краљем Југославије и Узвишеном Династијом Карађорђевића.

Београђани!

Промарширајте ведрога чела под својим заставама; и нека се са гласовима фанфара које ће увек трубити наш понос и нашу славу, заори громогласни узвик Београда:

Живео Краљ! Живела Краљица Марија и цео славни Дом Карађорђевића!

Живела Југославија!

Крај говора г. В. Илића дочекан је бурним поклицима Њ. В. Краљу Петру II, Њ. В. Краљици Марији, Дому Карађорђевића и сложној и моћној Краљевини Југославији!

Затим су говорили у име Народне одбране г. Илија Трифуновић, и у име 420.000 југословенских Сокола г. Ђура Павковић, други потстарешина Сокола.

Говор већника и претседника Културног одбора града Београда г. Душана С. Николајевића

Почетак свечане прославе првог Краљевског рођендана Њ. В. Краља Петра II завршио је својим мисаоним, снажним и импресивним говором градски већник и претседник Културног одбора града Београда г. Душан С. Николајевић, који је у име Градског већа рекао:

Ова величанствена поворка родољубивих грађана и грађанки Југословенске престонице, то је један отсјај славе државе наше и монархије наше. Неодољива духовна и морална снага нашега необично способног и племенитог народа испољавала се у нашој боловитој али и поносној историји увек кроз монархију. Она бејаше благотворни фактор, који је у средњем веку сигурно сузбијао племенске шовинизме и уједињавао, градио државу, велику државу, јер народ великих способности, треба да има велику државу.

Монархија је та која је малу Србију уздигла до историског посланства пијемонта свих Југословена, а данас само монархија може сконцентрисати и упутити на прави пут толике позитивне силе југословенског народа, које траже своје изразе.

Наш недокучиви народ је истински монархистичан. Монархистично начело је древно, а увек младо. У основи својој, оно се непрекидно осве-

жава и обнавља. Монархизам, то је најбољи облик култа историјских хероја. Култ историјских хероја, који је усађен од искона у људској природи, чудотворна је моћ. Пречишћава она људе од ситне саможивости. Понети њоме, људи се узвишавају и оспособљавају да осете више вредности. И кроз осећање величине оних који, долазећи из, често пута невидљивих и само унутра осветљених, историјских дубина; кроз осећање величине и мистерије оних који крепко и неумољиво носе у својој вољи иманентну вољу историје; јест, тек кроз култ историјских посланика ми сви, незнани, снабдевамо се дивном врлином, да неситничарски и присно учествујемо у благословеном изграђивању онога што је трајно, а што осигурава бољи живот поколењима која нас смењују.

Грађани Београда!

Сутра је рођен дан младог нам као роса и милог нам Краља. Наше монархистично осећање у овоме часу и јача и разнежава се. Ми смо синови народа чија класична, бесмртна поезија једновремено слави снагу империје, коју су стварали и водили Немањини, и разнежено воли царско, господско дете. Престо Његовога Величанства Петра II држе два гранитна стуба. Престо Петра II држи чврсто дух највећег Карађорђевића, Блаженопочившег Краља Александра I Ујединитеља, који је својом трагичном смрћу своје историјско херојству дао ореол мучеништва, и престо Петра II држи, исто тако чврсто, душа народна која, поштујући ову трагичну горостасност Краља Мученика, хоће свом својом вољом и свим својим будним сновима и свим својим надама дуг живот и дугу срећу Сину Ујединитељевом.

Над њим, над младим Владаром бди узвишена Краљица — Мајка. Непреболни бол за Другом ублажава узвишена и племенита Краљица на тај начин што Своју неизмерну материнску љубав излива на Сина који ће бити достојан Свога Оца. Над младим нашим монархом бди и Кнез Намесник, а урођени високи државнички смисао Кнеза Намесника као и Његово дубоко разумевање културних стремљења и потреба нашега народа учвршћују нашу већ тврду веру, да ће Краљ Петар II, славу Карађорђевића учинити још славнијом.

Величанствен реви трупа на Бањици у част рођендана Њ. В. Краља Петра II

Дефилеу је присуствовао лично Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле, коме је народ приредио одушевљене овације. —

После величанственог почетка прославе првог краљевског рођендана Њ. В. Краља Петра II, који је уз учешће грађана приредила 5 септембра увече Београдска општина, шестог септембра је свечаност отпочела великом ревијом трупа на Бањици.

Грађани Београда!

Ви, грађани града који је толико патио, али, и исто толико, жудео жудње дубина мученичке историје југословенског народа; ви, грађани овога, богатог традицијама, града који је увек у својим боловима радовао радост будућих поколења; ви, грађани престонице југословенског пилемонта који је својој исполинској мисији крчио пут духовним и физичким напорима небројених непосусталих духовних и ратних бораца; ви, грађани престонице данас велике, неразделиве и вечне југославенске земље; ви, Београђани, верни светлим традицијама широке душе словенског Београда који свој тешки бол за Херојом и Мучеником непојамном душевном снагом преображава у чисто радовање срећи Његовог младог Сина и срећи генерација које ће, заједно с Александровим Сином и предвођене Александровим Сином, орати на светој њиви југословенској; ви, Београђани, чија је сва жеља да те генерације, на чијем ће челу стајати гордо Петар II, доделе све своје лепе жеље, ви сте и данас доказали да је ваше срце једно читаво сунце. И та ваша бескрајно добра жеља, да буду срећни они на којима свет остаје, та ваша егзалтација на срећи будућности народне, деце народа, нека вашу веру у државу нашу и у монархију нашу учини још стеновитијом. И са срећом Петра II. и Његовога појаса и са будућношћу неразделиве и напредне Југославије, ви се разиђете мирно и достојанствено својим честитим домовима и сачекајте сјајну ведрину сутрашњег дана. Сачекајте сутрашњи дан са младом радошћу оних на којима остаје свет и, заједно с Градским већем, у чије име казах ову кратку реч, поздравите из пуних груди будућност Југославије и Њеног младог Владара, узданицу нашу.

Живео Петар II. Карађорђевић!

Крај говора г. Д. С. Николајевића поздрављен је дуготрајним клицањем Њ. В. Краља, Краљевском Дому и Југославији.

Затим се поворка, уз звуке музике, патриотску песму и одушевљено клицање разишла, а Београд, као у бајци, остао је осветљен до дубоко у ноћ, да би сутрадан одморан и ведар могао да исто тако свечано, као у почетку, заврши ову велику и лепу народну манифестацију.

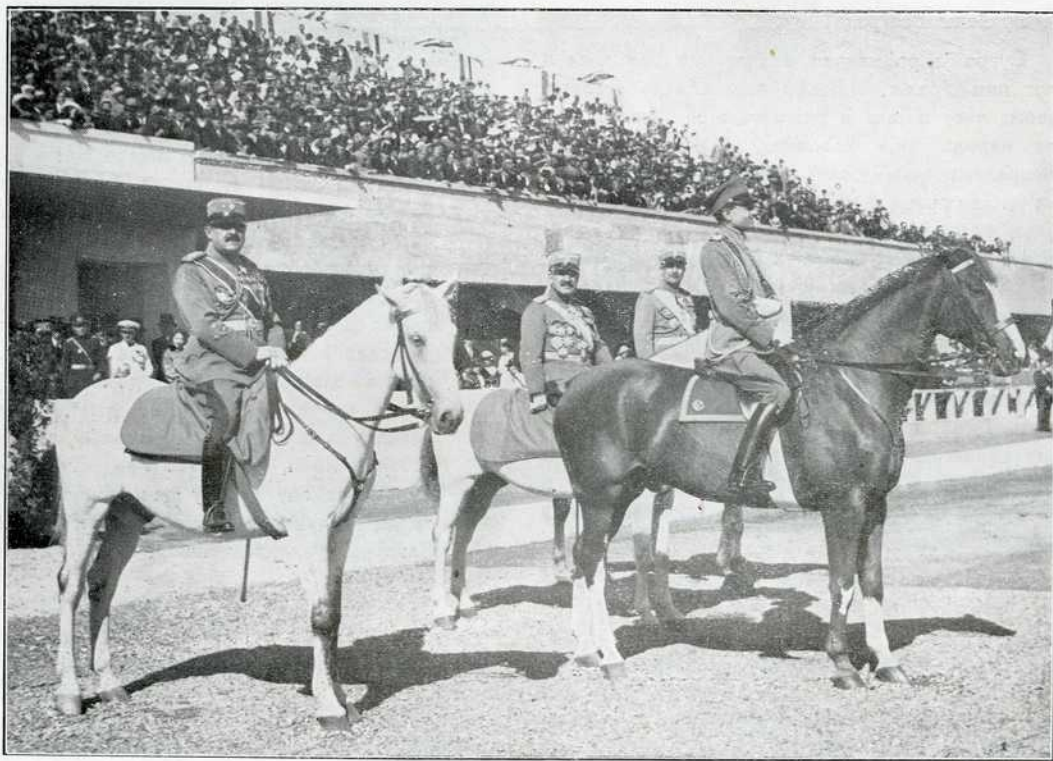
Још од раног јутра, не осећајући никакав умор од синоћних манифестација, грађани су хитали на Бањичко Поље да присуствују дефилеу. Бескрајне поворке аутомобила и пешака непрестано су пристизале на одређено место. Грађани измешани са сељацима из околних

села, који су такође дошли да са Београђанима узму учешћа у прослави, прекрилили су Бањичко Поље. Огромна трибина, која је била такође резервисана за грађанство, није могла да прими све оне који су били дошли, па су се многи задовољили местом на стајању. Војска је још у свитање била на својим местима. Неуморни командант Београда, арм. генерал г. Бојислав Томић, заменик Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла, који је уједно и командант дефилеа, дошао је са својим штабом на Бањицу још у зору. На коњу, генерал г. Томић примао је рапорте и издавао последња наређења. На улазу у Бањичко Поље очекивао је долазак Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла.

члановима Градског већа. С десне стране централне ложе заузели су места чланови Министарског савета министри г.г. Ђ. Јанковић, Милош Бобић, Комненовић, Врбанић, др. Корошец, др. Спахо, др. Мишкулин, Стошевић, др. Калуђерчић и Летица. Једно време у министарској ложи седео је и Војвода Бојовић. Лево страну попуњавали су чланови дипломатског кора са војним аташеима страних држава, а поред дипломатске ложе у продужењу седели су г.г. Љуба Давидовић, Н. Узуновић, Миша Трифуновић, Крста Милетић, Ђорђе Генчић, др. Милорад Ђорђевић и др.

У почасним ложама са леве стране налазили су се г. г. Богољуб Јевтић и бив.

Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле, са Министром војске и морнарице арм. генералом г. Петром Живковићем и начелником Главног Генералштаба арм. генералом г. Марићем, присуствује дефилеу трупа на Бањици

На почасној трибини

У централној ложи на почасној трибини заузели су места Краљевски Намесници г.г. др. Раденко Станковић и др. Иво Перовић; претседник Краљевске владе г. др. Милан Стојадиновић; претседник Сената г. др. Томашевић; претседник Народне скупштине г. Ђирић; затим верски поглавари: Њ. Св. Патријарх Варнава, надбискуп г. др. Родић, Реис-Ул-Улема г. Маглајић, и врховни рабин г. др. Алкалај. У почасној ложи седео је претседник Београдске општине г. Влада Илић са

министри др. Којић, Веља Поповић, др. Коста Гумануди, Стјепан Кузмановић, Грга Анђелиновић, Драги Јанковић, др. Марушић и др.

У ложама са десне стране седели су чланови Врховног војног савета армијски генерали г.г. Миловановић, Недић и Белић.

У осталим ложама налазили су се помоћници министара, претседници највиших судова и високи државни функционери.

Долазак Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла

Тачно у 8.30 часова на Бањицу се довезао Њ. Вис. Кнез-Намесник Павле у униформи гар-

дијског пуковника са лентом Карађорђевој звезде преко груди. Затим је узјао коња и упутио се према постројеним трупима. У сусрет њ. Кр. Вис. Кнезу-Намеснику изишао је командант Београда арм. генерал г. Војислав Томић и поднео му рапорт. Музика је интонирала химну и њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник, у пратњи министра војске и морнарице арм. генерала г. Петра Живковића, начелника Главног генералштаба арм. генерала г. Љубомира Марића и првог ађутанта њ. В. Краља генерала Чолак Антића пошао је да изврши смотру трупа. Сваку војну јединицу, поред које је пролазио, њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник поздравио је војничким поздравом:

— Помаже Бог, јунаци!

— Бог ти помогао! — одговарали су громгласно војници.

Пошто је извршио смотру њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле упутио се према трибинама, где је заузео место.

Долазак Кнеза-Намесника међу грађанство поздрављен је бурним клицањем:

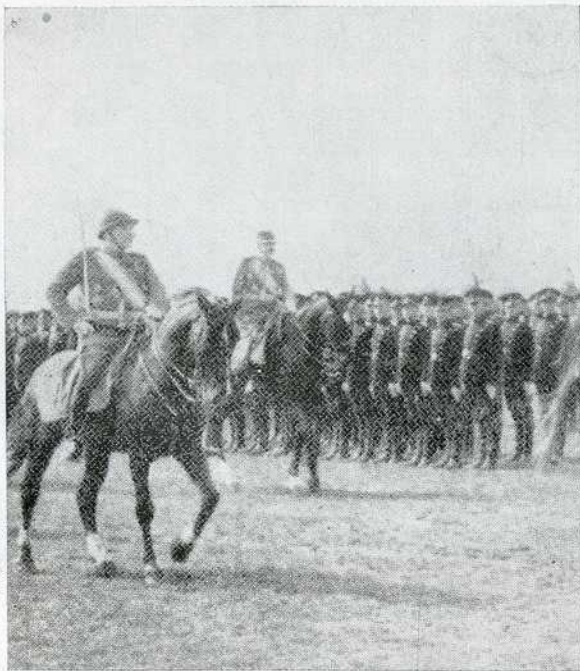
— Живео Краљ Петар II!

— Живео Кнез Павле!

Многобројне заставе разних грађанских друштава приклониле су се Кнезу-Намеснику у знак поздрава. На све поздраве њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле љубазно је отпоздрављао.

Дефиловање трупа.

Чим је њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле заузео место испред трибине, тачно у 8.30 часова дат је трубом знак за почетак дефилеа.

Командант Београда арм. генерал г. Војислав Томић, као командант параде обилази постројене војне јединице

На челу трупа, са челичним шлемом на глави, у трку на коњу, појавио се са својим штабом командант Београда арм. генерал г. Војислав Томић, командант параде, који је прошао поред Кнеза-Намесника, поздравио Га и издвојио се у страну, те стао са леве стране од Кнеза-Намесника.

Одмах затим наишла је војна музика, а за њом су ступали парадним маршом, у сјајном реду питомци Војне академије, које је публика срдачно поздрвила, кличући им:

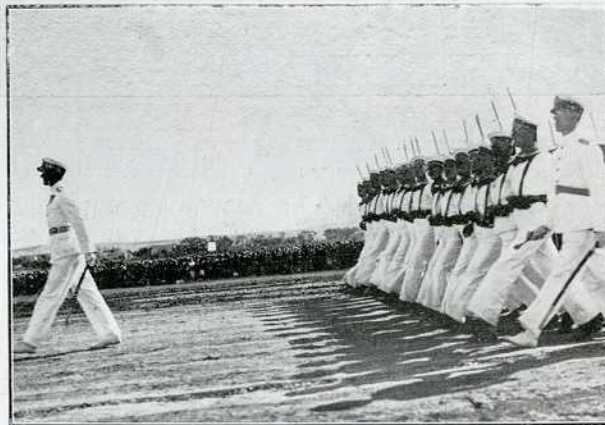
— Живели академици!

После питомаца Војне академије, у савшеном поретку, са шлемовима на главама и ножевима на пушкама, чврстим корацима продефиловали су питомци Подофицерске школе, чије марширање публика такође прати са одушевљеним клицањем:

— Живели подофицири!

Овације нашој морнарици

У белим униформама, елегантним и снажним корацима, иза питомаца Подофицерске

Маринци дефилију...

школе, ступали су наши маринци. Права бура од одушевљења наступила је кад су маринци пролазили поред грађана.

— Живело наше море! Живели маринци! — клицало се са свију страна, и овације нашој морнарици нису престајале све док се беле униформе нису изгубиле испред очију одушевљене публике.

Краљева гарда

Одмах чим је ишчезла морнарица, наишла је пешадија Краљеве гарде, на чијем је челу јао на коњу в. д. команданта Краљеве гарде, генерал г. Ратко Ракетић са својим штабом.

Високи и крупни гардисти газили су чврстим и одлучним кораком. Чинило се да се под њиховим ногама тресе цело Бањичко поље.

— Живела Краљева гарда! — проломили су се одушевљени усклици.

За време дефиловања Краљеве гарде марш је свирала комплетна музика Краљеве гарде.

Бурни плесак грађанства дочекао је фанфару Коњичке Краљеве гарде, иза које су у касу наступали коњаници са исуканим сабљама. Исто као и коњаници у савршеном поретку, као под конач продефиловала је и артиљерија Краљеве гарде.

Пешадија Краљеве гарде са заставом

Величанствена слика галоп коњице Краљеве гарде оставила је на присутне утисак који се никада неће моћи да заборави.

Гвоздени марш пешадије

На челу пешадије јахао је на коњу, в. д. команданта Дунавске дивизије, генерал г. Ђорђе Поповић са својим штабом.

У оштром и отсечном парадном маршу, у сурим униформама, са шлемовима на главама и ножевима на пушкама, промарширали су гвозденим корацима пешаци другог и осамнаестог пука.

Када је пешадија са својим заставама продефиловала пред грађана, присутни су поскидали капе са глава, кличући:

— Живели пешаци!

Иза пешадије продефиловали су митраљесци, пионери и одељења радио и голубије службе.

Необично леп приказ указао се кад су из кавеза пуштени голубови, који су у јатима направили круг над трибинама и изгубили се у небеском плаветнилу, да би се после опет вратили у своје голубарнике.

Дефиле тешке артиљерије

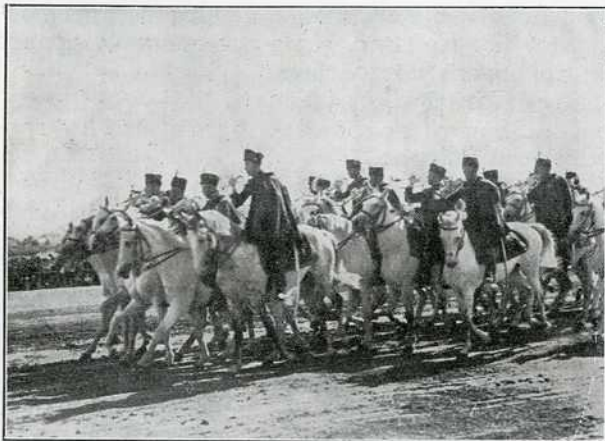
Пошто су поред трибина продефиловали у беспрекорном реду велосипедисти, наишао је други хаубички пук.

Појаву тешке артиљерије грађанство је дочекало са гордошћу. Из хиљаде грла проломили су се Бањичким Пољем одушевљени узвици:

— Живели наши артиљерци! Живела наша челична одбрана!

Оштрим кораком, као и борци, продефиловала је чета болничара, са знаковима црвеног крста на рукавима.

Кад је поред трибина прошла и наша моторизована контра-авионска артиљерија, са

Коњичка фанфара Краљеве гарде

одељењима рефлектора, изнад њих се у ваздуху појавило око четрдесет авиона, које је предводио командант ваздухопловног пука, потпуковник г. Војислав Спужић.

Коњица Краљеве гарде дефиљује

Хуку мотора заглушило је клицање одушевљене публике:

— Живели авијатичари! Живели наши браћиоци!

Дефиловања војних јединица београдског гарнизона завршено је дефиловањем камиона Аутокоманде.

Свршетак дефилеа

Савршено дефиловање трупа завршило се у 9.25 часова, а трајало је скоро цео сат. Кад је и последњи камион Аутокоманде прошао, Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле окренуо се према грађанству, поздравио и отишао ка излазу у пратњи своје свите.

Свечано благодарење у свима београдским црквама.

Прослава првог краљевског рођендана Њ. В. Краља Петра II, после ревија трупа на Бањици, настављена је благодарењима за дуг живот младога Краља у свим београдским богомољама свију вероисповести.

У Саборној цркви, у присуству Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла, Краљевских Намесника г.г. др. Рад. Станковића и др. Иве Перовића, претставника Краљевске вла-

Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле са свитом излази из Саборне цркве

На излазу грађанство је још једном топло, срдечно, искрено и одушевљено поздравило Кнеза-Намесника, кличући:

- Живео Краљ Петар III!
- Живео Кнез Павле!

По завршеном дефилеу требало је да прође више од једног сата, па да се сви присутни разиђу.

де, претседништва Београдске општине, Сената, Скупштине, дипломатског кора и угледних званица, свечано благодарење обавио је лично Њ. Св. Патријарх Варнава уз асистенцију епископа тимочког г. Емилијана, нишког г. Јована и београдског викарног епископа г. Викентија са 24 свештеника и два ђакона. На јектеније је одговарало Прво београдско певачко друштво.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

После благодарења Њ. Св. Патријарх Варнава одржао је дужи говор, који је завршио овим речима:

Монархија је постала једини могући облик и оквир нашег државног јединства, а народна династија Карађорђевића главни ослонац његов. Било је јасно да је по Свевишњој вољи божанској народно уједињење постигнуто под династијом Карађорђевића и да се оно може очувати само тако, ако снага и ауторитет народне и славом увенчане династије буде њен чврст стожер и ослонац. Студа су не-

нархија и овога пута показала своју моћ и чување народног јединства и посведочила љубав народа према њој. Зато данашња прослава рођендана Њ. В. Краља Петра II претставља импозантну манифестацију народне једнодушности, љубави и оданости према узвишеној династији, према Њ. В. Краљу и према Краљевском дому.

Док је цео народ једнодушно окупљен око Краљевског престола у поданичкој верности и оданости, наша држава ће бити снажна и моћна да одоли свима ударцима споља и изнутра. Монархија је најлепши грудобран и најсигурнија одбрана против свих акција и нападаја, против свих штетних утицаја по државу и национални организам...

Окупљени данас широм целе отаџбине у братској слози и љубави око узвишеног Краљевског престола помолимо се Свевишњем Богу за дуг и срећан живот и здравље Њ. В. Краља и за цео Краљевски дом. Да живи Његово Величанство Краљ Петар II.

Крај говора Њ. Св. Патријарха прихватио је хор Првог београдског певачког друштва песмом „На многаја љета.”

У католичкој цркви Христа Краља мису је служио лично надбискуп г. Рафаел Родић.

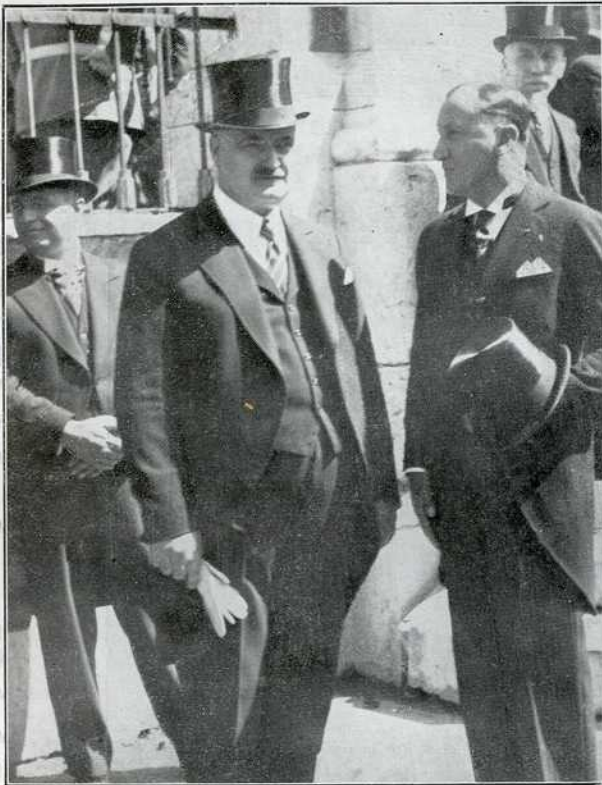
У старокатоличкој цркви свечано благодарење обавио је г. др. Нико Калођера, а у евангелистичкој цркви чинодејствовао је свештеник г. др. Борникел.

У синагози сефардског реда служио је божју службу врховни рабин г. др. Алкалај, а у синагози ешкенаског реда служио је рабин г. др. Шланг.

За време служби све су богомоље биле препуне света, и у свима су били присутни изасланици Њ. В. Краља, Краљевске владе, Сената, Народне скупштине и Београдске општине.

После службе у свима су црквама одржани говори у којима је истакнута сва величина Династије Карађорђевића, целог Краљевског дома, а нарочито се истицала велика нада коју југословенски народ полаже у младога Краља Петра II.

Тако је Београд на најсвечанији начин прославио први краљевски рођендан Њ. В. Краља Петра II, Првенца Неумрлог Витешког Краља Александра I Ујединитеља.

Претседник Београдске општине г. Влада Илић пред Саборном црквом после благодарења

пријатељи мислили да ће кроз трагичну смрт Блаженопочившег Краља Александра погодити јединство нашег народа и целину ове земље. Преварили су се јер је цео народ схватио тешки губитак и опасност, па се још више окупио око свог краљевског престола. Тако је мо-

Студије и чланци из комунално-социјалне политике:

Др. Угљеша Давидовић,

б. а. директора Социјално-здравствене дирекције Г. п. г. Б.

Санитарне установе града Београда

Општинске санитарне установе у Београду могу се поделити у три групе:

I. чисто здравствене

Градска поликлиника са свима специјалистичким гранама сем нервних болести.

II. социјално-здравствене

- а) Антигуберкулозни диспансер и саветовалишта за туберкулозу;
- б) Кожно венерична амбуланта;
- в) Уред за заштиту матера, деце и младежи са диспансерима и обдаништима;
- г) Бактериолошка лабораторија;
- д) Завод за дезинфекцију и дезинсекцију;
- ђ) Завод за стерилизацију млека.

III. Станица за сјасазаче и брзу помоћ.

Ми ћемо у врло кратким потезима подвући циљ ових усанова и изнети њихов рад.

Циљ ове усанове је, на првом месту, лечење сиромашних грађана Београдске општине, затим, социјално помагање и предузимање мера да се социјална беда ублажи и смањи.

I

Лечење сиромашних грађана обавља се у Градској Поликлиници и другим санитарним усановама ван Поликлинике, а лица која се не могу амбулантно лечити лече реонски лекари, по становима. Реонских лекара има 14 (за сваки кварт по један у атару општине). У самој згради Поликлинике смештена су 6 одељења: унутрашње, хируршко, очно, ушно, рентгенолошко и зубно одељење).

Унутрашње одељење Поликлинике ради и дању и ноћу. Ноћну службу обављају лекари који се за то хоноришу али нису општински службеници и чии се број према потреби службе мења. Ови лекари указују помоћ на лицу места у Поликлиници и иду по позиву у варош за указивање хитне лекарске помоћи.

У свима осталим одељењима Градске Поликлинике раде, односно воде посао, — лекари одговарајућих специјалности, конкурсом бирани, са одличним квалификацијама, уз помоћ стручног особља. Број болесника се стално повећава, а то захтева и веће материјалне расходе, с обзиром да се већина грађана лечи бесплатно.

Хируршке гране медицине Поликлинике (хируршко, очно, ушно и зубно одељење) немају још у довољној мери потребан инструментаријум. Овде су предузете мере, да се и операционе сале, које постоје, оспособе и за мало веће хируршке амбуланте потхвате, које ће несумњиво бити од велике користи сиромашном грађанству Београда.

II.

а) Антигуберкулозни диспансер.

Ова усанова је релативно млада у Општини и ако је туберкулоза болест од највећег социјалног значаја у нашем граду. Сврха Антигуберкулозног диспансера и рад овога су исто толико важни кољчко и бројни. Диспансер не само да даје упустава у погледу лечења туберкулозе, већ се и социјално стара за спречавање да се туберкулоза развија код породица и лица која су наклањена овој страшној болести и упућује здраве да се чувају од могуће заразе.

Сем лица, дакле, која долазе у диспансер ради прегледа, контроле и лечења, ова усанова преко својих сестара походиља врши изналагање лакших и тежих болесника, по кућама, који често из незнања не обраћају се диспансеру. Диспансер стоји у директној вези са санаторијумима у целој земљи и Уредом за осигурање радника, ради продужења лечења и неговања оболелих, који се враћају из санаторијума или о којима Уред престаје да се брине.

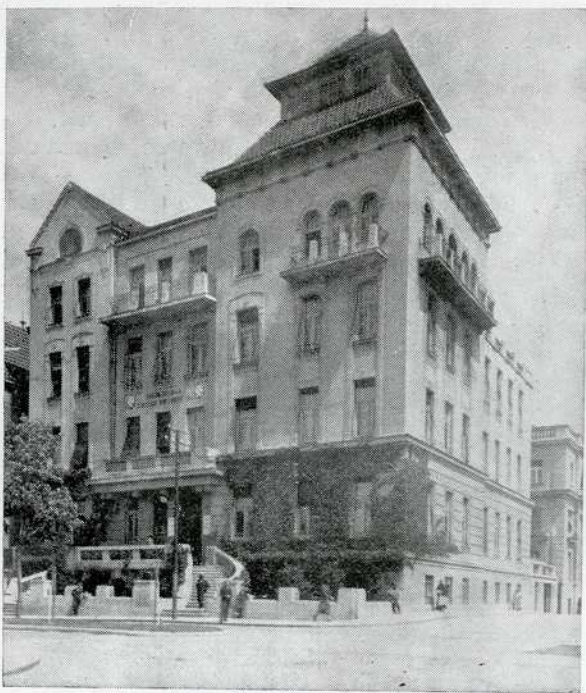
Диспансер је у последње време, после више селења, добио дефинитивни смештај у лепој и погодној згради у Кр. Александра ул.

Диспансер има своја 2 саветовалишта за туберкулозу у разним крајевима вароши, са истим задатком као и диспансер, само што се ради под директним упутима и контролом шефа диспансера.

Рад је бесплатан за све грађане Београда.

б) *Амбуланта за кожне и венеричне болести.*

За сузбијање великог социјалног зла — венеричних болести, Општина београдска има своју установу. И ако моментално није решено питање њеног дефинитивног смештаја, јер се сад још налази у доста неугодној и непогодној згради, ова установа одговара свом задатку по послу који обавља. Предузете су мере да се и ова установа пристојно смести

Поликлиника Поглаварства града Београда

као што је учињено и за све остале. По свом обиму рада амбуланта за кожно-венеричне болести је једна од најјачих. Од 1928 г., — од оснивања амбуланта, па до данас лечено је у овој амбуланти око 150.000 лица. То је замашна цифра; и даље развијање овог рада мора се узети у обзир у сваком погледу нарочито у снабдевању материјалом и стручним персоналом. Ово такође доста кошта, јер је и ту свакоме грађанину бесплатна помоћ, без разлике на имовно стање. Финансиски негативна страна овде, као и у Санитету у опште, треба, и може, да се узме правилно у оцену само онда, кад се упореди са здравственом и моралном добити општег значаја.

в) *Уред за заштиту матера, деце и младежи.*

Рад Уреда се састоји у саветовању матера у одгајивању деце, контроли дечјег здравља свих грађана, лечењу деце сиромашних родитеља; збрињавању напуштене деце у туђим породицама, као и издржавање у дечјим колонијама.

Поред овога Уред надгледа све ове градне делатности својим органима (обданишта општинска и сва остала, која су уз то преко Уреда од Општине субвенцирани са 4.000 динара месечно). Уред стоји у вези са свима социјално-хуманим друштвима која имају исту или сличну сврху.

Овако обилан посао, врло добро је организован, обзиром на финансиске могућности.

Ускоро ће — кроз годину дана — надамо се, ова установа да се обогати једном новом зградом — дечје прихваталиште. Од колике ће социјалне важности бити по Београд ова установа није потребно говорити, кад сви познајемо прилике и судбину незбринуте деце, нарочито женске у моменту пубертета.

џ) *Бактериолошки лабораторијум.*

Ова установа је организована, наравно у мањем обиму још 1910 г. То је уједно и први Бактериолошки лабораторијум у Србији пре Балканског рата. Рад, који се је у почетку сводио само на испитивање воде, данас је разгранат у свима правцима. Нарочито је од великог значаја што се сва испитивања, потребна за лечење или дијагнозу свих установа за лечење врше у овој лабораторији. Идеално би било да је смештен у згради Поликлинике али за сада се то још није могло остварити.

д) *Завод за дезинфекцију.*

Нова зграда Завода за дезинфекцију је једна од последњих санитарних тековина Београдске општине. Уређен у целости по модерним схватањима хигијене, одговара по свом капацитету који треба да служи великом граду, као што је Београд. Поред добро организоване спољне службе дезинсекције и дезинфекције станова, унутарњи рад за сада још не достиже искоришћење капацитета, из необавештености грађанства. Завод прима све врсте до најфинијег материјала на дезинфекцију по врло јефтино утврђеној цени. Располаже и периионом која за сада служи само општинским потребама али би могла да обавља и приватне. Овде је такође и дезинфекција одећа, па чак и купање, за сиромашне, бесплатно.

ђ) *Завод за стерилизацију млека.*

И ако више са начином рада, није уређен по последњим схватањима за овај посао, Завод израђује више врсти лековитог млека за оболелу децу, (млађенице, посно млеко, сурутке) поред нормалног, стерилизованог млека. Млеко је на услузи целом грађанству, по рецепту општинских лекара, наравно за сиро-

тињу бесплатно а за имућне, који обично узимају лековита млека, уз извесну цену.

Нарочита кола преносе млеко појединим установама и обдаништима одакле се дели грађанству. Многа и многа деца, која лако обољевају од цревних болести, нашла су себи спаса благодарећи овој установи која им омогућује да се држе савета лекарског.

III.

Станица за спасавање и брзу помоћ

Брза помоћ-права помоћ, каже се. Ова установа данас обавља свој посао потпуно успешно. По свом установљењу 1926 год. Станица за хитну помоћ је доста скора установа, међутим, посао — дужност — Станице је толико велики и толико потребан. Управо, општина је и раније имала 1 кола за пренос болесника, али организација је добила свој прави смисао тек 1926 год. Данас Станица има 4 аутомобила за пренос болесника и једна за заразне болести. Дању и ноћу су сва кола на служби и врло често сва у раду. Поред ових, Станица има 3 путничка аутомобила за хитне позиве лекара и за брзи пренос болесника који се не морају преносити у лежећем ставу.

Станица изврши око 1.000 преноса месечно, те је услед честог видног рада, често изложена и критици. Мора се приметити да су приговори у већини случајева апсолутно неоправдани.

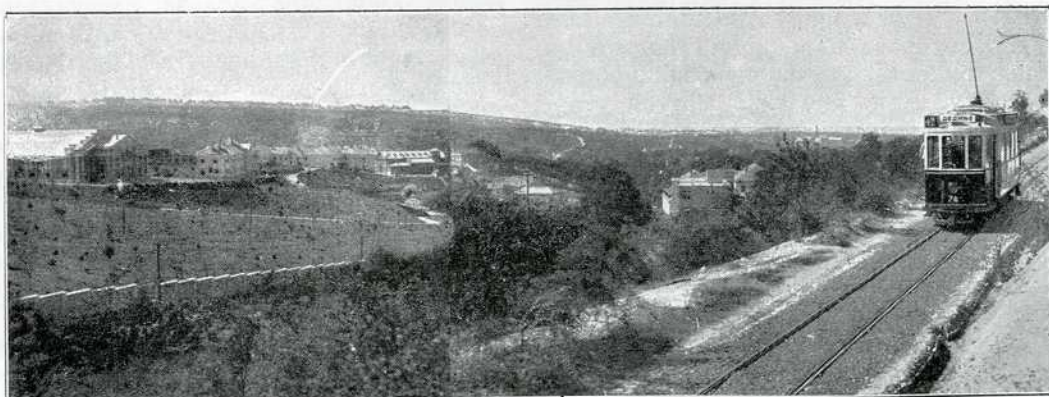
Данашња општинска управа поручила је још 5 нових и модерних аутомобила за ову сврху. Кроз месец дана Станица ће, са новим колима, која природно немају толико де-

фекта као ова што су прешла 300—400 хиљаде километара потпуно омогућити најидеалније обављање тешких дужности хитне помоћи.

*

Са овим смо завршили укратко општи преглед санитарних установа. Посао врло обиман. Главни рад спада на лекаре и стручно особље (сестре, болничаре итд.). Како се само у установама за лечење обавља годишње 120.000 прегледа, број лекара који овај посао изврше релативно није велики. На сваког лекара долази по $3\frac{1}{2}$ хиљаде прегледа (изузети су лекари који врше административну службу и који не раде куративну медицину) што чини просечно по 10 болесника на дан. Кад се узме у обзир да има много дана кад се не ради а и само грађанство у те дане не долази, онда се стварно у радне дане обавља за једну трећину већи посао.

Данашња општинска управа посветила је велику пажњу општинском санитету уопште. Правилно схватање социјалне дужности Општине утицало је у великој мери на побољшање санитетске службе. Продужетак тог рада био би по Београд од врло великог значаја јер Санитет има још потреба и неиспуњених задатака. Поред Господина Претседника који се брине о свима санитарним проблемима да би допринео што више Општини и посредно грађанству, већници из Санитетског одбора посветили су велику пажњу својим дужностима већника. Организација — односно реорганизација Санитета, благодарећи настојањима данашње Општинске управе, на помолу је да стави здраве и постојане темеље санитетској општинској служби, на добро свих грађана престоног Београда, па и целе наше отаџбине.

Др. Боривоје Мих. Борђевић,

шеф антитуберкулозног диспансера Г. п. г. Београда

Туберкулоза у Београду

Пошто код нас за сада туберкулоза још не подлеже обавезној пријави то је тешко утврдити тачан број оболелих у Београду. Пријаву туберкулозних оболења у главном за сада подносе само установе за лечење и сузбијање туберкулозе на основу расписа Инспектора за туберкулозу при Мин. соц. политике и нар. здравља али и ти подаци нису

Антитуберкулозни диспансер Поглаварства града Београда

потпуни нити су за сада груписани на једном месту. Због тога није лако утврдити ни право стање о кретању туберкулозних оболења у Београду. Али, ако није могуће утврдити апсолутно тачан број оболелих, што није од неког нарочитог значаја, ми знамо приближан број тих оболења и оно што је најглавније, њихову распрострањеност и расподелу по квартовима, њихов однос према осталим болестима и према броју здравог грађанства. Напоследку, утврђено је и неколико правих узрока и извора тих оболења у вези са хигијенско-социјалном структуром београдског становништва и грађевинском делатношћу за последњих десетину година.*

*) Види дело г. Слободана Видаковића „Туберкулоза и сифилис са гледишта социјалне политике“. Издање књижаре Цвијановић — Београд.

Овај напис износи слику кретања и расподеле туберкулозних оболења у Београду у вези са хигијенским развићем београдских становника и са социјалном структуром београдског становништва. —

У Београду је у 1934. год. умрло од туберкулозе 707 лица, а од свих осталих заразних болести 109, што значи да је на 10.000 становника умрло 28,8 од туберкулозе, а 4,4 од осталих заразних болести. Ове цифре представљају доста висок проценат према осталим градовима на страни, али треба имати на уму да је овде унет и број оних смртних случајева од туберкулозе који су кратко време пре смрти упућени из унутрашњости на лечење у београдске болнице и клинике и ту умрли. Тачан проценат умрлих Београђана од туберкулозе износи за 1934. год. 23,4 на 10.000 становника (према 24,96 у 1930).

У вези са професијом ове цифре дају врло интересантне податке о томе у којим слојевима београдског грађанства туберкулоза узима највише маха, као и о утицају професије и хигијене рада на кретање туберкулозних оболења. Као што ћемо мало доцније изнети постоји извесна група упослења која се после рата нагло увећава и где су упослена махом лица која долазе из унутрашњости као што су келнери, послужитељи, радници, надничари, кућна послуга. Пошто београдско становништво данас сачињавају скоро три четвртине лица досељених после рата из унутрашњости, врло је интересантно знати у којој су мери та лица донела туберкулозну заразу собом из унутрашњости, односно у коме су се року просечно и у коме броју разболевали од туберкулозе ако су се здрави доселили у Београд. Ту анкету смо извршили у Антитуберкулозном диспансеру Градског поглаварства и она нам даје врло драгоцене податке о утицају извесних фактора на ширење туберкулозе у Београду као о социјално-профилактичним мерама које се самим тим намећу.

Социјална структура београдског грађанства овако је изгледала год. 1929—1931:

I Група економско малих, сиромаш. љрађана

1.) чиновника свих врста	24.697
(од тога чинов. општ. и држав. 19.109)	
2.) Пензионера свих врста	5.302
3.) Занатлија свих врста	4.803
4.) Пољопривредника, ситних кафеџија, малих саобраћајних подузетника	2.453
5.) Физичких радника квалифик.	45.926
6.) Физичких рад. неквалифик.	7.185
7.) Шегрта	4.093
8.) Разне послуге	9.779
Укупно	104.238

II Група имућнијих љрађана

1.) Трговаца, индустријалаца, сопственика разних већих предузећа.	6.182
2.) Лекара, адвоката, виших чиновника, приватних професора, и становника неодређених занимања	2.185
3.) Рентијера	2.501
Укупно	10.868

Дакле, београдско грађанство сачињава претежно економски ситнији staleж, средње или слабо имућних.

Из следеће таблице, која је такође резултат социолошко-статистичких проучавања шефа Одељ. за штампу и културна питања Београда г. Сл. Видаковића, видимо да морталитет од туберкулозе у Београду, у општој смртности заузима највећи проценат код економско слабих група у којој се нарочито истичу неке радничке професије (механичарски радници).

I. Група економско слабијих љрађана

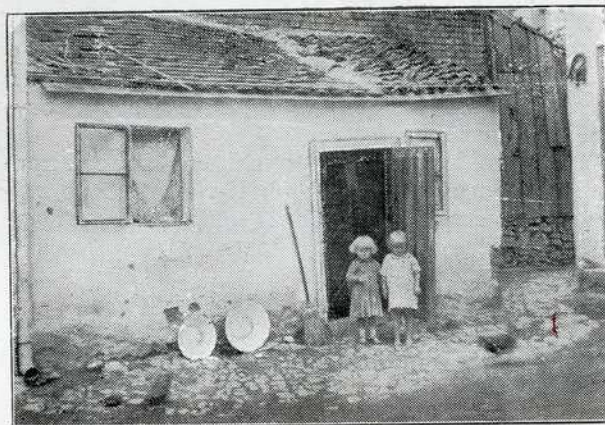
занимања	Умрли од туберкулозе према укупном броју умрлих исте професије.	
	1929. г.	1933. г.
Ђаци	45%	48%
шегрти	47%	50%
сезонски радници	35,5%	37,9%
трговачки помоћници	48,6%	50%
саобраћајно особље свих врста	50,3%	56,5%
машинисте	43%	57,1%
бравари	54%	60%
обућари	51%	62%
механичари	42%	66,6%
келнери	56%	75%
млинари	50%	75%
кројачи	55%	76,7%
молери	50%	80%
електротехничари	66%	83%
опанчари, сајџије	95%	95%
артисти, глумци, певачице	—	97%
чиновници приватни	52,1%	54%
чиновници државни и општински	40,9%	39%
свештеници	—	14,2%

II. Група имућних љрађана

	1929. г.	1933. г.
Рентијери	19,5%	21,7%
велики трговци	19,9%	19,5%
Банкари, индустријалци	17,3%	17,7%

Видимо дакле, да извесне, нарочито радничке професије, у Београду стално страдају много више од туберкулозе него од других болести и обратно, да београдске имућније класе умиру од туберкулозе много мање него од осталих болести.

Као што смо видели из горњих научно утврђених статистичких таблица београдско грађанство сачињава највише радничко, сиромашно становништво које уједно и највише болује и умире од туберкулозе. Да ли се овако високе цифре могу објаснити само утицајем професије и рђаво спроведеном хигијеном рада, или рђавим економским и станбеним приликама? Несумњиво да има и јед-

Један од многих нехигијенских станова београдских радничких породица

ног и другог, као што ћемо мало после видети. Али има још једна чињеница, на коју до сада није обраћана готово никаква пажња при оцењивању узрока ширење туберкулозе у Београду, а то је, насељавање Београда становништвом из унутрашњости. После рата велики број пауперизираних земљорадника кренуо је у веће градове па и у Београд у службу, где су махом били упослени као физички радници. Сав тај свет је услед малог броја јевтиних станова насељавао се махом на периферију Београда, где су за кратко време никла неколико веома неуређених и нехигијенских насеља. Али и велики број тих досељеника боловало је од туберкулозе пре досељења у Београд и тако је туберкулоза баш у тим нехигијенским насељима нашла најплоднији терен за своје ширење.

Ево резултата анкете коју је у том правцу спровео наш Антитуберкулозни диспансер.

Према податцима за 1933 год. и 1934 год. на 1.000 лица прегледаних у Диспансеру било је 847 досељених, кратко време пре тога (30 дана до 3 године), а свега 153 родом Београђана. Од тога броја, 572 је дошло у Београд већ са неким туберкулозним оболењем а остатак од 375 се разболело од туберкулозе тек после доласка у Београд.

Значи, да је мноџо више досељеника већ дошло болесно у Београд, а мноџо мање их је који су се ђо досељењу разболели.

Из ових података видимо један нов узрок ширења туберкулозе у Београду. Како је сав овај сиромашни, а често и болесни свет био густо насељен по нездравим и нехигијенским малим зградама на периферији, то ће нам и следећа табела показати најбоље на какве је повољне услове наишла туберкулозна зараза приликом насељавања београдске периферије.

Према подацима службене станбене анкете, којом је у име Београдске општине руководио шеф Одељ. г. Слободан Видаковић, у Београду има 87% зграда грађених од слабог материјала, у 23% је под од земље, у 48,3% је велика влага, а у 69% су клозети или потпуно нехигијенски или постоји осуство клозета.

Следећа табела, службено састављена према статистичким податцима те станбене анкете, приказује величину и цене малих и радничких београдских станова по квартовима, дакле, станове у којима живи економско најслабији сталеш.

Кварт:	Кубатура стана:	Колико одаја за породицу:	м ³ ваздуха на 1 лице:	Цена од м ³ ваздуха у стану:
II.	56,8 м ³	2,1 одаја	16,1 м ³	6.20 Дин.
IV.	32,5 м ³	1,3 "	7,5 м ³	9.30 "
VI.	28,3 м ³	1,1 "	6,3 м ³	11.65 "
VIII.	38 м ³	1,5 "	9,1 м ³	6.75 "
IX.	32,8 м ³	1,2 "	7,2 м ³	13.85 "
X.	29 м ³	1,1 "	5,6 м ³	8.10 "
XI.	35 м ³	1,4 "	8,2 м ³	9.20 "

Из овога видимо да IV, VI, IX, X и XI квартал, дакле периферија на Дорћолу, око Дунава, крајња Палилула, насеље око Смедеревског Ђерма, Пашино Брдо и Јатаган Мала стоје најгоре у погледу хигијене малих и радничких станова, јер не само што су станови пренасељени и тескобни него су и релативно много скупљи од већих станова у центру. Док 1 м³ простора за становање у стану на Теразијама стаје 6,20 динара догле, иста толика запремина за становање на крају око Смедеревског Ђерма стаје 11,65 Дин. а у Јатаган Мали 13,85 дин.

Упоредо са резултатом ове социолошке анкете, наша здравствена анкета је утврдила да баш у тим београдским квартовима има највише туберкулозних болесника!

На сваких 1.000 туберкулозних болесника прегледаних у општинском Антитуберкулозном диспансеру долази на:

Кварт	туберкулозних	Кварт	туберкулозних
I.	36	VIII.	82
II.	44	IX.	162
III.	86	X.	104
IV.	66	XI.	124
V.	68	XII.	14
VI.	136	XIII.	30
VII.	122	XIV.	26

Из ових података се најбоље види у којим квартовима има највише туберкулозне заразе и узрока који помажу њено ширење.

Поменули смо малочас однос професије и туберкулозе и видели у главном које су професије најчешће у Београду и како код појединих стоји са обољевањем и умирањем од туберкулозе. Тај однос обично се тумачи тиме да се данашњи човек у својој тежњи да што више искористи и што више себи обезбеди све модерне техничке тековине све више замара и излаже све већим напорима и напрезањима и тиме много више и брже троши и слаби организам. На тај начин ствара се погодан терен за све болести, па и за туберкулозу. Онда где то није случај, социјална беда нагони појединце на рад и под веома рђавим хигијенским условима. Све се ово може узети пре као општи узрок разних обољења него као нарочити узрок ширења туберкулозе. Однос између професије и туберкулозе је много сложенији. Из следећих таблица се најбоље види тај однос.

Према податцима из општинског Антитуберкулозног диспансера на 1000 туберкулозних болесника има:

- учитеља 11
- ђака 60
- студената 23
- чиновника 126
- трговаца 13
- надничара 58
- радника 222
- трговачких помоћника 80
- келнера 21
- служитеља 37
- кућне послуге 112
- земљорадника 8
- домаћица 164
- шнајдера 35
- пекарских помоћника 14
- санитетског особља 6
- продаваца животињних намирница 8

Према статистици Др. Кушана туберкулозна оболења према професијама иду овим редом: (на 1770 болесника).

- надничара 317
- кућна послуга 137
- чиновници 195

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

дувански радници 110
техничари, бравари 54
трговачки помоћници 39
и т. д.

Према Др. Хану на 1000 осигураних чланова Средишњег уреда болује од туберкулозе:

у полиграфији 9,64
у индустрији коже и гуме 7,88
у текстилној индустрији 7,3

а смртност од туберкулозе на 1000 осигураних чланова код:

саобраћајног особља 7,10
чиновника 4
у полиграфији 3,6
трговачких помоћника 3,3

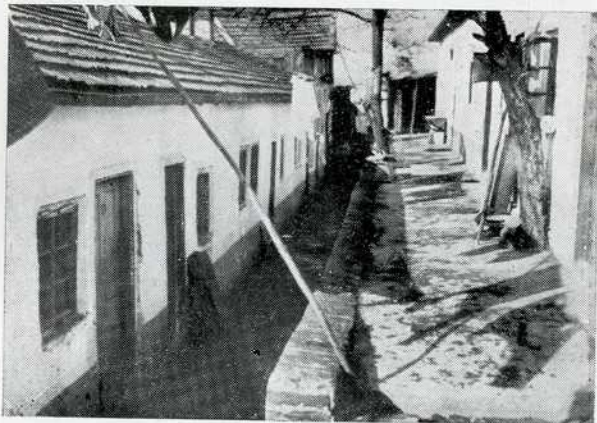
Из ових таблица видимо да има професија где се велики проценат туберкулозних оболења може објаснити директним штетним утицајем саме природе посла као у индустрији гуме и коже, хартије, текстилној индустрији и т. д. али да има занимања где су хигијенски услови много повољнији, као код чиновника и домаћица, па је проценат туберкулозе ипак несразмерно висок. Затим има професија где лица оболела од туберкулозе могу бити врло опасни преносиоци заразе, као што су лекари, бабице, учитељи и професори, официри, келнери, пекари, фризери и т. д.

Зато при предузимању мера на сузбијању туберкулозе не треба једину пажњу обрађати на хигијену рада и на хигијену стана у колико се то односи на нижу заштиту у послених лица, већ и на хигијену услова рада у погледу скупне заштите и т. д.

Из наведених таблица*) и чињеница које објашњавају дубље узроке ширењу туберкулозе у Београду није тешко предвидети ко-

*) Све табеле и статистички податци који се односе на социјалну структуру београдског грађанства и на хигијену станова, као и социјално проучавање морталитета од туберкулозе изнета су на основу радова и анкете које је вршио г. Слободан Видаковић, шеф Одељка за штампу и култ. питања, Г. п. г. Београда и који је био љубазан да нам их из своје још необјављене нове књиге „Станбена беда као узрок друштвене дегенерације” стави на расположење, на чему му и овом приликом захваљујемо.

љени, на стварање радних колонија и насеља за опорављење туберкулозних болесника, али који треба и даље да остану под лекарским надзором, а нарочито на што интензивнију пропаганду свим средствима да би се и најнепросвећенији могли упознати са суштином туберкулозе, њеним преношењем, сузбијањем и лечењем јер, и поред свих досадашњих попуљим би се правцем кретале и мере предохране и сузбијање. Те мере би требало да се односе поглавито на строжију контролу хигијене рада и радионица, на градску и станбену хигијену, грађевинску хигијену, на контролу насељавања престонице, на лечење и издвајање сиромашних болесника, нарочито оних досељеника који нису чланови Београдске општине на тај начин што би све општине уносиле редовно у свој буџет извесну суму за збрињавање главних својих болесника, без обзира у којој се општини налазе насе-

Нехигијенски станози: легла туберкулозе

ларних књижица о туберкулози и свих популарних предавања код већине нашег света и даље се одржавају два сасвим супротна и скроз погрешна мишљења: да је туберкулоза нека врста баука који прождире свакога који јој се и за тренутак приближи, или да је туберкулоза неминовно зло које се не може избећи и чије сузбијање треба поверити судбини. Свака од ових мера заслужује да јој се посвети мало већа пажња и да буде засебно третирана што се, наравно, не може учинити у облику само овог једног чланка.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

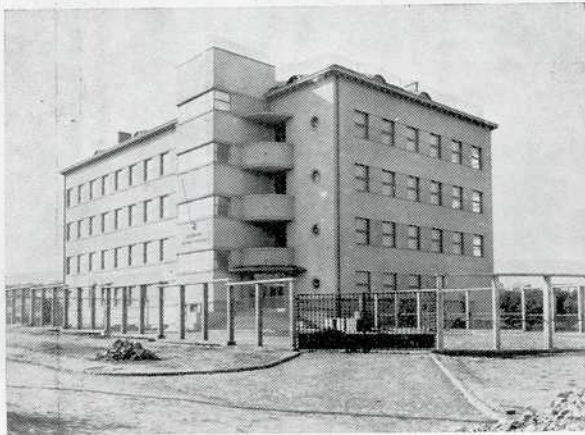
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Др М. Ђ. Поповић

Улога градских болница у хигијенском васпитању грађана

— Поводом отварања нове Градске болнице —

Болнице су најстарије социјалне установе у градовима. Оне су у исто доба биле и школе за лекаре. По својој намени и по природи посла који обављају највише су позване да испуне, поред лечења, као једног дела социјалног старања и врло важан задатак: хигијенско васпитање широких маса грађанства.

Нова Градска болница, задужбина Николе Спасића

Кроз болнице и болничке амбуланте и диспансере пролази врло велики број оних који траже лекарску помоћ. Већина њих долази због тога у болницу што нису били у материјалној могућности да лако живе. Данас већ многи санаторији, нарочито туберкулозни, не само што су лечилишта, већ исто тако стављају себи у дужност да болеснике за време њиховог бављења у санаторијама и хигијенски васпитавају, како би знали и по изласку из њих, како треба да живе, себе и друге да чувају.

Преко болница, амбуланти и практичних лекара долази готово свака београдска кућа у додир са лекарима. А данас се све више обраћа пажња на хигијену исхране и живота уопште, тако да то постаје један од главних елемената терапије — лечења. И кад већ ствари тако стоје, а нарочито кад знамо да болесници врло радо и свуда опширно причају о својој болести, а још више о лечењу, као и

то, да сваки лаик за сваку болест има да вам да често више савета него и сами лекари, треба све то користити у болницама, као и у амбулантама и диспансерима, спроводити хигијенско васпитање свих оних грађана који ту долазе, па тако исто вршити то и преко практичних лекара.

После рата велика је грешка била код нас што се хтела потпуно одвојити превентивна медицина од куративне медицине. Цела акција хигијенског делања треба да буде у најтешњој вези са хигијенским васпитањем и превентивним мерама. Лекари који лече било у болницама или по кућама, могу најбоље да васпитају хигијенски, не само болеснике, већ преко болесника и њихову околину и најшире слојеве нашег грађанства.

Тиме, што се одвојила превентивна медицина и што су подизане нарочите установе за превентивну медицину — хигијенске установе, учињено је да је један велики број лекара био одвојен од свога главног посла — од лечења болесника, а т. зв. хигијенске установе подизане су на рачун много потребнијих уснова за лечење — болница.

На који начин, дакле, могу болнички лекари да буду и хигијенски васпитачи, а болнице, у градовима да послуже као центри за хигијенско васпитање? Пре свега, да би овај задатак болнице испуниле, оне морају бити доиста хигијенски уређене. Познато нам је, поред тога да се у болницама, а нарочито у Београду, јако оскудева, као и то, у каквом се бедном стању налазе многе наше болнице и амбулантне, а које још бедније изгледају поред луксузних хигијенских и других уснова, које су имале у главном да послуже за рекламе, а много мање у сврхе стварног помагања у лечењу и сузбијању болести.

Тим самим што ће болесник бити смештен под добрим хигијенским приликама, где ће имати прилике да види шта је права чистоћа, како се она одржава, каква је дијететска и рационална исхрана, удобност и брижљива нега, све ће то већ утицати васпитно на болесника, као и на све оне који код болесника долазе у болницу, као и на оне с којима боле-

WWW.UNILIB.RS

сник по изласку из болнице буде долазио у додир. У градској болници исто тако има да се болесник и цела његова околина васпита у одржавању чистоће тела, постеље, рубља, вентилације, исхране и да се упозна са свима модерним, хигијенским инсталацијама и њиховом употребом (купатилом, клозетима, канализацијом, итд.).

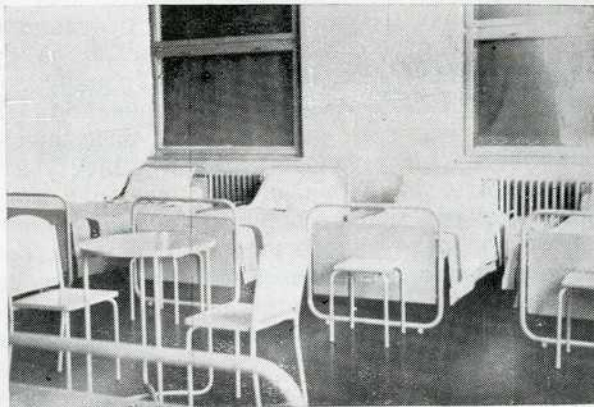
Даље је важно, да не само лекари, већ и цео болнички персонал мора бити хигијенски образован и васпитан. Међутим, са садашњим болничким особљем, које се често регрутује просто са улице, немајући никакве претходне ни стручне спреме, овај се задатак не може извести. Наравна ствар, да добро спреmlен болнички персонал треба да буде и добро награђен и обезбеђен. Данашња нудиљска школа у Београду на пр. даје сувише мали број нудиља а њихово школовање је прескупо за наше прилике, те је и ова установа, као и многе друге, недовољна.

До спремног болничког особља може се доћи и на тај начин, ако се у самим болницама, нарочито градским, одржавају стално течајеви за болничко особље. Разуме се да би се при пријему особља морало водити рачуна и да се примају само они који би се временом на тим течајевима могли образовати за добро болничко особље.

Болнице би требале да имају и своје резервно болничко особље које би као покретно особље могло да се употреби за негу болесника који болују код својих кућа. И ово особље могло би се спремити на течајевима одржаним у болницама. На тај начин би и самим лекарима као и болесницима било много помоћно и олакшано лечење и боловање по кућама.

Сваки болесник који буде у болници имао прилике, не само да види шта је хигијена и

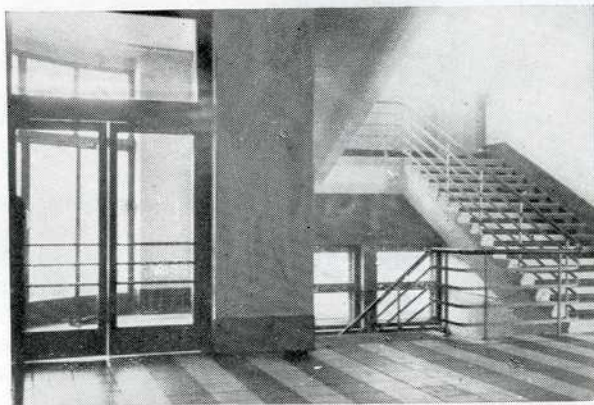
писане поуке поред усмених, а при изласку из болнице нарочита хигијенска упутства, које би они и код куће читали, чували и другима давали. На пример поуке о исхрани, о штетности алкохола, о предохрани од туберкулозе, венеричних болести, нези болесника,

Изглед болесничке собе II кл. у београдској Градској болници

нези деце и многим другим питањима. Овим би се путем необично успешно могло ширити хигијенско васпитање.

У последње време све се више обраћа пажња на социјално старање о болесницима, чиме би се у ствари постигло потпуно излечење и оспособљење за рад. Ово старање се састоји пре свега да се болесник за време свога боловања ослободи брига о томе шта ће с њим бити по изласку из болнице. Ово нарочито важи за сиромашне болеснике, и може врло штетно утицати као тежак психички момент на ток болести и лечење. Многи болесници излазе из болнице без сретстава, без посла (често због болести изгубе своје намештење), затим је многим потребно дуже или краће опорављење — реконвалесценција, а извесном броју неизлечивих болесника које болница није могла дуже држати, потребно је да се упуте у склоништа за неизлечиве и хроничне болести. Ово социјално старање о болесницима треба дакле да допуни интегрално лечење и оно се може остварити само тако, ако пре свега имамо на располагању при болницама социјалне помоћнике. Њихов задатак био би да се подробно обавесте о свима приликама у којима је болесник живео: имовном стању, породичним приликама, навикама и свему другоме што може да има утицаја или везе са његовом болешћу. Социјални помоћници помажу дакле лекару да добије о сваком болеснику а нарочито о његовом душевном стању тачну слику и податке које лекар нема ни времена ни могућности да прикупља, а што може да буде од драгоцене вредности за сам начин лечења. Социјални помоћници треба да

Главни улаз у градску болницу са степеништем

хигијенско уређење, већ би им се на подесан начин за време њиховог боловања могли излагати по свима болесничким просторијама поучне хигијенске слике, давати хигијенске

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

буду дакле веза болесника са његовом породицом или околином и да у случају потребе предлажу старање и помагање породице. Даље је потребно да болесник по изласку из болнице ако за то постоји потреба, буде и материјално потпомогнут, збринут, да може наћи посла, како не би цео успех лечења понова дошао у питање и тек прележана болест се понова јавила и погоршала услед оскудице и душевне депресије. Даље је потребно да су уз сваку већу, нарочито градску болницу подигну као помоћна одељења опоравилиште за реконвалесценте и склониште за неизлечиве болеснике. Ове установе не морају бити у непосредној вези ни близини болнице, оне могу бити удаљене у предграђу или мањем месту. Смештање реконвалесцената као и лаких болесника у опоравилиштима стајало би свакако много мање него у болници, и не би у болници запремали места за хитне случајеве и теже болеснике, дакле и са чисто економског гледишта ова одељења била би корисна. Опоравилиште велике градске болнице требало би да послужи у исто доба и као завод за лечење и одвикавање од алкохола, морфиума, кокаина, за специјално дијетеско лечење, издржавање нарочитих режима као и све врсте

психо-терапевтичког и физикалног лечења као и лечења радом за одрасле и децу, тиме би се задовољила и једна општа потреба не само Београда већ и целе земље, пошто таквих опоравилишта уопште немамо.

Кад би се дакле у том смислу извршиле потребне реформе и нашла потребна сретства могао би се концентрисати у болници не само рад на лечењу, већ и хигијенско васпитање, Ми верујемо да би се у погледу тог васпитања на тај начин могло много више постићи но што је то данас случај са изолираним хигијенским установама, које често заузимају један противнички став према куративној медицини. Практично би се ово могло спровести, ако би хигијенско одељење градског санитета било у што тешњој вези са болесничким установама (Лига против туберкулозе, друштва трезвености, материнско друштво, Српска мајка и др. са социјалним карактером). Између чланова тих друштва могли би се лако наћи „социјални помоћници“ и сарадници на хигијенском васпитању у првом реду болесника и њихове околине. Желети је да нова градска болница у Београду буде прожета овим духом. Она ће тада двоструко испунити свој хумани задатак.

Др. Сергеје Рамзин,
шеф Јавне хигијене Г. п. г. Б.

Проблеми комуналне хигијене летњег доба у Београду

Сезонски ритам кретања инфекционих акутних и хроничних болести, који свакогodiшње доба специфички бојадише у погледу епидемиолошком, климатско-метеоролошки моменти и социалне навике и услови живота у сезонским раздобљима године истичу, нарочито у већим људским конгломератима, већим градовима, *маркантно низ специјалних и специфичких проблема комуналне хигијене.* Према главним факторима и изворима социјалне патологије у летње доба комунално-хигијенска делатност упућује се трима главним правцима: епидемиолошким, асанационим и социјално-медицинским, који обухвата и специфичке проблеме јавне исхране, као што је, на пример, питање млека, безалкохолних пића, уличне летње продаје животних намирница и др.

Епидемиолошке задаће, које стоје пред комунално-хигијенском делатношћу, у главном се концентришу на сузбијању маларије, акутних цревних инфекција деце и одраслих и донекле беснила, јер фреквенција Пастерових одељења у летње, топло доба даје максималне бројеве.

Специјални географски положај насеља, као што је Београд, над двама већим рекама, са нерегулисаним обалама, постојањем потока и разноликих басена стагнатних вода, сачињавају веома повољне услове за ширење и опстанак ендемичне маларије у појединим рејонима града. Деценија рада државних хигијенских институција, а затим акција општинских хигијенских установа знатно су ублажили неповољне маларијне прилике, али и за сада проблем маларије није дефинитивно скинут са дневног реда, јер преносилац те болести анофелес налази веома повољне услове за множење у најближој периферији града. Пре четири године је учињен први реалан корак од стране градског санитета у циљу сузбијања преносилаца маларије и то властитим средствима комуналних органа. У вези са тим постављено је питање практичног решавања борбе против осталих инсеката: кулицида, мува и штеточина животних намирница, које уништавају, трују и прљају животне намирнице (каландра, ефесција, дерместис и др.).

Кулициди, ма да не преносе плазмодијум маларије, ипак, крајем лета и нарочито у јесен веома су активни јер у правом смислу атактирају становништво читавим навалама и таласима тих инсеката. Нарочито повољне услове за множење ове врсте комараца сачињавају наше *помијаре*, чија несавршена конструкција (без херметичког поклопца) дозвољава несметано и повољно множење кулицида у водама помијара. Уједи тих комараца веома су осетљиви, и како се њихова легла често налазе по прљавим помијарама, они су у стању да преносе различите кожно инфекције, изазивајући на кожи фурункуле и друге болести.

Летња сезонска борба против комараца у главном се заснива на сузбијању ларви у басенима стагнатних вода методом биолошким (примена гамбузија), употребом хемијских и механичких средстава, као што је покретање стагнатних вода, чишћење канала, петролизирање или вештачко покривање површине воде танким непропустљивим за кисеоник слојем нафте или уља. Таква акција систематски проведена мора бити комбинована са теренским хидро-техничким радовима. У циљу решавања проблема маларије и сузбијања кулицида у Београду потребно је спровођење читавог плана радова од више година, за које су потребни кредити и ангажовање већих средстава за рад, како би та акција на крају одређене природе планског рада могла бити крунисана потпуним уништавањем комараца у рејону града и ликвидацијом ендемичне маларије. Без извођења једног плана теренских хидро-техничких и ентомолошких акција питање ендемичне маларије, жестоких пролећних навала *aedes vexans'a* и летних и јесенских кулицида увек ће остати на дневном реду, захтевајући свакогodiшње веће издатке за набавку инсектицида и исплату радне снаге за текуће ентомолошке радове. Обим те текуће, реалтивно скромне ентомолошке акције, које се сада спроводи од стране Отсека јавне хигијене може се видети из података дезинфекционог Завода и ентомолошке службе у току месеца јула и августа:

Петролизирано 62.896 м² баруштина и запрашено париским зеленилом 29.350 м². Дезинсекцирано и дезинфековано са кречом и креолином: 13.828 помијара, 7.909 клозета и нужничких јама, 2799 уличних сандука за ђубре. Утрошено: 1886 кгр. нафте, 346 кгр. креолина; 108 кгр. формалина; креча 3.140 кгр. 5 кгр. хлорног креча и 58 кгр. париског зеленила.

Поред комараца: анофелеса, кулицида и аедеса домаћа мува задаје у Београду велике бриге, јер тај ситан инсекат у ствари је крупан епидемиолошки чиниоц, који директно и индиректно преноси заразне клице, нарочито клице цревних инфекција, зашта се овај инсекат у Америци велича као тифусна мува. У нашим, београдским приликама домаћа мува без сумње игра видну улогу у ширењу дечијих летних ентеритиста, који свакогодишње даје у летње доба максимални број смртних случајева. Кретање умирање од дечјег пролива јасно се види из ових бројева узетих из најновијих статистичких података општинског сањитета:

деца од 0—2 год. старости	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Свега
	8	7	2	6	5	22	27	60	47	35	15	7	241

У наведеном раздобљу у првој години живота умрло 720 одојчада, од којих 213 умрли су од ентеритиста, односно свако трећетврто дете умрло од пролива, а 73% умрло је у току летњих месеци и првом месецу јесени.

Дизентерија одраслих, у чијем ширењу игра видну улогу домаћа мува и исхрана са воћем, такође јасно показује максимум оболења у топлим месецима. Већа потрошња воћа и бостана у летње доба и јако проширена улична продаја са овим производима сачињавају један важан сезонски проблем јавне хигијене Београда. Ради регулисавања питања уличне продаје неопходно је потребно спровести енергичне мере сузбијање бесправне трговине на јавним местима и узети под строжију контролу све оне београдске продавце којим је одобрена улична продаја. Сваки такав продавац мора се подвргнутим истим прописима и законским одредбама које важе за остале продавце животних намирница. Поред дозволе из надлежног одељења за радње сваки продавац мора да има дозволу од стране градских хигијенских органа и мора бити приликом регистрације лекарски преједан и снабдевен санитарским контролником и бројем значком. На тај начин улични продавци могли би бити увек контролисани и распознати од стране власти и публике од оних који немају право за рад и који се нису подвргли прописима санитарских закона. Уређењем питања ситематске контроле уличне продаје, у колико је иста дозвољена и потребна, ситни

потрошач био би заштићен од конзума нехигијенских животних намирница и опасности инфекције.

Враћајући се на питање сузбијања мува преносиоца цревних инфекција, напомињемо да борба против мува не може бити рационално изведена без радикалног уништавања извора за њихово множење, исхрану и опстанак. Свако отворено излагање животних намирница и одпадака анималног и биљног порекла већ ствара повољне услове за опстанак и множење мува. Због тога задаћа органа комуналне хигијене у летње доба се састоји у што строжијој контроли заштите животних намирница од мува и смештају свих отпадака у затворене судове, у рационалном начину изношења ђубрета и чишћење града. Поред многих палијативних мера механичких и хемиских може се препоручити *плава светлост* и *озонирање просторија*, јер је утврђено да плава светлост и озон у малим концентрацијама ствара услове негативног фото-хемотаксиса у погледу мува.

Задаћа пак сузбијања мува, аналогно сузбијање комараца, неминовно захтева планску акцију или *читаву етномолошку политику* ради радикалног уништавања тих инсеката. На примеру многих уређених градова Запада и Новог света, доказано је, да постоји реална могућност потпуног уништавања мува у датом насељу, граду. Уништавањем свију неисправности ђоубришта, ђубретара, нужника, помијара, спровођењем канализације, рационалним чишћењем улица и јавних места у вези са планском ентомолошком акцијом у стању смо да решимо проблем сузбијања мува. Дакле, разноврсни комплекс питања комунално-хигијенске делатности мора бити складно и плански решен, ако се жели постићи коначни резултат — идеалну чистоћу града.

Начин чишћења града и сузбијање прашине лети сачињава нарочито важан проблем не само са гледишта ентомолошког но и с обзиром на хигијену ваздуха, улица и јавних локала. Уређењем и рационалном организацијом службе чишћење града са правилним функционисањем службе за поливање и прања улице и службе за изношење фекалија у главном се решава питање *хигијене ваздуха*.

Решавајући проблем хигијене ваздуха престоничних улица, пијаца и јавних места, помажемо одклањању опасности инфекција, чији проузроковачи улазе у организам човека кроз органе за дисање. Овамо спадају шарлах, дифтерија, мресе, грип, акутна инфективна запалења плућа. Доказано је исто тако да у ваздуху могу доспети споре клице црног пришта, тетануса, малигног отока. Сем тога у уличној прашини налази се различити сапрофитним и патогеникоки, сарцине, ћелије квасца, споре гљива, термофилне бактерије и др. У

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

уличној прашини пак између осталих клица доминирају различите хромогене бактерије, и гљиве, ма да при неуредном чишћењу и нерационалном начину обављања тог рада у ваздуху над улицама, загађеним изметом, мугу се наћи и живе клице цревних бактерија.

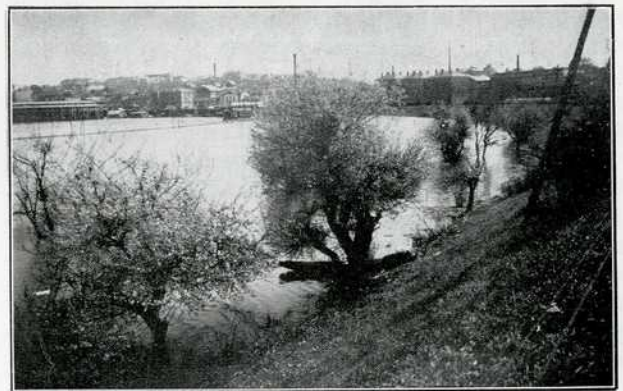
Поред опасности различитих инфекција, којима су изложена плућа београдских грађана, улична прашина непрестано трауматизира плућно ткиво у већој или мањој мери, у зависности од стања уличне чистоће. Улична прашина нечишћених или рђаво чишћених површина бомбардује плућа са ситним каменем, делићима метала, стакла, вегеталних и животињских отпадака, изазивајући надражај и хронично запаљење респираторних органа и стварајући на тај начин предиспозицију за туберкулозу и осале инфекције. Број клица у уличној прашини од пролећа па до лета расте, а онда опада до зиме. По Мiquel'у број бактерија исто се повећава у ваздуху над прашњавим површинама за време влажног времена, јер ситне збијене капљице конденсирају на себи бактерије ваздуха. Број бактерија у ваздуху чак у истом граду знатно варира од локалних услова саобраћаја и начина чишћења, аналогно инсектима, који се множе упоредо са повољним локалним условима у већој, или мањој мери.

Из горњег јасно следује да питање чишћења града, односно питање хигијене ваздуха је од првокласног хигијенског значаја, јер се не може замислити никакав успех и напредак јавне хигијене без решавања питања рационалног чишћења града. Ово питање и његова рационална солуција јесте у правом смислу питање *престижа града*. Од кардиналног значаја је уређење питања радног времена око чишћења, прања и поливања улица. У интересу јавног здравља и продуктивности рада потребно је у Београду напустити *дневно чишћење града са дизањем прашине и њећи на ноћни рад*. Овом реформом плућа београдског грађанства била би поштеђена од удисања прашине и смрада, који се диже за време чишћења ђубрета дању, а у исто време била би постигнута већа продуктивност рада ноћу, када саобраћај не смета прању и чишћењу улица. Сасвим је разумљиво да и остале послове сличне природе: чишћење фекалија, чишћење канализационих отвора, морају се обављати искључиво ноћу.

За објективно процењивање успеха постигнутог на хигијени чишћења града и на побољшању хигијене ваздуха, потребно је свуда, у већим насељима, аналогно перманентној контроли пијаће воде, лабораторијска перманентна контрола хигијене ваздуха, као превентивна мера за спречавање контагиозних болести респираторних органа.

Контрола ваздуха треба да се врши од стране бактериолошке и хемијске лабораторије узимањем узорака на одређеним местима на садржину прашине, број клица са повременим диференцирањем ваздушних клица. Упоредо с тим у извесним случајевима, на пример, у близини ђубришта, главног истовара ђубрета, потребно је вршити одређивањем кисеоничког индекса, који се изражава у количини утрошеног парманганата за оксидацију органских материја у одређеном простору по методи, напр. Boucysson и Henriot.

Контрола пијаће воде је основна задатка хигијенске службе у већим и мањим градским насељима с обзиром на огромни епидемиолошки значај пијаће воде и максималну потрошњу у летње доба. У градовима са централним снабдевањем водом контрола воде мора се спроводити на више инстанција. Поред контроле воде физикалним, хемијским и бактериолошким методом, са самим инсталацијама мора се неизоставно вршити и су-

Легло комараца

перконтрола ради правилног просуђивања хигијене воде и осигуравања становништва са 100% од евентуалних неисправности воде.

Поједини извори пијаће воде и бунари, који се налазе у кругу насеља, они, којима се становништво служи, а такође и они, који могу бити евентуално потребни као извори пијаће воде (за време рата, за време прекида рада централне водоводне инсталације услед квара и т. сл.) морају бити под сталном хигијенском контролом. У току овога лета у лабораторијама Отсека јавне хигијене Београда, поред свакодневног испитивања воде из водовода, предузет је *прелед свију бунара и чесама*, који ће се завршити у току идуће недеље.

Као конкurentи води у погледу летње потрошње су безалкохолна пића, која се троше лети у огромној количини, те чија контрола сачињава такође једну од важних задатка хигијене јавне исхране. Поред лимунaде и крахера у нашим приликама јако је рас-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

прострањена употреба народног, веома корисног и хранљивог освежавајућег пића, *бозе*. Систематском анализом безалкохолних пића било је утврђено од стране хигијенске лабораторије Београдске општине да је сваки четврти узорак освежавајућег пића био фалсификован и заслађен сахариним. У сарадњи са кривичном полицијом, у августу месецу, успело се, по достави хигијенских органа пронаћи извор и канале којима се београдске содације и бозације снабдевају са сахариним. (Кривична полиција предузела је одмах потребне казнене санације). Из ових података хемијске лабораторије следује да контрола безалкохолних пића у летње доба, у интересу јавне исхране, мора да се врше перманентно и интензивно и мора се сматрати као сезонска врло значајна хигијенска акција.

Упоредно са контролом безалкохолних пића, контрола млека у летње доба, специјално при постојању примитивног начина снабдевања млеком у виду торбарења по домовима и становима грађана (као што је случај у Београду!) јесте једна од најважнијих брига контролних хигијенских органа и комуналних лабораторија. Недовољна хигијена производње и продаје млека најбоље се огледа у пробама редуктазе и микроскопији седимента и броја клица, које се нарочито лети форсирано множи у пијачном млеку.

У групу намирнице, које нарочито лети показују већи проценат неисправности, спадају меснати производи, а нарочито сецкано месо. Испитивањем узетих за анализу 113 сумњивих узорака сецканог меса у месецу јулу и августу т. год. утврђено је од стране наше хемијске лабораторије, да је 37 узорака било неисправних, укварених т.ј. сваки трећи узорак је био укварен, те опасан и неупотребљив за људску исхрану. Овај факт нарочито истиче императивну потребу забране држања по радњама сецканог меса као таквог у очекивању муштерије. У летње доба сецкано месо морало би се спремати *ad hoc* за муштерију по потреби и на тражење потрошача мора му се уручавати одмах после сецкања. Продаја уквареног меса је од већег здравственог и епидемиолошког значаја; с тога се дужност хигијенских органа састоји у нарочито строгој хемијској и бактериолошкој контроли меса и меснатих производа, и то особито лети.

Као превентивна мера за предохрану меса од укварености, поред забране држања сецканог меса, исечача и разних ситнежа, може се сматрати и подизање на већим пијацама модерних и пространих хладњача за смештај и чување меса и меснатих производа. Нарочито је препоручљива организација уз ове хладњаче тако званих „Фрајбанка“, слободне продаје меса, чија је пракса у градовима Западна показала одличне резултате како у по-

гледу хигијенском тако и социјалном, јер се тиме пружа могућност продаје меса заосталог, али потпуно здравог, ветеринарски контролисано за сиромашнији сталеж по најповољнијим ценама.

Завршавајући са питањима од хигијенско-ветеринарног значаја овде ћемо дотакнути још једно веома важно питање епидемиолошко-ветеринарске природе.

Повећања фреквенција на нашим Пастеровим одељењима за време летњег доба донекле се објашњава како биолошким особинама вируса беснила и биологијом његовог преносиоца тако и социјалним условима и начином живота, који је више карактеристичан за летње доба. Само је у току прошлог месеца упућен је од стране београдског хигијенског отсека Пастеровом одељењу 51 Београђанин за лечење од уједа бесних паса. У току прошлих година упућено је у Пастерово одељење ради лечења: 1932. год. 560, 1933 г. 482 и 1934 г. 434 лица.

Из наших месечних података о упућеним за антирабично лечење види се да максимални број уједених лица пада на летње месеце

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Свега
1932	26	19	38	49	62	52	92	56	73	35	25	33	560
1933	55	25	31	36	34	27	64	56	47	32	35	40	482
1934	36	25	30	29	35	41	73	61	29	40	24	11	434

Ради заштите београдског становништва од опасности уједа и евентуалне инфекције беснила у летње доба, нарочито је потребна енергична контрола паса а специјално такви зв. „мангуп паса.“ Превентивне мере, које се у Београду спроводе и до сада се спроводиле, нису биле у стању да радикално сузбију беснило међу псима и другим животињама а у исто време и ослободе београдско становништво од опасности инфекције беснилом и потребног антирабичног вакцинавања. Као што смо видели из горње таблице, тај број лица, вакцинисаних против беснила, свакогодишње се пење на неколико стотина.

Принципијелно потпуно сузбијање беснила је могуће, јер је оно постигнуто нпр: у северним скандинавским земљама, где данас уопште не постоје пастерови заводи, јер више нису потребни. Дакле, систематским и смишљеним радом у правцу сузбијања беснила моћиће се много постићи. И ако није могуће очекивати потпуно сузбијање беснила у једном граду, (као што је Београд), опкољеном територијом, где влада псеће беснило, ипак је могуће ослободити градско становништво од антирабичног лечења, за које се годишње издаје преко 50.000 у Београду, не рачунајући дангубу у вези са спровођењем антирабичне куре. Грађанство треба да буде ослобођено свих тих трошкова а такође и ризика инфекције са беснилом, јер сви ти трошкови морају бити пребачени на сопственике паса који морају бити сви облигатно вакцинисани против беснила те ће они уместо

човека примати антирабичне инјекције. Сваки, ко је и једанпут посматрао страшну и фаталну болест беснила код човека, биће најодлучнији непријатељ сувишњег „либерализма“ у погледу безконтролног кретања паса и њиховог сувише блиског додира са човеком. Осећај праве, истинске, човечанске хуманости буниће се против садашњег система недовољне контроле над псима и захтеваће спровођење најстрожије, најодлучније контроле и облигатне вакцинације свих регистрованих паса и безкомпромисног уништавања свију „мангуп паса“ и свију нерегистрованих, који код нас најчешће носе озледе човеку и домаћим животињама.

Ради сузбијања беснила у градовима потребна је тесна сарадња градских хигијенских отсека са ветеринарским органима, који су дужни под контролом хигијенских отсека спроводити облигатну вакцинацију паса два пута годишње. Трошкови око антирабичног вакцинисања сносиће сопственик паса, који мора подвргавати своје псе ветеринарском прегледу са вакцинацијом. Питање облигатне антирабичне вакцинације паса у свима градовима треба да заинтересују не само надлежна министарства но и Савез градова као врховни комунални форум како би сви градови по једнообразном поступку организовали борбу против беснила. Свако градско поглаварство треба да организује општинску антирабичну станицу за људе а такође и антирабичну станицу за вакциновање паса. У општинским антирабичним станицама лечење мора бити потпуно бесплатно и то на терет прихода од вакциновања паса. При стриктном спровођењу облигатне вакцинације паса и контроле истих потреба за антирабична пелцовања људи постепено постаће излишна. Антирабична пелцовања човека постепе-

но ће се смањити док ће антирабична станица за псе радити интензивно.

Не упуштајући се у овом кратком чланку у питање метода антирабичног вакциновања може се истаћи као основни радни принцип: *употреба фенолизиране етер-вакцине* по методи Ремлингер-Аливисатос, која се показала као веома ефикасна на пракси Центар. Хиг. Завода у Београду једноставна у погледу справљања и нешкодљива, пошто је довољно атенуирана.

За практичну реализацију овог начелног предлога, Београд има све услове, јер поред организоване ветеринарске службе, има модерну уређену кафилерију, која треба да постане центар превентивне антирабичне анималне службе и реорганизације на модерним и хуманим принципима т. зв. „шинтерске“ службе, која је данас ругло наше престонице.

Из овог кратког прегледа главних хигијенских проблема, које нарочито истиче летње доба, следује да су ти проблеми разноврсни, обимни и често веома сложени, јер њихово правилно решавање не зависи само од активности и рада градских хигијенских установа и органа, него захтева хармоничну и сложну сарадњу свију надлежних комуналних органа на питањима: асанације, хигијене ваздуха, чишћење града, сузбијање ендемичних болести, беснила и др. зараза. Ни проблем јавне исхране не може бити схваћен, као само питање хигијенских установа, јер он излази далеко из оквира надлежности хигијенских органа. *Начела комуналне хигијене и хигијенске делатности, која заснивају решавања својих проблема на принципима више хуманости у интересу јавног здравља, треба да постану јавном идејом-водиљом и вишим регулативом у свима подушватима комуналне делатности данашњих градова.*

Др. Реља Аранитовић,
шеф Буџетског отсека Г. п. Б.

Буџети градских општина

Ми смо у ранијем нашем излагању изнели кроз часопис Београда „Београдске општинске новине” неколико начелних примедба на израду и извршење буџета градских општина. Да би та наша излагања у неколико употпунили, износимо овога пута низ података о фактичном стању које се може уочити у буџетима неких наших градских општина за 1935/36 годину.

Кад се упореде буџети наших најважнијих градова, онда се тек види, бар за тај део рада, како у нас недостаје довољно сазнања, о томе како треба буџет да се изради, тако и о томе шта треба а шта не треба у њега уносити. Тек тада се види да су сви напори надзорних власти да се створи једнообразно буџетирање самоуправних тела, остале без виднијег резултата. Ми смо и о томе надзору говорили, и он, онако како је вођен, није могао ни да има већег успеха. За нас је, у овоме конкретном случају, важно, да ни оно у шта је надзорна власт упрла сву своју снагу, иако је то погрешно, није успела, јер и није ни ту могла успети. И док су остајала по страни много важна питања из области комуналних финансија, ми смо се топили у изналажењу форме буџета.

Ми ћемо да издвојимо поједине групе у буџету и да их тако упоређујемо.

1. Финансиска овлашћења.

Код нас постоји један обичај који се не појављује код многих држава, а то је да се помоћу финансијских овлашћења, или финансиског закона, како се називају овлашћења у државном буџету, доносе поједини прописи који регулишу, допуњавају и чак мењају поједине законске одредбе. Тај обичај са државе прешао је и на градске општине. У Закону о држ. рач. у чл. 44, у заглављу „финансиски закон” речено је да „финансиски као део државног буџета чини једну целину са прорачуном, односно буџетом државних прихода и расхода.” На основу тога, у финансиски закон уносиле су се чак и одредбе које нису имале никакве везе са самим извршењем буџета. М. Тошић, који је познат као добар познаваоц наших привредних прилика, пишући о томе каже, да се финансис-

ким законом „даје законска форма свима оним случајевима, који су се јавили као последица нашег државног и друштвеног развића.” У ствари, тако се у пракси и радило, иако за то није било довољно разлога, и шта више, довољно ослоња у самоме Закону у државном рачуноводству. Закон у чл. 44 цитира шта садржава финансиски закон, а то су у главном одредбе које се односе на сам буџет као такв, и шта више, одредбе које су и у самоме Закону о држ. рач. побројане. Тако се у чл. 44 тачка 5 говори, да се у финансиски закон могу унети „одредбе да се буџетом за дотичну годину предвиђени приходи могу трошити само са буџетом предвиђене расходе, и само онако и у онолико како су и у колико су расходи буџета, за ту годину предвиђени.” У чл. 71 истога Закона стоји јасна одредба да „кредити буџетски трошиће се, за сваку партију, само на оно што је у позицијама те партије именовано, и у висини износа дотичне партије.” Према томе ни финансиски закон, у томе смислу не може ништа ново дати, ништа противно одредити. Па ипак, увек се са том одредбом сусрећемо, не само у финансиском закону, него и у финансиским овлашћењима градских општина, и чак и у решењима Министарства финансија, којима се одобравају ти буџети. Министарство финансија има већ годинама уобичајену формулу, коју ставља код одобравања градских буџета, и то „кредити буџетски имају се трошити за сваку партију само на оно што је у позицијама те партије именовано, а у висини њихових износа” — дакле тачно оно што одређује чл. 71 Закона о држ. рач.

Нови Закон о држ. рачуноводству, чије је ступање на снагу продужено још за годину дана, овде је био денокле јаснији. § 12 каже да се „државни буџет састоји од финансиског закона и предрачуна расхода и прихода.” Али § 13 ограничава ипак функцију финансијског закона који садржава само овлашћења и наређења која се тичу државних расхода и прихода, предвиђених у предрачуну као и државног газдинства у опште. Важна је тачка и истог параграфа, где стоји „да по истеку буџетске године преста-

ју важити све одредбе финансиског закона за ту годину." То је и у старом Зак. о држ. рач. чл. 46. Али § 13 тач. и новог закона садржи и то да „ово важи и за оне одредбе финансиског закона које престављају засебна законска наређења, као и за оне којиме се мењају и допуњају постојећи закони." Једино уредбе и правилници издани на основу појединих прописа финансиског овлашћења остају на снази и по истеку те буџетске године на који се ф. з. односи. Ове одредбе налазе се у данашњем Закону о држ. рач. што значи да се ипак узима правац противан данашњој уобичајеној пракси. То се и раније радило. 1930 г., г. Др. Шврљуга, као Министар финансија, издао је наредбу да сходно чл. 44 да за финансиски закон „неће примити никакав предлог ни амандман, чија садржина треба да буде предмет доношења нарочитог закона или измена и допуна постојећих законских прописа." Финансиски закон, каже у тој наредби „треба да се ограничи само на то да се њиме *ближе регулише* извршење буџета у смислу и духу закона о државном рачуноводству." Ово, по нашем уверењу правилно тумачење чл. 44, није остало дуго у пракси.

Код градских општина има друго значење финансиско овлашћење. Прво, сам технички буџет није код свих градских општина једнак. Док једни то називају — по упуштвима Министарства финансија, — Уредбом о извршењу буџета, други финансиском уредбом, трећи наредбом, четврти — то зову финансиским овлашћењем. Свакако да назив „Уредба о извршењу буџета“ не може опстати, јер таква уредба може бити само једна потпуна и стабилнија уредба него што је овде случај. Уредба о извршењу буџета једне градске општине требала би да садржи све прописе који су потребни око извршења буџета уопште. Она се ни у коме случају не може односити на једну буџетску годину. Такав систем рада, где је омогућена честа промена, може по администрацију и по начин самога рада бити врло штетна. Нама није познато шта је руководило Министарство финансија да тај термин употреби, али мислимо да он не одговара сврси.

У начелу мислимо да су финансиска овлашћења уопште непотребна. Она често на најнедруштвенији начин поништавају оно што се годинама стиче. Све промене, било закона, било уредаба и правилника код градских општина требају и морају да иду оним током којим су ишли и ти закони, уредбе и правилници. Не може се и не сме се, ако се жели не само систем рада него и систем правичности, да се помоћу једних овлашћења, која се у највише случајева примају „акламацијом“ ремети један правац рада, а да и не говоримо о другим често важним препрекама добре комуналне политике.

Али ако већ та финансиска овлашћења постоје — по нашем мишљењу тај назив најбоље одговара намени — јер то тражи уносити оне одредбе које понављају законске прописе, нити која су противна законским прописима. Финансиска овлашћења су одредбе које се, у духу постојећих законских прописа, могу односити само на унутрашњу радњу тога Градског поглаварства. Строго узев, оне се могу односити само на рачунски део на начин како ће се рачунски поступати при извршењу буџета. И те одредбе не смеју се косити са позитивним законским прописима. Они могу само закон тумачити. Ако нека општина, као што је то случај н. пр. са Марибором (забрањени су вирмани између партија), жели да себи више веже руке него што то Закон захтева, она то може, али ако ма ко неби хтео да се тога прописа придржава, таква одредба би губила свој значај, јер је и овде Закон старији од прописа финансиског овлашћења.

Да би се упознали са стварним стањем, и своје излагању дали и практичног доказа, ми ћемо анализирати донекле финансиска овлашћења неколико буџета градских општина за 1935/36 годину.

Министарство финансија, на основу § 124 Закона о градским општинама, издано је под бројем 8200/VII, 3. X. 1934 године (С. Н. 6 октобра број 231 LIX) Упуства за састав буџета градских општина за буџетску 1935/36 год. При крају Упуства стоји, као засебан пасус ово: „Уредба о извршењу буџета чини саставни део буџета и садржи *само* одредбе које су у *тесној вези са самим буџетом*. Између осталог Уредба има предвидети и висину награде градских већника у смислу § 78 Закона о град. општинама." То је све. Сам пасус достављен је у смислу Закона о држ. рачуноводству, јер Закон о град. општинама о томе ништа не говори. Међутим, Уредба о извршењу буџета, како то погрешно терминише Министарство финансија, код већине градских општина, прелази преко тога прописа. Како смо раније напоменули, то је немогуће ако Министарство предпоставља да ту треба да буде обухваћено све што се односи на само извршење буџета. Друго, у колико би то било могуће, оно је непотребно, јер би се могли само цитирати законски прописи у колико постоје, а у колико не постоје ништа се не може ни прописивати. Мислимо да је М. ф. то замишљало како су то замишљали и творци Закона о држ. рачуноводству — само на обрачун у тесној вези да извршење буџета на коју се Уредба односи, а о које сам Закон не говори, као: разлика између прихода и расхода како ће се покрити, одредбе балансирања буџета и означити „највећи износ и позајмице и благајнич-

ких записа" (Н. З. о држ. р.) и т. сл. Ради тога имате финансијска овлашћења која садрже све правилнике на основу којих се убиру било које дражбине и таксе града, као што то износи град Сплит на 21 страни свога буџета, Суботицу која све те правилнике само набраја, а чија Уредба износи свега 2 стране, док многи други наши градови преко тога потпуно прелазе.

Многи градски буџети, у својим финансиским овлашћењима, цитирају § 120 Закона о гр. општинама. Тако Загреб, (§ 5 фин. овл.) цитира цео тај параграф. То исто ради и Сарајево, Ниш, Сплит и Суботица. Ништа се о томе не спомиње код Београда и Скопља. Неке градске општине, како смо раније напоменули, у својим финансијским овлашћењима, прописују строжије одредбе, него што то сам Закон о град. оп. предвиђа. Тако Марибор у § 3 свог ф. о. забрањује вирмане између партија. Колико је то целисходно односно није, у то се не желимо упуштати. За нас је важно то, да такову одредбу Закон не предвиђа. Она може важити само за градску општину која тај пропис уноси, и за ону буџетску годину за коју важи и то фин. овл. Ипак је питање, да ли, у случају да се једна управа тога поглаварства предомисли, и у току саме те буџетске године не би хтела да до краја буде доследна томе пропису, да ли она, по Заокну о гр. оп. као и Закону о држ. рач., може да се тога не придржава. Финансиско овлашћење је закон за ону општину на коју се односи, али је његово законско дејство, у колизији са позитивним законом слабије. С тога, са мало процедуре, која би се можда састојала у томе да се о поступку извести надзорна власт, такав пропис би се могао изиграти, без обзира на то, ми и овога пута подвлачимо, да једино таквим случајевима и има места у фин. овлашћењу. То је случај изниман, случај који се не појављује код свих општина, и случај који закон није предвидео. Њима има места у фин. овлашћењима, док цитирање параграфа важи исто онолико колико да се они и не помињу. Јер шта ће да раде оне градске општине које у своја овлашћења нису унеле прописе н. пр. § 120 З. о. г. с.?! Оно исто што и оне које су га унеле.

У погледу прописа § 120 З. о. г. о. постоји занимљив случај и код буџета града Сплита, који цитира и трећи део тога параграфа, и то овако: „резервни кредит смије се употребити по одлуци вијећа и само у сврхе по задњој ставци § 120 З. о. г. оп.“ Закон о томе каже следеће: „резервни кредити из одобреног буџета могу се трошити на материјалне расходе и нове пенсије по одлуци већа.“ Не видимо да је постојала икаква потреба да се то уноси у ф. о., а то доказује и факат да га многе друге општине

нису унеле. Међутим, Љубљана у чл. 5, износи нешто сасвим ново, у погледу резервних кредита, и то: у колико се из резервних кредита не подмирују потребе материјалне природе, односно не чине издаци на нове пенсије, да се за такве издатке тражи одобрење Министарства финансија. У ствари, тако је у пракси једно време и било. Раније Министарство финансија стало је било на становиште, да оно може одобравати и друге издатке из резервних кредита. Тако су издаци материјални и издаци на нове пенсије, одлуком већа могли бити извршивани, док је за остале личне издатке, по тумачењу самога Министарства финансија, била потребна сагласност само Министарства, које је у ствари многе такве случајеве и одобрило. Ради тога се Љубљана и нашла побуђена да такову одредбу и стави у финансиско овлашћење. Али, ово тумачење Министарства финансија било је кратког века — и то потпуно оправдано. Једну законом одређену намену није Министарство ни надлежно да промени. Оно се брине о извршењу градских буџета у духу постојећег закона, и ничим није овлаштено да може мењати или допуњавати једну позитивну законску одредбу. Сам ондашњи Министар финансија дао је о томе ово тумачење: „Одредба параграфа 120 је изрична и не дозвољава трошење резервних кредита ни на шта друго сем на материјалне издатке и нове пенсије. Слична одредба налази се у Закону о држ. рач., којом је регулисана употреба буџетских резервних кредита у државном буџету, која такође изрично забрањује употребу тих кредита за личне расходе. Теоријски је класично правило науке о финансијама, по коме се буџетска резерве не могу трошити за личне расходе, већ искључиво за недовољно предвиђене материјалне и ванредне расходе, такође материјалне природе.“ Ово тумачење г. Министра финансија, које је по нашем уверењу потпуно на месту, само је касно стигло, и Бог зна како ће дуго и живети.

У погледу вирмана, постоји код буџета Љубљане (чл. 4) Марибора (§ 3) и Суботице (чл. 2) одредба по којој се кредити са личних расхода не могу вирманисати у корист материјалних расхода и обратно. Љубљана уопште забрањује вирмане у корист личних расхода. Исто тако Љубљана и Сарајево забрањују да се на терет уштеда по личним расходима може вршити постављање особља. Све су те одредбе, које, с обзиром на штедњу, на стабилизовање чиновничког кадра, имају свога разлога. Ми овакове поступке потпуно одобравамо, јер знамо да ће код овакових случајева, многа градска управа предомишљати да ли да своју персоналну политику спроводи одједаред, или ће причекају да се то питање реши само од себе.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У § 78 закона о г. о. предвиђено је да се висина накнаде градским већницима за вршење посла ван седнице већа и одбора, одређује „прописима о извођењу буџета.” Тај пропис тражи и Министарство финансија у својим упуштвима за састав буџета градских општина.

По томе иптању предвиђају, од једанаест градских општина, чије овогодишње буџете имамо сада при руци, свега 5 општина. Дакле више од половина градских општина о томе не говоре, и ако Закон изричито наређује да се о томе мора давати одредба. Како се те општине служе, при одређивању накнаде градским већницима, не знамо, али свакако све што у томе смислу раде није на закону основано. Од пет општина које предвиђају висину накнаде, свака општина то одређује. Тако Београд одређује дневницу за посао ван седнице градског већа и одбора од динара 100.— за посао од једнога дана. у Скопљу, „кад се посао врши ван седнице Градског већа скопчан са трошковима”, односно кад већник путује службеним послом, плаћа се на име путног трошка II класа брзог воза или I класа пароброда, и за накнаду осталих трошкова 150—80 динара дневно према удаљености места путовања. Сарајево то одређује на овај начин: а) ако се посао врши на подручју града, градском већнику стављају се само превозна средства на расположење без права на никакве трошкове односно дневницу; б) ако врши посао ван града, плаћа му се друга класа брзог воза односно I. пароброда, и дневница од 250 динара. Ниш додељује награде према проведеним часовима на раду, у колико је посао обављан ван града. Ако је већник провео више од 24 часа на раду, плаћа му се подвозна карта II класе, и за сваких 24 часа по 150 динара, на име накнаде трошкова. Ако је на послу мање од 24 часа а више од 12 часова, припада му опет цела дневница, а за мање од 12 часова рада (са путем) пола дневнице. И Суботица има свој начин одређивања накнаде трошкова већницима. Ако већник града Суботице врши посао на „вањском подручју града”, општина му ставља на расположење превозно средство, а за покриће трошкова даје му дневницу од дин. 30.—; ако се посао врши „изван подручја града”, већник има права на вођњу II класом брзога воза, односно I класом пароброда, на преноћиште на трошак општине, за покриће осталих расхода добива дневницу од 80 до 100 динара, ако путује у Београд, Загреб, Љубљану и Сарајево, а од динара 80 ако путује у друга места.

Остали градови не предвиђају никакву одредбу, тако Загреб у своме буџету расхода (поз. 2 поз. 3) предвиђа на име, „накнаде градским вијећницима за рад ван седнице по § 78 Закона о градским општинама” динара

60.000.— Како се те накнаде додељују о томе се у фин. овлашћењима не говори. Сплит н. пр. не предвиђа чак ни кредит за такве издатке. Да ли се даје нека накнада већницима или не даје, тешко је закључити. Таквих градова је већина.

Једна важна тачка финансиског овлашћења је прирез. Прирез се разрезаје према потреби равнотеже буџета у једној буџетској години. Према томе он се код највише општине често и мења. Кад се сва средства прихода исцрпе, остатак расхода покрива се прирезом на непосредне државне порезе. Висина приреза је разна, као и начин самога разрезања приреза. Београд има прирез од 20%, Бања Лука 35%, Загреб и Марибор 40%, Љубљана 45%, Суботица 46%, Дубровник 57%, Осиек 79% Сплит 85%, Сарајево од 10—85%. Док већина општина предвиђа једну стопу опорезовања за све припаднике, Сарајевска општина има скалу према висини плаћање државне непосредне порезе, тај начин опорезовања уведен је у Сарајеву већ дуже година. Према чл. 2 ф. о. буџета града Сарајева, општински прирез разрезаје се на све облике државног непосредног пореза, осим службеничког пореза, овако:

Висина основног пореза	Стопа општинског приреза
од динара 1.000.—	10%
„ „ 2.000.—	15%
„ „ 3.000.—	20%
„ „ 5.000.—	25%
„ „ 10.000.—	30%
„ „ 15.000.—	45%
„ „ 20.000.—	55%
„ „ 30.000.—	65%
„ „ 50.000.—	75%
преко 50.000.—	85%

Општински порез на службенички порез износи 40% од службеничког пореза, без обзира на висину. На некретнине, чији сопственици не бораве у граду, плаћа се увећани општински прирез, који се повећава за 25% ако сопственик борави у нашој Краљевини, а за 50% ако сопственик борави у иностранству. И Скопље има једну новину у погледу наплате приреза. Према чл. 12 ф. о. „овлашћује се претседник Градске општине да од житеља села припојених градској општини и грађана-земљорадника, може наплаћивати дуговање и текући прирез у месту у новцу, у натура — пшеници, јечму, овсу и др. — рачунајући њихову одговарајућу вредност у новцу по ценама скопљанске продуктне берзе на дан наплате.” Овај начин исплате одобрило је Министарство унутрашњих дела и Министарство финансија. Овај стари начин убирања пореза не знамо колико ће користити општини скопљанској, али свакако је тај поступак занимљив као појава двадесетог века.

Многе општине унеле су у своја ф. о. одредбу да се на наплаћивање дажбина плаћају 6% камате у вези чл. 151 Закона о непосредним порезима. То је умесна одредба у толико, у колико и сама општина плаћа камату на одлагање исплате својих обавеза, иначе јој нема места. Законодавац је то у закону о неп. порезима добро предвидео. Слажимо се са тиме да треба свако својој обавези да удовољи на време, али свако. Ту изнимке не би требало да буде.

У погледу личних издатака постоје у ф. о. свих општина многе одредбе. Оне су разноврсне, и то нам показује како се комунална политика код нас води без довољно израженог заједничког система. Ни Закон о градовима, који је имао један од битних задатака да све градске општине донекле уједначи у спровођењу комуналне политике, не може се рећи да је много успео. Системи персоналне политике наших градских општина има онолико колико има и градова. Постоји претпоставка да ће се, у вези § 100 Закона о гр. оп., изједначити припадности градских службеника са државним. Ми о томе не желимо овога пута да говоримо, јер то питање захтева специјалну студију. Али би желили нагласити, да тај начин саображавања и уједначавања персоналне политике градских општина није проведена, није ни целисходан а ни спроводљив. У колико су тачни наводи, довољно је да се завири у буџете појединих градских општина па ће се сваки уверити.

Ми ћемо се за сада задржати само на одредбама ф. о. појединих градских буџета, у колико се односе на личне издатке.

Загреб у § 7 одобрава бесплатно лечење градских службеника и чланова њихових породица у градским физикатима. То је усамљена појава у градским буџетима. У највише случајева особље општина не ужива никакве припомоћи у случају болести, а тек и да не говоримо о члановима њихових породица. Особље наших градских општина обично није ни код које установе осигурано. Ни градске болнице им не стоје на располагању. Зато ова одредба и боде у очи како појединим Градским општинама, јер указују да се негде има више добре воље да се незаштићеноме а за служеном службенику помогне, тако и свом особљу, јер изазива, морамо рећи, чак завист једних према другима.

Све су скоро градске управе сложне у овој буџетској години, да не буде нових постављања. На то их је упозорило и само Министарство финансија својим упуством за састав буџета, где стоји, да „у случају да се у току извршења буџета упразни које место од неопходне потребе, за попуњавање овога места има се пре постављања тражити одобрење надлежних власти.” Како сама упуства нису закон за себе него наредба, то је Министар-

ство наредило да се „ово мора предвидети у финансиским овлашћењима односно Уредби за извршење буџета за 1935/36 год.” На основу тога је већина градских општина и уносила личне одредбе.

Поред тога, Загреб одређује (§ 20) да у току буџетске 1935/36 год. нема ниједан градски намештеник право на било какву посебну награду за редовни уредски рад. А у § 18 одређује вистину додатака на скупоћу и § 10 где се говори о функционим и другим додацима „који се не оснивају ни на статутима ни на одлукама градских већа” да ће се исплаћивати „само у оним износима у којима укупно са осталим беривима или иначе предвиђени у буџету.” Како то све изгледа у пракси тешко је да зна човек који то гледа са стране. Свакако ствар је доста компликована и верујемо да ће се онај који има да поступи по овим прописима тешко наћи, створити становниште које би у свему одговарало духу ових параграфа.

Како Законом о гр. оп. није регулисано питање постављања нижег особља и нерегулисаних службеника, него је то препуштено општинама да питање саме реше новим статутом, то су поједине гр. општине унеле у своје ф. о. одредбе о томе. Скопље, у томе случају, предвиђа одредбу, да ниже чиновнике поставља претседник. Сплит је у томе опширнији. За контрактуалне службенике одређује у надлежност градском већу, а помоћне намештенике и дневничаре да поставља претседник. Суботица и Сарајево све преноси у надлежност градског већа. Остали о томе не говоре ништа.

Сплит има две важне одредбе о личним издацима: 1) § 14 каже: „не могу се ни у коме својству узимати у службу државни и самоуправни пензионери.” 2) § 20 Претседник... може да из кредита „награде за специјално повјерене радове награди градске службенике само за рад на буџету и завршеном рачуну до износа предвиђених кредита у буџету...” § 18 о томе исто говори и каже: „награде предвиђене у буџету и припустиве по овој Уредби, затим припомоћи потребним службеницима, могу се плаћати само из кредита изричито предвиђених за такве сврхе.”

Код Београда има овај случај: чл. 4 предвиђа да се на терет кредита службеника више категорије може поставити лице ниже категорије. У чл. 5. који на особен начин попуњава празнину коју предвиђа § 120 З. о. г. о., а уједно удовољава захтеве Министарства финансија о потпуњавању упражњених места, предвиђа се да се пензије службеника који се у току године пензионису могу исплаћивати на терет кредита из кога су му исплаћивале припадности као активног слу-

жбеника с тим, "да се место тога службеника не попуњава до краја буџетске године."

Међу осталим одредбама које се јављају код појединих ф. о. истакнућемо само неколико важнијих момената.

Сарајево у чл. 4, одређује „да је сваки старешина одељења одговоран дисциплински и материјално за све учињене налоге за исплату на терет буџетских кредита у њиховом ресору." Закон о држ. рач., чл. 67, каже, да су рачунопологачи и благајник за непоступање по прописима чл. 62, 63, 64, 65 и 66 „одговорни за накнаду штете и кривично." Чл. 62 каже ко су рачунопологачи, где стоји да су „рачунопологачи они административни службеници државни (а то се односи и на градске) који примају, држе и издају новац, вредности и материјал државни, и они који дају потврду (визу) и извршавају о стању и улотреби законом одговорних кредита и ангажовању и извршењу издатака." Какво сада може имати дејство чл. 4 ф. о. буџета града Сарајева, не знамо, али мера предострожности коју они мисле да заведу на овај начин, не може се сматрати допуном прописа Закона о држ. рач. Марибор, у § 11 каже, да ако буџет 1936/37 год. не буде на време одобрен, да се управља по дванаестинама буџета за 1935/36 годину. § 119 Закона о гр. оп. прописао је случај дванаестина, за који се, уз услов одобрења од стране Министарства финансија, траже и други услови. Један од битних услова, да се дажбине убиру „у границама појединих стопа или износа предложеног буџета, а други, да се „расходи који се не појављују у предложеном буџету не могу вршити." Једном речју, да би се приступило буџетирању по дванаестинама, треба да постоји предлог буџета, и треба специјално одобрење Министарства финансија, да се може буџетирати по дванаестинама. Тако не верујемо да би само на основу овога параграфа ф. о. Марибор могао да загази у дванаестине.

Код Ниша у чл. 16 овлашћује се председник да може употребити неутрошене приходе ако се исти појаве на крају буџетске године за исплату обавеза преко суме буџетом одобрене. § 122 З. о гр. о. став други предвиђа утрошак таквог вишка, али по састављеном и закљученом завршном рачуну. Ти и такови вишци „једне буџетске године употребити се за исплату обавеза из ранијих година" — а остатак вишка „по решењу градског већа може се унети у буџет и употребити за покриће расхода." Ни овај случај, није у сагласности са законом и тешко ће се моћи њиме користити. У чл. 9 истог ф.о., овлашћује се председник да може расходовати на терет кредита обавеза више расходована новчана документа у 1929 год. које су сторнирањем убачене у касу и то у износу одобреног кредита. Веза између ова два члана је о-

чита. Само док се одредбе чл. 9 могу одмах спровести без сметње, одредбе чл. 16 моћи ће се спровести тек по изради завршног рачуна за 1935/36 годину.

Суботица, у чл. 13 уводи ванредан прирез 1%, звани „социјални прирез." „Наплаћена стопа, каже се у ф. о., ће се улотребити искључиво за припомоћ незбринутим." У буџету расхода је и предвиђено на име „припомоћи незбринутима", док је приход од социјалног приреза бачен на непредвиђене приходе. Овај начин припомоћи је често пута третиран у јавности, нарочито кроз часопис Београда „Београдске општинске нозине". Већином се одобрава овакав поступак, јер такав прирез у колико он не погађа ситног потрошача, је потпуно социјалан. У страним градовима су томе прибегли, већином са том разликом, што се настоји да „социјални прирез" падне на терет искључиво имућном делу грађанства. Вероватно да ће и остали наши градови томе прибећи, јер потреба социјалне помоћи је из дана у дан већа.

Београд у чл. 10, предвиђа један до сада неуобичајен начин ликвидирања својих обавеза. Данас је још прерано говорити о успеху тога покушаја, те ћемо га и нотирати само као покушај. Ту се предвиђа одвајање обавеза градских, које су остале неизмирене, од редовних буџетских издатака. Образовањем „фонда обавеза" треба да се цела та радња одвоји и засебно третира. Код овога је најбитније, средство фонда, а друго, да фонд не постане обичај. Свакако ће се крајем године показати да ли је тај начин могућ или није.

Загреб је исто тако увео једну новину — односно стару новину. Он у своме буџету Опште управе предвиђа међу приходима и расходима, кулук односно издатке из кулука. У ф. о. § 6 каже, да се расходи предвиђени на терет кулука могу вршити само у висини прихода од кулука. Једном речју, буџет кулучарине пренет је у општи буџет града. И само Министарство финансија у својим упутствима, на страни прихода предвиђа „откуп личног рада", док код издатака тај износ нигде не фигурира. Међутим, познато је да се „откуп личног рада", односно како се у пракси зове кулучарина, и не сматра приходом општине, и ради тога и не може да фигурира у њеном буџету. Закон о недржавним путевима регулише начин те врсте издатака као и начин убирања кулучарине. У § 58 у надлежност среског путног одбора, по тачки 6 стоји „састав буџета путног среза." Како се буџет кулучарине саставља о томе говори § 59 и 60 истог закона. Сам буџет одобрава министар грађевина. Сличан случај десио се и са Београдском општином која је 1930 године унела у свој буџет прихода износ од Калдрминског фонда. На то је тадашњи Министар финансија одговорио следеће: „то ни-

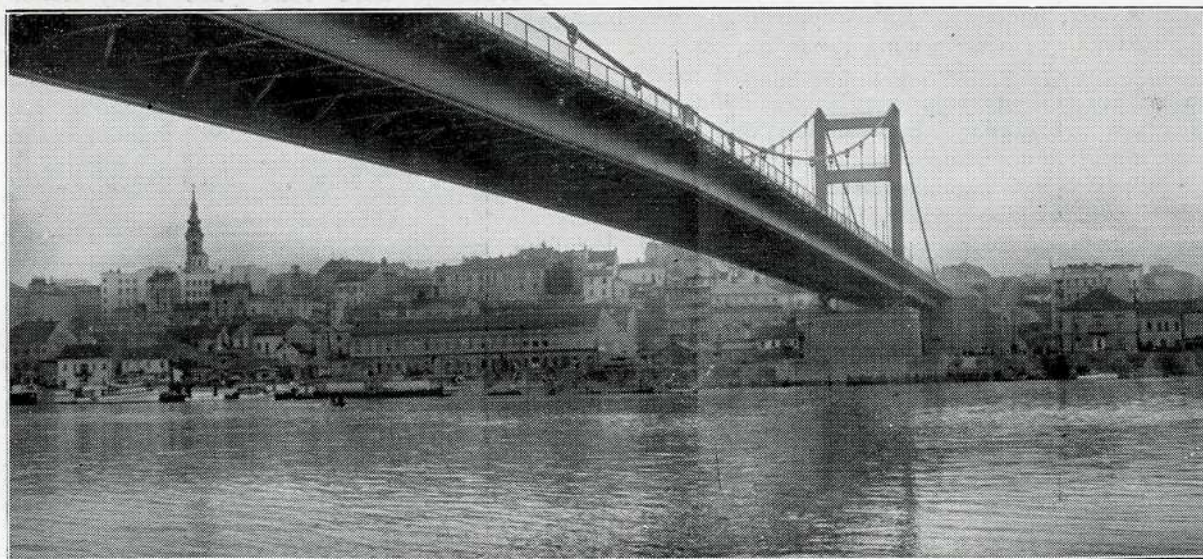

је у ствари приход, јер са тим фондом не рукује општина, већ Министар финансија, који и његову поделу чини по свом нахођењу и потреби поједина општина. Према томе Општина београдска не може да рачуна са овом сумом, стога ће је избрисати из прихода а за исту суму смањити расходе." Оваква одредба у ф. о. Загреба у практичном смислу неби могла бити ни употребљива, јер фондом кулчарине не располаже нити може располагати градска управа.

Резимирајући одредбе појединих финансиских овлашћења која се налазе у буџетима градских општина за 1935/36 годину, не можемо а да и овога пута не подвучемо, како се све то ради са веома мало познавања закона и са недовољно стручног знања. Тешко је, верујемо, да се од разних обичаја који су владали пре рата, без извесног прелазног периода, створи један систем који би одговарао потребама и био на достојној висини. Али времена је доста прошло. Данас већим делом на управама градских општина седе људи са више знања, више схватања данашњих потреба, са ширим погледима о комуналним проблемима. Ми морамо да се чудимо поред свега тога и данас долазимо до закључка, да наше комуналне финансије нису још у-

век достигле висину која се од њих очекивала. Јер шта може да каже један добро упознати комунални радник о многим прописима који се код наших буџета налазе? Ништа добро, ништа похвално, ништа што би уздигло углед наших градова. Ми то са жаљењем констатујемо, у уверењу да би се ти недостатци са мало добре воље могли отклонити. Данас се може, ако се пре није могло, наћи људи спретних, људи који одговарају позиву, који су способни да воде комуналну политику. Само те људе треба довести, треба их слушати, треба да им се омогући рад, да они према свом стручном знању изведу наше град. општине из овога лабиринта. Стручно стање треба ценити изнад свега. На страну политичка партизанства, на страну протекционашки систем, на страну родбина и пријатељство, уређење наших општина тражи стручне људе, тражи раднике који ће знати и умети да поведу финансиску политику правим путем, путем који неће користити само кругу пријатеља и познаника, него грађанству, користити целини а у првом делу ономе који је сада најмање користи.

Ми ћемо се на све ово вратити у идућем броју часописа Београда, кад буде говора о приходима и расходима градских буџета.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Слободан Ж. Видаковић.
шеф Одељења за штампу, туризам
и културну пропаганду Г. п. г. Б.

Предлози за решење питања изградње малих станова у Београду и рушења Јатаган-мале

— Извод из службеног реферата —

Претседник Поглаварства града Београда господин Влада Илић својим решењем ставио је у дужност г. Слободану Видаковићу, шефу Одељка за штампу и културна питања, да у вези са одласком на Међународни конгрес за станбену културу и асанацију градова, детаљно проучи проблем малих станова у Београду, специјално Јатаганмалских, и предложи му како би се то животно питање београдских радничких маса најбоље и најрационалније решило. Г. Сл. Видаковић свестрано је проучио ово питање, детаљно га обрадио и поднео један обиман реферат са низом конкретних предлога. Како је ово једно од најактуелнијих социјално-здравствених, комуналних и урбанистичких питања Београда, Редакциони одбор часописа Београда „Б. О. Н.“ објављује неколико пасуса из тога документалног детаљног, реферата, са напоменом, да се позивају сви стручњаци да по овоме питању учине своје конкретне предлоге, који ће се радо објавити у часопису Београда „Београдским општинским новинама“.

Рушењу Јатаган-мале приступиће се вероватно у пролеће 1936 год., те је потребно да се дотле ово питање проучи и свестрано вентилира, како би се за исто донело најбоље и најправичније решење.

*Редакциони одбор Већа
гр. Београда*

„До сада смо извршили цео низ теренских станбених анкета у Београду. Као шеф Одељка за штампу и културно-социјалну пропаганду Г.п.г.Б. руководио сам овим станбеним теренским анкетама. У тим анкетним комисијама учествовали су претставници Отсека јавне хигијене, Лиге против туберкулозе или Радничке коморе. У три главне теренске анкете, извршене од 1929 г. до 1934 г., испитано је и проучено станбено питање сиротињских насеља у Београду, а нарочито Јатаган-мала, „Прокоп“, „Пиштољ-мала“, и „Шпорет-мала“, затим друга дивља насеља иза улице Краља Александра, станбене учерице из самог центра итд. Сада се у заједници са Централним хигијенским заводом предузима обимно проучавање свих животних

манифестација, па и станбеног стања предграђа зв. „Маринкова бара“.

Досадашње три главне службене анкете београдских малих и радничких станова утврдиле су, да око

Градски сиротињски станови

6500 београдских станова не одговарају основним захтевима хигијене! Више од 40% од свих малих и радничких београдских станова мрачни су, нехигијенски и пренасељени, а преко 84% јатаган-малских станова толико су нездрави и неупотребљиви, да се становање у њима мора неизоставно забранити, привремено или стално, чим једна савесна комунална комисија изврши катастар свих станова у Београду, који упорно предлагемо још од 1925 године. За преко 84% неупотребљиви су периферијски станови по разним „Јатаган, Пиштољ, Шпорет и Голаћ-малама“, и осталим станбеним „нездравим гнездима“, јер су они по своме склопу и потпуном отсуству грађевинско-хигијенских прописа пре расадници сваковрсне заразе, него што су то станови за становање људи двадесетог века.

Наша последња службена анкета о стању београдских малих и радничких станова, само је још у драстичнијим бојама потврдила све наше дотадање констатације и открића.

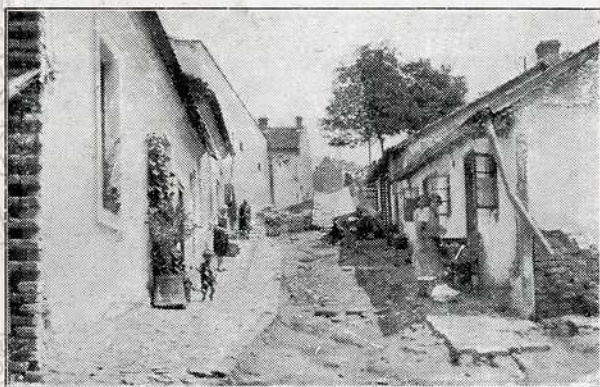
Тешка привредна криза, која се од 1931 г. све више поопштрава, збила је сиромашно грађанство у све

мање станове и исте претрпала. Из доле изнетих проверених статистичких налаза, као и упоредног прегледа анкете из 1933 г. и оне из 1931 г., јасно се види, да је све већа претрпаност у тим малим становима у којима 1933 г. не долази на једну породицу ни 1,30 одељења, док је 1931 г. ипак било нешто боље — око 1,50 одељења на породицу. Упоређујући цене од кубног метра ваздуха у тим анкетираним становима између 1931 и 1933 г., види се, истина, једно мало појевтњавање тих т. зв. малих станова на ужој периферији (за око 4%), али је оно не само несразмерно према паду надница и плата масе сиромашних грађана, него је и бедно према паду свих осталих цена и вредности!

Упоређујући проценат пренасељености београдских малих и радничких станова, добијамо, према службеним анкетама из 1931 и 1933 г., на пр. ове односе:

Кварт	На једну породицу — одаја:	
	1931 године	1933 године
IV	1,75 одаја	1,3 дела одаја
VI	1,51 "	1,1 " "
X ^c	1,18 "	1 " "

И т. д.

Из наше анкете: Београдски раднички станови

Ове цифре речитије него ма шта друго потврђују страшну истину, да се станбени услови београдских радних маса све више погоршавају, да се и ти бедни, давно пренасељени станови све више пренатрљавају, а то значи стварање плодног терена за још веће ширење туберкулозе и других социјалних болести, као и за још веће рушење основних културних и моралних услова.

Просечни статистички налази, према последњој службеној анкети београдских малих и радничких станова, пружили су нам ова неоспорно поражавајућа открића:

I

Просечна величина и цена анкет. малих и радничких станова.

Просечна:	У стану од 1 собе	У стану од 2 и више соба	Просечна у свима анкет. становима
Кубатура стана	27 м ³	62,48 м ³	33,34 м ³
Просечна висина	1,97 м.	2,23 м.	2,18 м.

Просечна:	У стану од 1 собе	У стану од 2 и више соба	Просечна у свима анкет. становима
Колико соба на једну породицу	1	2,9	1,38 соба
Настањено укупна на једну простор.	3,75 лица	2,78 лица	
На 1 лице долази метара ваздуха	5,05 м ³	8,97 м ³	
Цена једног кубног метра ваздуха	0,05 дин.	7,69 дин.	

II

Просечна здравственост и хигијенска исправност анкетираних малих и радничких станова.

О д л и к а

У случајева:

Велика влага	48,3%
Под од земље	23%
Мало светлости и недовољни прозори	50,5%
Грађено од старог или слабог материјала	87%
Кува се у просторији у којој се и спава	61%
Нехигијенски клозети (нечисти, загађене јаме или јужник чувавац или осуство ма каквог клозета)	69%

III

Величине и цене анкетираних београдских малих и радничких станова по кварталима.

Кварт	Кубатура стана	Колико одаја на породицу	м ³ ваздуха од лица	Цена од м ³ вазд. у стану
II	56,8 м ³	2,1 одаја	16,1 м ³	6,20 дин.
IV	23,5 "	1,3 "	7,5 "	9,30 "
VI	28,3 "	1,1 "	6,3 "	11,65 "
VIII	38 "	1,5 "	9,1 "	5,78 "
IX	32,8 "	1,2 "	7,2 "	13,85 "
X	29 "	1,1 "	5,6 "	8,10 "
XI	35 "	1,4 "	8,2 "	9,20 "

И т. д.

Ово све веће пренасељавање малих станова у Београду, нарочито у његовим самониклим насељима, траје већ годинама као једна перманентна социјална појава, коју је сада још више потенцирала економска криза и незапосленост. Најбољи је пример за то баш Јатаган-мала. Прво детаљније проучавање Јатаган-мале извршио је у 1924 г., у име Института за социјалну медицину, г. др. Богољуб Константиновић и у својим детаљним и стручно проученим статистичким налазима пружило је ове цифре о Јатаган-мали: на површини од 8.000 кв. м. подигнуто 490 зграда са 875 станбених одељења, у којима живе 1.877 становника. Међутим, службена анкета Јатаган-мале, извршена у име Београдске општине, седам година доцније, пружила је ове цифре: на простору од око 9.000 кв. м., 673 зграде са 2.355 одељења (урачунате и кунице и шупе и све друге) у којима живе 5.602 становника. Док је г. др. Константиновић 1924 г. утврдио да на једног становника Јатаган-мале дође 4,26 м² станбеног површин. простора, докле је доцнија комунална службена анкета Београдске општине из 1931/32 констатовала, да на 1 становника Јатаган-мале дође свега 1,73 м² простора. У тој су се сразмери погоршали и и остали услови живота Јатаган-малског, који је још 1924 год. зграђавао г. др. Константиновића и на-

гнао га, да у својој брошури о „Јатаган-мали” тражи, да се тај монструм од нехигијенског и некултурног живота што пре поруши! А шта би се тек за данашњу Јатаган-малу могло да каже, кад су се услед све веће беде погоршали сви и хигијенски и социјални, управо нехигијенски и несоцијални услови њени за 180%, према онима из 1924 г.!

Потребно је да бар у основним подацима анализирамо станбено стање Јатаган-мале. Тога ради пружамо овде неколико основних детаља из комуналне станбене анкете Јатаган-мале, у којој је особено учествовао и један специјални стручни технички комитет претставника техничке секције Београдске општине:

На хаотично изграђеној површини од преко 9.000 кв. м., подигнуте су 673 бедне зградице, од слабог материјала (земље, дасака, полуцигле и т. д.) са 2.355 одељења и са 82 дућана и радионице.

Сопственика зграда било је 1931 г. 673 са 2.153 чланова својих породица, а закупаца станова било је 764 са око 2.100 чланова породице.

Сопственици заузимају 1444 одељења а закупци 911 одељења, за које плаћају годишње кирије 1.534.080 дин. Међутим, куповна вредност свих 673 јатаган-малеских кућица, по изјави сопственика, износи 2.362.870 динара.

На једног становника Јатаган-мале долази просечно 1,73 м.² изграђеног простора. Како је иронија живота поделила и ове јатаган-малеске несрећнике га две „кесте” — „кућевласнике” и „кирајџије; — и како први придржавају две трећине станбених одељења — то је 764 закупаца са око 2.100 чланова својих породица сардинирано у 911 одељења, која заузимају површину од 3.700 м.², или на једног становника долази свега 1,29 кв. м. изграђене површине.

Док закупци јатаган-малеских станова у 97,8% чине раднике, у апсолутној већини неквалификоване, дотле „кућевласници” по својој социјално-економској структури чине: 152 државна службеника, 50 самоуправних и 12 приватних службеника и 283 радника и радница.

Више је него чудно да око 40 „јатаган-малеских сопственика” претстављају рентијере, јер имају и других имања, па и кућа ван Јатаган-мале! Неколико од тих рентијера имају чак и по више кућа, а станују ван Јатаган-мале, па и у самом центру Београда!

То је стање Јатаган-мале из 1931/32 г.

Према последњој станбеној анкети Одељка за штампу и културну пропаганду, вршеној у сарадњи са Отсеком јавне хигијене и Радничке коморе у току 1933 и 1934 г. утврђено је, да се у Јатаган-мали како број кирајџиских породица, тако и број кућевласника смањило у току две последње године, т.ј. да тамо живи око 1150 породица, од којих су 608 власничких а око 550 закупачких породица. Савесном анкетом на терену утврдило се, да око 40 власничких породица имају куће и ван Јатаган-мале, као и да око 200 породица имају ма каквих имања у унутрашњости Државе, већином на селу, као и да око 120—150 породица припадају циганским-чергарским редовима, те се број оних, за које је Београдска општина дужна да их станбено збрине, свео на око 750 породица...”

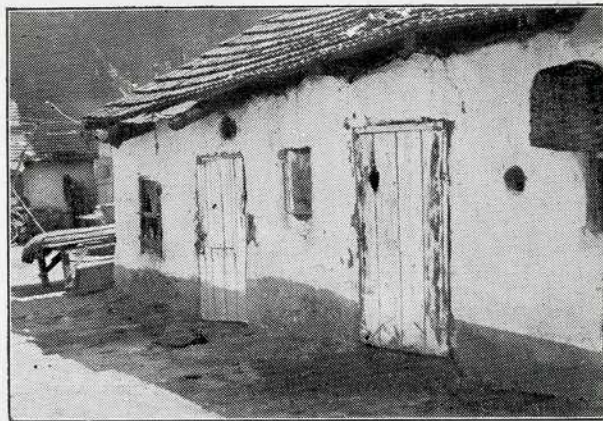
Прелазећи са „Јатаган-мале” на остала „дивља” станбена насеља, г. Видаковић у своме реферату подвлачи:

„Сабирајући статистичке резултате све три анкете београдских малих и радничких станова укупно, па и анкету „Јатаган-мале” и „Прокопа”, добијамо поражavajuћу цифру: да у свим мемљивим станбеним уцерицама живи око 26.000 београдских грађана.

Факат је, да Београд има преко 1.000 неиздатих великих станова, али то је последица не сувишног броја станова, него нерационалног зидања, подизања великих станова, који не одговарају социјално-економској структури београдског становништва. На крају извештаја о стању малих и радничких станова у Београду, потребно је зато да у најкраћим потезима пружимо и званично утврђене статистичке податке о социјално-економској структури Београда:

Београд је град економски малог човека, што се најбоље види из ове наше утврђене статистичке анализе (према подацима пописа из 1929 године) социјалне структуре београдског грађанства:

Према службеној статистици града Београда из 1929 г. активно учествује у производњи, администра-

Из наше анкете: Нехигијенски раднички станови

цији и свима осталим делатностима 50,87% од свих становника Београда, а осталих 49,13% чине деца, издржавани чланови породица и непродуктивни становници (ђаци, војници, осуђеници и др.) Тих 50,87% београдских становника, који бројно чине 115.106 становника (према комуналном попису из 1929 г.) деле се по привредним и социјалним групама овако:

I

Група економски малих или средњих грађана:

- 1) Чиновника и службеника свих врста (државних и општинских 19.109) 24.697.
- 2) Пензионера свих врста 5.302.
- 3) Занатлија свих врста 4.803.
- 4) Пољопривредника, ситних кафеџија, малих саобраћајних, ситно-трговачких и других предузетника 2.453.
- 5) Радника квалификованих 45.926.

- 6) Радника неквалификованих 7.185.
 7) Шегрта 4.093.
 8) Разне послуге (профес. домаћица, послужитеља, служавки итд.) 9.779.
 Укупно 104.238.

II

Група економски јачих грађана:

- 1) Трговаца, индустријалаца, самосталних привредника и сопственика разних предузећа (хотела, великих радионица, предузимачких радњи итд.) 6.182.
 2) Лекара, адвоката, виших бирократа, прив. професора, разне слободне професије и становника неодређеног занимања („разно“) 2.185.
 3) Рентијера 2.501.
 Укупно 10.368.

Прорачун просечног прихода Београђана (из групе економ. слабих и средњих грађана према порези у 1930 г. (а до данас су се ти приходи снизили још за око 20%, нарочито код квалификованих радника и приватних чиновника) даје нам праву слику о економској снази београдског грађанства:

Број радних грађана	Са месечним просечним приходом
13.200	до 800 дин. месечно
48.000	" 1.500 " "
9.000	" 2.000 " "
15.100	" 3.000 " "
18.300	са преко 3.000 " "

И т. д.

Према подацима Округног уреда за осигурање радника (ма да се они не могу увек сматрати као апсолутно поуздани, јер радници најнижих радничких разреда најчешће нису ни пријављени Уреду) утврђује се за фебруар 1935 г. ова скала величине месечне зараде, (одбијајући недеље као и празнике) за 71.785 пријављених радника, приватних чиновника и намештеника Београдском округном уреду:

Број радника и намештеника	са месечним приходом (према обезбеђеној надници)
9.438 (у 60% шегрти)	220 дин.
311	240 "
1.363	290 "
4.374	350 "
10.513	420 "
6.350	500 "
5.155	600 "
6.750	720 "
5.980	850 "
7.116	900 "
4.157	до 1.200 "
10.279	изнад 1.200 "

Фебруара 1935 године просечна надница у Београду износила је 23,90 дин. Ове цифре најбоље показују колики социјално-комунални значај има проблем малих и јевтиних станова у Београду, као и зашто велики и скупи станови стоје празни. Апсолутна већина београдских кућевласника подизала је велике станове, за које данас нема довољан број имућних станара у Београду. У Београду је од 1919 до 1935 из-

грађено 19.362 стана, од којих на велике и луксузне одлази 8.404! У периоду од 1919 до 1935 г. на један нов београдски стан долази просечно девет нових београдских становника, што најбоље манифестује колика је станбена пренасељеност у Београду. Кад се, притом, има у виду да је од придошлог броја нових становника преко 90% економски слабо (већином насељеника из пауперисаног села и пролетаризоване паланке) — онда на један новоподигнути мали стан долази просечно око 15 нових сиромашних становника Београда!

Станбена анкета Одељка за штампу и културну пропаганду, као и социјалног бироа Савеза градова Краљевине Југославије, утврдила је, да је неопходно у Београду изградити најмање 5.000 малих хигијенских станова па да би се станбено питање решило у својим најосновнијим потребама.

У другом делу овога реферата г. Видаковић је пружио детаљне податке како су станбено питање решили остали европски градови, па је тај део извештаја завршио:

„Према личном проучавању станбеног проблема у иностраним градовима, нарочито у чехословачким, у 1934 и 1935 год., као и према писменим извештајима националних Савеза градова и Међународног конгреса за станбenu културу, одржаног од 22—30 јуна у Прагу, ја сам изнео горње податке, шта су културни народи и њихови градови учинили на пољу станбеног проблема, нарочито одакле су налазили и какве изворе прихода за решавање овога виталног комунално-социјалног проблема. На крају слободан сам напоменути, да је у свима иностраним градовима, специјално чехословачким, комуналну станбену делатност помагала Држава путем бескалатних и јевтиних станбених зајмова, плаћањем камата на станбене зајмове, станбеним премијама, наградама, субвенцијама и помоћима, које су често прелазиле и 50% од вредности грађевног објекта, затим, путем бесплатног уступања потребног земљишта, као и доношењем целог слета законских норми, као на пр. законско право градским општинама да могу вршити експропријације потребних земљишта за мале станове и остале комунално-социјалне установе. Исто тако Држава је пружала градовима бесплатан подвоз грађевинског материјала, као и експлоатацију држ. каменолома, шума, итд.“

У трећем реду свога реферата г. Видаковић износи детаљне и конкретне предлоге за решење станбеног питања у Београду, а специјално Јатаган-малског. На крају, између осталог, подвлачи:

„Наша Држава мора помоћи решавање станбеног проблема у Београду, утолико пре што сви они грађани, због којих се морају и подизати општински мали и хигијенски станови, у 92% не чине Београђане већ досељенике из свих крајева наше простране државе. Зато је станбени проблем у Београду првенствено социјално-државни, па тек онда комунални проблем.

„После Државе дужни су и наши уреди за осигурање радника да помогну изградњу малих и хигијенских, првенствено радничких станова у Београду“.

„Како је техничко-грађевински проблем малих станова искључива стручна брига општ. архитектата, којима се буде поверило пројектовање малих станова, то ћемо се ми у овоме реферату углавном задржати на

WWW.UNILIB.RS

комунално-социјалном и финансијском проблему малих станова.

Најважније комунално-социјалне и финансијске мере за решавање станбеног питања у Београду биле би:

1) Потребан је комунални катастар станова. Можемо имати тачне статистичке податке и детаљну евиденцију станбеног стања у 1935 г., односно евиденцију о броју станова, њиховом капацитету и њиховој хигијенско-грађевинској употребљивости. Израда овога посла могла би се ставити у дужност Одељку за штампу и културно-социјалну пропаганду и Отсеку јавне хигијене, пошто су ова два сервиса градске службе и до сада вршили све станбене анкете у Београду, а потписани шеф одељка одлуком ОБр. 2036/1933 ради и на прикупљању, изради и проучавању статистичког материјала о комунално-урбанистичком, социјалном, економском и популационом развоју Београда, за последњих 10 година, о чему је уредио и засебну публикацију, као и организовао материјал за две урбанистичке изложбе у иностранству.

2) Све неисправне станове категорисати у апсолутно нездраве и релативно употребљиве.

За прве донети одмах одлуку о рушењу; друге, по примедбама санитарно-грађевинске комисије, довести у одређеном року у исправно стање, колико је то могуће, а одредити петогодишњи рок, после кога се и они морају рушити;

3) На све празне плацеве и неугледне зграде за ренту у центру ударити високе општинске порезе и натерати тиме њихове власнике да их руше и место њих да подижу нове, хигијенски грађене зграде;

4) Порушити без даљег одлагања све „Јатаган-мале“ и сва спорадична дивља насеља, која претстављају грађевинско ругло и сталну епидемијску опасност за Београд. У вези тога одмах забранити даље изграђивање нових Јатаган-мала, које су почеле нагло да се подижу на периферијама Београда (око ул. Александра, код Савског моста, на Макишу итд.).

Разуме се, да се пре рушења ових дивљих насеља, која претстављају црно налачије Београда, мора претходно решити питање крова над главом за те десетине хиљада данашњих становника разних београдских „Јатаган-мала“;

5) Приступити законском максимирању цене станова, водећи строго рачуна о следећим компонентама:

а) да социјална структура Београда захтева максимирање, у коме кирије неће прећи 15—18% закупачеве зараде, која, кад је реч о економски слабиредовима, не прелази данас више од 700 до 1200 динара месечно за београдско грађанство, што се види из напред наведених података о социјално-економској структури Београда;

б) да максимирана цена станова буде заснована на бази 1:12 према предратном паритету. За повратне, још неамортизоване грађевине 1:16 према предратном паритету; или

в) да се путем сталне комисије градског станбеног отсека (кога би у Београдској општини требало установити) у сваком конкретном случају цена станова и локала утврди према основу стварних грађевинских трошкова и амортизационој стопи уложеног капитала, етим да рента на инвестирани капитал не сме бити већа

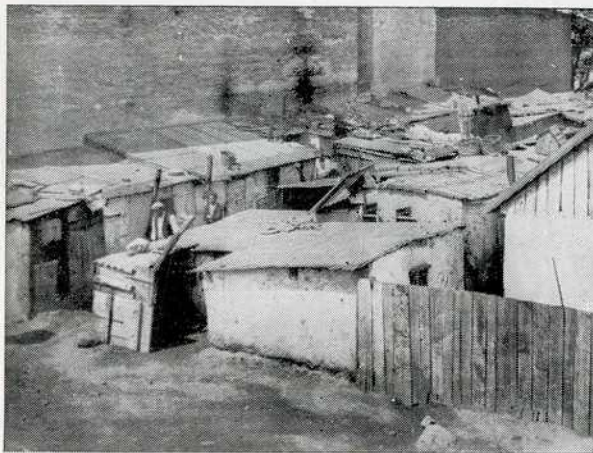
од 5%, а рок за амортизацију да не буде краћи од 20 година!

Прекорачење ових максимираних цена кажњавати по Закону о сузбијању купце;

б) станбени отсек требало би да реквизира и изда по цени саобразној максимираној скали све празне станове и локале, који стоје ма из којих разлога неиздати више од 6 месеци (ово му право, као и остала, осигурати кроз нови Закон о становима, као што је то обезбеђено станбеним комисијама многих немачких градова);

7) Утврђено је, да ни једна од принудних административних мера не може да покаже довољно ефекта ако није комбинована са чисто позитивним радом, односно у овом конкретном случају са изградњом малих хигијенских станова у непосредној режији градских општина“.

„Пошто ће одређени општински архитекти г. г. Драг. М. Поповић и Рајко Татић поднети Господину Претседнику свој извештај о архитектонској рационализацији изградње малих станова, специјално према одличним угледним примерима у чехословачким гра-

Једно „дивље“ радничко насеље крај Дунава

довима, ми ће мо се у овом нашем реферату искључиво задржати само на социјално-економској страни станбеног питања. Али пошто је то органски везано — морамо се овде дотаћи и питања величине тог малог стана за минимум егзистенције, као и система обраде: у великим колективним станбеним палатама или у малим индивидуалним станбеним грађевинама?

Међународни Конгрес за станбenu културу и асанацију расправљао је у обимној дискусији проблем дефиниције малог стана, величину стана за минимум егзистенције, као и проблеме техничке и урбанистичке рационализације у изградњи малих станова. Као резултату свега тога, а и личног, на терену, вршеног проучавања комуналних, задружних и друштвених малих станова у Прагу, Брну, Братислави, Оломоуцу, Мор. Оставима и другим чехословачким градовима — слободан сам, предложити да би, према београдским социјалним, економским и културним приликама, комунални мали стан требало да износи минимум од 40 кв. м. површине пода, и то: спаваћа соба 16 м² (4 × 4), прет-

собље, односно соба за дневни живот 12 м² 3×4 м) кујна 6 кв. м. (3×2 м) остава, туш и клозет, укупно 6 кв. м. Испод минимума од 36 м² апсолутно се не би смело ићи.

Мали стан мора да је изграђен од доброг грађевинског материјала (цигле, бетона, преградне зидове хераклитом итд.), и да му прозори износе бар десети део квадратуре пода. Нарочито се мора водити рачуна о социјално-хигијенским моментима унутрашње архитектуре: питањима хигијенског комфора, питањима практичности, економичности и удобности распореда, станбених одаја, проблемима светлости, тераса, струјања ваздуха, сунца итд. Питање унутрашњег изграђивања малог стана је питање расне хигијене и социјалне правде...

Закупнина таквог малог хигијенског стана не сме да кошта више од 15—18% од целокупне просечне зараде економски малог грађанина, односно да стаје од 160—200 дин. месечно у Београду. Међутим, стан, какав смо описали и који је социјална медицина огласила као стан минималних захтева једне породице са троје деце, стаје данас на пр. у Београду од 6—800 динара, дакле, далеко више од половине месечне зараде једног њиховог мануелног или интелектуалног радника и службеника".

„Београдска општина, рационализираном изградњом ових малих станова у масама, била би у могућности да на реалној рачунској бази издаје овакав стан за 160—200 дин., јер би је један такав стан (рачунајући просечну грађевинску цену од 500 дин. по кв. м. изграђене корисне површине у режији) коштао око 20.000 динара у великим колективним станбеним зградама (са централним степенитом и развођним верандама око куће) или око 25.000 дин. у малим зградама типа вила, са 2 и 4 стана у једној слободној згради.

Са месечном киријом до 200 динара амортизовао би се такав мали стан у року од 20 година, рачунајући 4—6% интереса на уложени капитал. Прашка општина, која је своју станбену политику ставила на једну реалну економску базу, захтевајући да се вистина кирија креће у границама висине амортизационих стопа, наплаћује такав мали стан од 120 чк. до 270 чк. (са 270 чк. даје стан од две собе, претсобља, велике кујне, купатила у плочицама, шпајза са урачунатим плинком, гасом, трошковима централне машинске вешернице итд.).

На Међународном Конгресу за станбену културу расправљано је у стручној дискусији и питање: **Гарден-ситиа или систем станбених палата?** Према изложеним искуствима градова већине европских народа, индустријски градови морају прихваћати систем колективних станбених зграда, подигнутих близу индустријских квартова, док је градовима претежно трговачких или пољопривредних држава корисно да изграђују и мале породичне станбене зграде у врту, које су специјално за нас привлачније, јер су више срасле са нама и нашем вековном традицијом, а и здравије су е обзиром на данашњи живот хигијенске културе широких маса сиромашног и радног грађанства Београда. Али из економских разлога, Београд се не може само на њима да задржи; зато предлажемо да и по овоме питању прихватимо мешовити систем комуналних станова, кога спроводе у живот чехословачки, аустриј-

ски и италијански градови, тј., да се подижу мали станови у великим станбеним палатама (близу градско индустрије) и у породичним зградама типа, „града у врту“ (Гарден-ситиа)".

„Пре него што би прешли на најзначајнији, финансијски део овога реферата, слободни смо напоменути још ове моменте:

1) Нарочитим низом законских бенефиција треба фаворизирати све врсте задруга за подизање станова.

Београдска општина имала би да читавим редом повластица помогне задружну изградњу малих станова: давањем плацева, јевтином циглом са својих циглана; 25% од нормалне цене јевтинију воду, осветљење, ослобођење од грађевинских такса итд.

Београдска се општина мора побринути да ти квартови са задружним малим становима и станбеним колонијама буду везани са централним и индустријским крајевима града брзим и јевтиним саобраћајем, као и снабдевени калдрмом, водоводом, осветљењем, канализацијом, школом, пијацом, царком итд.

Исто тако и Држава*) је дужна да и разним фискалним и другим олакшицама помогне задружно изграђивање малих и хигијенских станова, као на пр. дугогодишњим ослобођењем од порезе, приреза, такса, бесплатним подвозом грађевинског материјала за задружну изградњу станова, бесплатним уступањем комплекса свога земљишта итд.

2) Законом легализовати т. зв. хоризонтално власништво у вишеспратним зградама, као и власништво појединих станова у задружно подигнутим грађевинама.

3) Нарочитом високом станбеном порезом треба оптеретити осигуравајућа друштва, која не учествују ни у комуналном издржавању ватрогасних отсека и чета, ни у сузбијању епидемија, а која асанацијом градова имају огромне финансијске добити, јер она знатно смањује морталитет. Исто тако законом принудити све већа индустријска предузећа са капиталом од преко 10 милиона динара па навише, да обавезно учествују у изградњи малих радничких станова.

4) Као што законом треба обезбедити сваком радном грађанину Београда минимум станбене кубатуре и ваздуха, тако је социјално правично опорезовати у корист грађевинско-станбеног фонда и сву ону кубатуру која прелази будућим станбеним законом предвиђени максимум на једног становника (минимум би био на пр. 20 м³, а максимум 90³);

Одређивање станбеног максимума мора се вршити према локалним приликама сваког града, јер док ми пледирамо да станбени максимум буде 90 м³ станбеног простора, дотле на пр. град Брно, који је такође увео ову комуналну порезу на луксузне станове, нормира

*) Држава не сме да избегне своје дужности у помагању изградње малих и хигијенских станова у Београду. Новим законом о становима она се мора обавезати да даје градским општинама (специјално Београдској, пошто је у Београду станбени проблем државног карактера) и станбеним задругама потребне субвенције, станбене премије и остале новчане помоћи за изградњу малих станова као и да обезбеди градским општинама и станбеним задругама потребне инвестиционе станбене зајмове, пружајући за исте своју гаранцију.

да на свако лице респективне породице дође по једна соба максимум, плус једна заједничка, с тим да се собе са преко 40² имају рачунати као две.

5) Пре свега другог треба издејствовати да се донесе напредан и социјално-правичан закон о становама, у коме ће се нормирати све ове и друге комунално-социјалне мере и предвидети најстрожије санкције ради њиховог обавезног и стриктног спровођења у живот.

Поред осталог, овим законом недозволити подизање великих грађевина т. зв. бунарског типа, и других великих станбених грађевина уопште, чији сопственици не изјаве да се унапред, без резерве потчињавају будућој комунално-хигијенској интервенцији своје градске општине”.

У финансиском делу овог реферата г. Видаковић је изложио детаљан финансиски програм који је завршио овим предлозима:

„За релативно решење станбене кризе у Београду мора се основати један велики градски или грађевински фонд. У њему би имала да учествује држава сталним буџетским дотацијама, Београдска општина такође својим знатним улозима, грађани станбеним порезом на прогресивној основи са ослобођењем свих оних који не плаћају већу кирију од 600 дин. месечно и немају преко прописаног просечног минимума за живот. У тај станбени фонд имале би да улазе и све казне по будућем закону о становима, као и таксе по прописима данашњег Грађевинског закона и т. д.

Уколико данашња државна фискална политика не би хтела да уводи станбени порез на прогресивној бази, као једино социјално-правичан, онда би требало увести бар један општи пропорционални разрез на непосредно пореске видове у суми од 15 милиона динара годишње за Београд, с тим да он послужи као база будућем станбеном грађевинском фонду Београда.

У корист грађевинско-станбеног фонда требало би завести и:

I — Порез на неизграђене грађевинске парцеле у центру Београда;

II — Годишњи порез на све луксузне станове у граду, као и на самачке станове и гарсонјере;

Овај порез на луксузне и велике станове (са већим бројем соба него што то дозвољава утврђени станбени максимум), чији се приход искључиво употребљава за изградњу малих и хигијенских станова, износи у чехословачким градовима годишње (Брну и др.):

ако прекорачење износи једну собу	200 круна
” ” ” две ”	500 ”
” ” ” три ”	800 ”
” ” ” четири ”	1200 ”
” ” ” пет ”	2500 ”
и свака дања соба по 1000 чел. круна	

Ова пореска скала правично је распоређена и ми бисмо је могли узети за Београд.

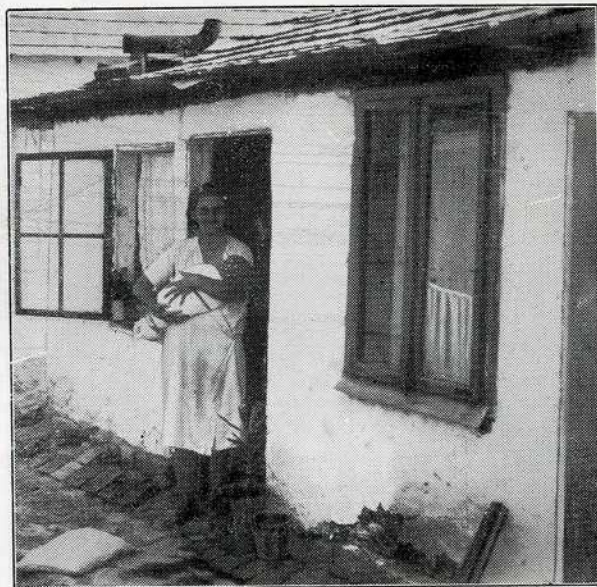
III Станарински порез. Да би станарински порез био социјалан, он се има да примени и на власников стан, као и на закупца и то: основних 600 дин. кирије месечно треба ослободити од овога пореза, како у односу на власника, тако и на закупца. Преко те суме да се вишкови кирије оптерећују у једној благој реалној прогресији, тако да се на закуп од преко 10.000

динара месечно плаћа као максимум 30% станаринског пореза. Станарински порез да почиње са процентом од 4%, а да се заврши са максималном стопом од 30%.

Овај „порез на кућне најамнине” заведен је у већини европских градова. У граду Брну (који има око 270.000 становника, те је најприближнији Београду) овај порез износи:

10% на закупе до	800 чк.
15% ” ” ”	500 ”
20% ” ” преко	800 ”
25% ” ” ”	1200 ”
30% ” ” ”	2000 ”
35% ” ” ”	5000 ”

Приход општине града Брна од овога станаринског пореза годишње износи 11,500,000 чк. (око 20 милиона динара) и употребљава се за изградњу

Из наше анкете: раднички нехигијенски стан

малих станова, односно помагање те изградње преко нарочитих станбених задруга и друштава, чији је рад стављен искључиво на комерцијалну базу.

У граду Прагу максимални проценат овога општинског пореза износи 25%, а сви станови са закупнином јевтинијом од 400 чк. (750 дин.) ослобођени су истог. Од наших градова овај порез (најамни филр) имају на пр. Загреб, Љубљана, Осек итд.

IV — Треба завести специјалан градски порез на повећану вредност зграда и земљишта и то од 5—25%.

Чехословачка је овај комунални порез на т. зв. „повећану вредност имања” увела још пре 6—7 година са максималном стопом од 25%!

У чехословачким градовима овај се порез обавезно наплаћује приликом продаје, односно преноса непокретног имања. Висина „повећане вредности” утврђује се упоређењем цена, за коју је то имање купљено, са ценом за коју се сада продаје. Та разлика опорезује се:

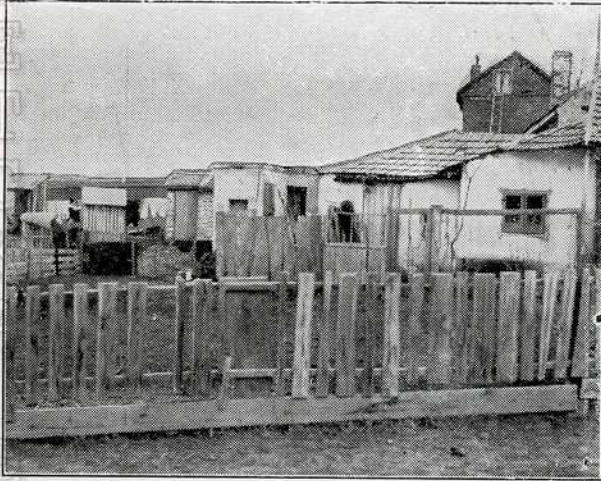
WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

6%	код пораста вредности од	10—20%
8%	" " " " "	20—30%
10%	" " " " "	30—40%
12%	" " " " "	40—50%
15%	" " " " "	50—75%
18%	" " " " "	75—100%
23%	" " " преко	150%

Ако је опорезовано имање било у власништву продавца дуже од 10 година, односно 20 година, пореска сума „повећане вредности” смањује се за 10%, односно 20%, од свога укупног износа.

Приход од овога пореза употребљава се искључиво за изградњу малих и хигијенских станова, као и за урбанистичко-техничке радове, који су у вези са станбеним проблемом и асанацијом града.

Овај комунално врло правичан порез, — нарочито у односу на градове, као што је на пр. Београд, чија су приватна имања скочила у вредности, на првом месту захваљујући поратним милионским комуналним радovima Београдске општине, — доноси огромне суме чехословачким градским општинама.

Нова Јатаган-мала иза ул. Кр. Александра

Исту врсту пореза имају и градови осталих европских држава, као на пр. Беч (са максимираном стопом од 35%), Берлин, Франкфурт, Дрезден, Минхен (са стопом од 30% на прираст вредности имања), Келн (са стопом од 10—20%) итд., итд.

У швајцарским градовима, као на пр. Цириху, поред овога пореза на „прираст вредности” и преносну таксу наплаћује само општина, (а не држава као код нас) и то прогресивно од 5—20% на укупну продајну суму и од 3—25% на прираст вредности.

Треба препустити и нашим градовима, првенствено Београду, за станбени фонд и све приходе од свих такса од преноса непокретних имања у атару града итд.

V — Обавезно улагање расположивих сретстава: Уреда за осигурање радника (осигурање у болести и старости), Берзи, радничких комора итд. У целом културном свету (на пр. у градовима Италије, Чехословачке, Енглеске итд.) уреди за радничка осигурања најактивније помажу комунално-станбену делатност, а њихови фондови законом су **обавезни** да дају јевтине

станбене зајмове градским општинама (на пр. у Италији).

VI Затим да државна Хипотекарна банка у форми хипотекарне позајмице обавезно улаже у комунални грађевински фонд за мале станове 30% од свих сума које издаје у грађевинске сврхе.

VII У грађевински фонд да се унесе и порезе које се имају разрезати са 50% на све оне кирије у старим грађевинама, чије су закупе цене више од предратних паритета, односно увести т. зв. порез на кирије амортизованих зграда, сличан бечком (о томе, молим, детаљније видети у нашем приложеном извештају о изградњи малих станова у Бечу и осталим европским градовима).

Делатност овог грађевинског станбеног фонда регулисала би се једним специјалним правилником, а на бази истог могло би се створити једно специјално комунално друштво за изградњу малих и хигијенских станова у Београду (слично италијанским „институтима” за станове), које би свој рад ставило искључиво на основу комерцијалну, трудећи се да путем финансиских сретстава грађевинског фонда и хипотекарних зајмова (за које би јемство имала да држава) изгради потребан број малих станова, а да се путем кирија истих станова обезбеди уредна отплата узетих хипотекарних зајмова. Никада се не сме заборавити да су у Београду мали станови чак и рентабилно комунално предузеће, јер се они могу и сами од себе исплаћивати”.

На крају целокупног реферата, г. Видаковић је учинио још неколико конкретних предлога:

„Да се у индустријском крају Београда (дунавском) изграде колективне станбене зграде, хигијенске и са пуним станбеним комфором, са верандама околне куће, зграде у блоковима са слободним двориштима и т. зв. зеленим оазама. У свакој станбеној згради да буде по 30—40 станова, а у једном блоку да буде 6—8 станбених зграда с тим да неограђена и зелена дворишта са дечјим игралиштима и пескалиштима, базенима итд., износе најмање 75% површине плаца. Станови да буду велики од једне собе, претсобља, кујне, туша и веранде и од две собе, претсобља, кујне и сталог, т. ј. од 40² и 52 м² станбене површине.

Ма да је град Праг и Братислава подигао за деложиране грађане низ станбених зграда са становама од свега једне једине собе, ипак се ми са тако ниским станбеним минимумом за егзистенцију једне радничке породице не би могли сложити. То су и у чехословачким градовима, углавном, станови за хитну помоћ, односно за хитан смештај оних грађана који се са породицама моментално нађу на улици. Овај се систем стана од једног јединог одељења не би уопште могао применити код нас, пошто је он органски везан са сплетом других културно-хигијенских услова који они у Прагу имају, а нарочито техничко-културних, (на пр. специјалне електр. вентилације, куваче на гасу, заједничке централне машинске перионице и др.).

Закупна цена горе предложених станова да буде 160—200 дин. О томе да се води рачуна и при калкулацији грађевинских расхода. Станбени конфор да буде рационализован. На пр. вешернице да буду за-

једничке, машинизирани, као код прашких општинских станова (са апаратима за прање, сушење и пеглање веша).

Да се на пр. на крају Вождовачке равни или поред Бањице подигну у систему Гарден-сити (слободних станбених зграда у врту) општинске станбене зграде од по 2 и 4 мала стана од по 40 м² и 52 м² станбене површине. Да се та комунална станбена колонија веже брзим трамвајским саобраћајем дуплог колосека, Ова општинска станбена колонија, у којој би се сместили и радни становници Јатаган-мале, имала би бити у цветним заједничким двориштима, неограђеним, са потребним бројем дечјих игралишта, пескалишта, базена, као и са друштвеним домом, у коме би било дечје обданиште, забавиште, соколана, сала за предавања и претставе и за друге културне потребе градске станбене колоније. Ова комунална станбена колонија требала би да има око 400 грађевина, односно око 1200 малих и хигијенских општинских станова. За њену рационализовану изградњу било би потребно око 30,000,000 динара, која би се сума морала распоредити:

1) 20,000,000 дин. на Београдску општину, добављених путем хипотекарног дугорочног, државом гарантованог зајма, за који би као прве подлоге служиле досадашње станбене кирије станова Београдске општине, које износе око два милиона динара годишње, и један милион динара, колико је унето у овогодишњи буџет за решавање Јатаган-мале. Доцније би служиле за амортизацију зајмова саме кирије тих нових станова, јер би се њихова изградња морала условно поставити на једну реалну, економску основу, која би била апсолутно изводљива рационализацијом изградње станбених кућа у серијама, и то у комуналној режији;

2) 5,000,000 помоћи Државе, пошто се овим станбено збрињавају становници који у већини нису грађани Београда;

3) 5,000,000 дин. улога Средишње управе за посредовање рада, Окружног уреда, Радничке коморе и осталих радничких установа.

Ово би се општинско станбено насеље амортизовало у року од 20 година. Месечна кирија од стана износила би од 160—200 дин.”.

Прелазећи на решавање конкретног питања „Јатаган-мале” г. Видаковић предлаже:

„Уколико Београдска општина не би била вољна да сада приступи подизању овог станбеног насеља ширих размера, већ би желеда да се задржи само и искључиво на решавању проблема Јатаган-мале (и ако Београд данас има неколико већих и мањих Јатаган-мала!), онда смо слободни поднети следећи предлог за решавање проблема Јатаган-малског:

Ма да је технички комитет Београдске општине за измештање Јатаган-мале и Прокопа (из 1931 г.) стао на гледиште да Јатаган-малцима Општина подигне зграде на отплату, ипак се ми са тим предлогом никуом случају случају не бисмо могли сложити. Пре свега ауторитет Београдске општине не може дозволити да она и правно призна право оштете онима који су на

њеном земљишту бесправно подигли 600 непрописних станбених учерица. Ту се законске одредбе морају категорички применити, што је Београдска општина и била дужна да учини још 1924 г. Даље, проучавајући социјалну структуру Јатаган-мале, утврдили смо, да је **њено становништво апсолутно нестално**, да Јатаган-мала у току највише две године промени већину својих становника. Према томе, тај елеменат крајње сиротиње, неквалификованог радништва и ситних радника, притиснут тешким економским приликама и привредним хаосом данашњице, у **немогућности је да се задржи на једном месту и да 20 и 30 година уредно отплаћује једну кућу**. Али социјална правичност и јавна брига намећу Београдској општини обавезу да јатаганмалске породице станбено збрине пре него што приступи дефинитивном рушењу тога највећег ругла и срамоте Београда! Зато се за становнике Јатаган-мале (пошто се издвоје они који већ имају и друга станбена имања било у Београду или унутрашњости Државе) **морају подићи мали хигијенски и јевтини општински станови, чија закупна цена неће прелазити 160—180 дин., колико јатаган-малски закупци и данас плаћају за станбене учерице јатаганмалских „кућевласника”!** За јатаган-малске становнике потребно је подићи око 720 малих станова и то према величини породица — 75% станова од себе, претсобља и кујне и осталог, за породице са преко 6 чланова, каквих смо у Јатаганмале забележили око 250, подићи станове са две собе и остало. Станове подизати по 4 у једној згради слободног типа, са неограђеним двориштем, карактера насеља у врту. За изградњу ове станбене колоније могао би се низом неминовних измена и допуна, односно прилагођавањем нашим друштвеним и атмосферским приликама прихватити у основи тип станбених радничких зграда, које су подигле градске чехословачке општине, као што се и за колективно станбене зграде могу узети основе типова станбених зграда, које је подигла Општина у Прагу и Братислави, или основе станбених зграда које је изградило станбено акц. друштво Централног завода за социјално осигурање у Прагу (уз овај предлог прилажемо више планова и основа тих комуналних и друштвених малих стањова из чехословачких градова).

За изградњу ових 180 станбених кућа, рачунајући по 100,000 дин. од једне куће са 4 мала стана, потребно је Општини око 18,000,000 дин. Ову суму Београдска општина требала би добити и то као хипотекарну позајмицу од Средишњег уреда за осигурање радника у 14,000,000 динара, и 4,000,00 динара као државну помоћ. У буџету О.г.Б. за 1935/36 г. предвиђен милион динара за решавање проблема Јатаган-мале може служити само за амортизациону основу, али никако за самостално решавање проблема Јатаган-мале.....”

Овај обиман и документован реферат г. Видаковића, прочитан је на седници секције градског већа од августа 1935 год. Прихватајући све изнете предлоге као врло реалне и социјално правичне, секција градског већа одлучила је да се сви ти стручни предлози г. Видаковића упуте господину претседнику Београдске општине на решавање.

Прилози за историју Београда и Србије:

Глиша Елезовић,
начел. Минист. просвете у п.

Турски споменици за историју Београда и Србије

Данас више неће бити ново ни за широке слојеве народне да се у турским изворима чува читаво богатство грађе како за нашу политичку тако и за културну историју. Иако и нестручњаци у нас знају колики је велики утицај турског језика на језик српкохрватски, као, уосталом, и на језике осталих балканских народа, ипак се досада никад није поклањала никаква пажња изучавању турског језика и културе. Биће без сумње узамљен случај у свету чињеница да су балкански народи са српским народом на челу провели више од четири стотине година под турским господством, а да ни један народ не учини никакав озбиљнији покушај за међузобно уознавање, а нарочито за упознавање духовних производа својих завојевача са којима се иначе нису само клали и междане делили, него често и заједнички сарађивали и помажући своје завојевачу у многоне припомогли да Турци изврше крупне подвиге у пределима Балканског Полуострва и Средњој Европи.

У доба буђења национализма и романтичког полета у нас, марљиво се са свију страна прибирала грађа за познавање живота и рада нашега народа у прошлости. Само су турски извори остали неискористићени и непроучени. Важност њихову данас, истина, више нико озбиљан не пориче, али се даље од тога није отишло.

Интересовање за турске изворе, које се код нас најзад, после коначног политичког обрачуна са старом Турском, у знатној мери пробудило у самом почетку, поколебано је, садашњим званичним гледањем Кемалове Турске на живот и рад — бивше Османске Турске.

Да бисмо ипак показали да турски извори за нас доиста имају првокласну важност, да их због тога ваља марљиво покушати и савесно проучити, захваљујући просвећеном разумевању, предусретљивости и пожртвовању садашњег председника Београдске општине и његовог Одељка за културну пропаганду и штампу, ми овде саопштавамо прву већу збирку, турских архивалних докумената који се тичу Београда и нашега народа из времена од 1815—1853 године. Од њих највећи број тиче се баш самог Београда и некадашњег Београдског пашалука, те ће врло корисно послужити као грађа за историју Београда, на коју се још увек чека.

Оригинали, као што је код свакога посебно означено, 110 комада, чувају се сада у београдској Народној библиотеци. Пре неколико година донео их је тадашњем управнику Народне библиотеке некакав муслиманин из Босне. Без икаквог обавештења и не тражећи накнаду за њих, оставио их библиотеци. Ми смо их привремено обележили бројевима под којима ћемо их у овој рубрици наводити.

18 комада смо пронашли међу разним списима који се налазе у Српској краљевској академији, један комад смо нашли у Музеју Матице српске у Н. Саду, а један комад је наша својина. Осим десетину комада, које смо досада објавили у овдашњим дневницима: „Политици“, некадашњем „Трговинском гласнику“, и часопису „Гласнику“ Историског друштва у Новом Саду, сви остали објављују се овде сад први пут.

И ако смо сва ова документа спремили за штампу онако како је у обичају у научном свету, т. ј. са турским преписима и преводом, због техничких тешкоћа које се нису могле овога пута савладати, ми их овде саопштавамо само у нашем преводу без турске транслитерације.

Онај који буде себи дао труда да прочита ова документа овако поређана у хронолошком реду, боље но из које му драго наше историје досада, добиће јасну слику о турској управи у нашим земљама, о њеним односима према нашем народу у разним временима у једном размаку времена нешто дужем од два столећа.

25-IV-1815 (половина џемази ел евела 1230).

Ферман султана Махмуда II румелиском валији Марашли Али паши: поново се наређује да од своје стране пошаље бујурудлије свакоме понаособ: левом и десном крилу у Паша санџаку и алајбеговима санџака: солунског, скопског, охридског, делвинског, скадарског, алвонског, елбанаског, дукађинског, призренског, крушевачког, вучитрнског, јанинског, हुстендилског, трикалског у којима да нареди да сваки хитро крене све своје ешкinciје, заиме, тимарнике из свог санџака и упути ка Београду.

(Оригинал у Народној библиотеци у Београду,¹⁾
бр. 113).

Б. п.

У тугри: Махмуд, син Абдула Хамида хана — победилац вазда!

Поштованом опуномоћенику, славном маршалу, закону света, управљачу проницавом мишљу јавних послова, праведним судом употпуњивачу важних народних послова, проширитељу зграде царства и среће, укрепитељу стубова славе и величине, миљенику надареном од вишњег владара, румелиском валији, моме везиру, Марашли Али паши — нека би му слава трајна била!

Кад стигне високи царски белег, нека буде знано да је донесена моја царска одлука да се упуте на службу у Београд свиколки ешкинџије, заими и тимарници из санџака који су у Румелиском вилаету. У том питању, а у смислу мога царског хатихумајуна, славом праћена, који садржи одредбу о упућивању на службу поменутих из дотичних крајева, по глазу моје свете заповести која је пређе срећно изашла на адресу тебе, који си поменути везир и окружних алајбегова, иако су од твоје стране разаслате бујурудије алајбеговима, будући очевидно познато на основу извештаја да ће они одговорачити, правдајући се празним изговорима, и зато што очигледно сам посао неизоставно захтева да поново изађу моје свете заповести алајбеговима сваком по наособ у том смислу да хитно позову под своје барјак све ешкинџије, заиме и тимарнике из својих санџака, па сакупивши их, да се одмах крену и да похитају стићи у Београд.

Овом приликом је донесена одлука да понова уз претњу изиђу моје свете заповести управљене десном и левом крилу у Паша санџаку и санџацима: солунском, и скопском, и охридском, и делвинском, и скадарском, и авлонском, и елбанаском, и призренском, и дукађинском, и крушевачком, и вучитрнском, и јањинском, и ђустендискском, и трикалском, сваком засебно. Уз објављивање и давање на знање ова је света заповест изашла и по (није попуњено име) послата.

Према томе, кад стигне моја света заповест, која налаже да се од твоје стране поново напишу и разашаљу бујурудије поменути алајбеговима именованих округа (санџака), да настанеш и похиташ како би се хитно кренули и упутили ка Београду све ешкинџије, заими и тимарници, о чему је исто тако сада извештен и београдски мухазиф мојом другом светом заповести. Кад ти буде познато, у вези са тим питањем да би обратио пажњу и да се управљаш и поступиш као што ти је написано и да извршиш моје владарско наређење и да се клониш од повлађивања противног поступања, изашао је мој високослави ферман. Заповедам, кад стигне, у овом питању да, као што је казано, поступиш у смислу садржине којој по корност следује срећно изашлог фермана коме се ваља покоравати и према коме се треба управљати и да си далеко од противног поступка. Тако да знаш Ослони се на свети белег.

Написано у средини месеца џемази ел евела, године 1230.

У месту заштићеном Константинову граду.
На полеђини:
Везиру, румелиском валији
и два потписа у парафу: нечитко.

II

11-V-1815 (почетак џемази ел евела 1230).

Ферман султана Махмуда II миримирану врањском Хусеин паши: поновљена заповест да похита с нешто војске, коњице и пешадије, ради угушивања побуне у београдском подручју, у кадилуцима: рудничком, чачанском и ваљевском.
(Ориг. у НБ., бр. 105).

У тугри: Махмуд син Абдула Хамида хана — победилац вазда!

Племенитом заповеднику над заповедницима, славном великашу над великашима, моћном и поштованом, часном и велелепном, великим милостима надареном од вишњег владара, од поштованих миримирана Врањанцу Хусеину — нека би му срећа трајна била!

Кад стигне високи царски белег, нека буде знано: Раја кадилука: рудничког, чачанског и ваљевског сад је иступила из покорности, одједном је устала и пошто је побила мали број људи (подерано). Пошто је од поштованих миримирана мутесариф Крушевачког санџака, заповедник над поштованим заповедницима, Шахсивар Абди — нека би му срећа била трајна! умолио румелиског валију писмом, поштованог опуномоћника, славног маршала, закону света, мога везира Марашли Али пашу — нека би му вишњи бог учинио славу трајном! да гледа да прибави сретства за њихово угушење док се (подерано) није разбуктало. Од стране поменутог је на брзу руку послато неколико стотина коњаника. Осим тога писано је да по изванредан број војске, коњице и пешадије, шаљу: од мојих миримирана племенитом заповеднику међу заповедницима приштевцу Малићу — нека би му срећа трајна била! и од капудибаша мога узвишеног престола, поноса међу славним [пиротском] војводи Емину — нека би му слава трајна била! Посебно је писато да поменути Шахсивар Абди паша похита да заштити крајеве око Параћина и Ђуприје (Цисри-Морава) и да угуши поменуто „бригу” и нишком мухазифу, од поштованих миримирана, бившем (подерано) да се уз одржавање службене преписке споразумева и управља како буду време и прилике изискивале. Па и ти, који си поменути миримиран, и теби је писато да похиташ са пошиљком извесног броја војске, коњаника и пешака.

Од поменуте (подерано) неки су и прошле године овако дигли устанак. Хитним одашиљањем довољног броја војске они који су се побунили истребљени су и умирени, а они који су били покорни придобијени су и обезбеђени. Да се у будуће неће упуштати у покрете противне вољи мога узвишеног царства сви су се зајемчили и у том погледу они су (подерано) разна писмена јемства. Њихово приступање побуни, учинило је да су потпуно изгубили поверење.

Да и у будуће поменути не би предузимали овакве акције, царска је потреба да се они утерају у ред. Као што је поменути писао и наредио, што

¹⁾ Даље ће се краткоће ради бележити само: НБ.

²⁾ Мисли се на буну хаџи Проданову.

пре извештај број војске, коњице и пешадије (подерано). Ма да ти је у том смислу пре неколико дана наређено и препоручено, ово питање се не може упоређивати са другим. Прибављање средстава за умирење и растеривање поменуте „бриге“ један је од најважнијих посала, док се није још разбуктало и пре но што ствар засмерди и комплицира се. И пошто је моја категоричка царска наредба да се одмах приступи одашиљању једног извесног броја војске, коњице и пешадије, (подерано). Ако до сад ниси поменуту војску послао, наређује се да, чим стигне ова заповест на ту страну, као што ти је поменути писао и наредио, одашиљком извесног броја војске, коњице и пешадије, приони да се прибаве средства те да се ова „брига“ смири и сврши. Ради потврђивања и убрзања сачињен је мој ферман и по (име није попуњено) послат.

Према томе, по овом питању је и овом приликом светим заповестима понова наређено да похитају. Па и ти, ако још ниси поменуту војску упутио (подерано), да се најозбиљније постараш и труд уложиш те да (подерано) војска стигне. То је мој коначни царски захтев и кад ти буде знано да никако одлагање и одуговлачење није допуштено, поступићеш и управљаћеш се, као што је казано. Да би се клонио од противнога поступка, изашао је мој ферман (подерано). Кад стигне, у овом питању поступићеш и управљаћеш се у смислу садржине срећно изашлог фермана, коме се ваља покоравати и према коме се треба управљати. И да се клониш и чуваш од противног поступка, Тако да знаш. Ослони се на свети белег. Написано у почетку месеца џемази ел ахара, године 1230.

У заштићеном месту Константинову граду.

На полеђини при дну два потписа у парафу: нечитко.

Са стране: врањанац Хусеин паша.

III

25-V-1815 (15 џемази ел ахара 1230).

Ферман султана Махмуда II београдском мухафизу Сулеиман паши: због побуне, раја београдског пашалука проглашена је за непријатеља царства и стављена ван закона. Са нишке и босанске стране крећу се војске на челу са Марашли Али пашом и Хуршид Ахмед пашом. На основу његове заповести и фетве изузете од шеих ул ислама допуштено је српску рају убијати, хапсити и робити, а имовину јој пленити. За прву помоћ да му се нађе за трошак шаље му се 100.000 гроша.

(Ориг. у НБ., бр. 127).

У тугри: Махмуд син Абдула Хамида хана — победилац вазда!

Поштованом овлашћенику, славном маршалу, закону света, проницавим духом управитељу јавних послова, правим судом употпунитељу важних народних послова, проширитељу грађевине царства и среће, у-

(Наставиће се).

крепитељу стубова среће и славе, миљенику надареном вишњег владара, београдском мухафизу, моме везиру Сулеиман паши — нека би му вишњи бог учинио славу трајном!

Кад стигне високи царски белег, нека буде знано да су неки Срби изашли из граница покорности и дигли устанак. На браву руку румелијски валија, поштовани овлашћеник, славни маршал, закон света, мој везир Марашли Али паша — нека би му вишњи Бог учинио славу трајном! — од своје стране поред неколико стотина војника одредио је и назначио миримеране и остале који су били потребни. А од стране мога узвишеног царства, иако су послати фермани и наименовања, пошто су у овом тренутку поменути издајници, по нагону своје покварености и порочности, која им је у природи усредсређена, успели да још нешто њих наговоре да се одметну и себи придруже и да подизањем логора себе појачају, кад је то дошло до мога царског знања, које свет краси, из садржаја писама која су стизала на моја врата среће од стране тебе, који си поменути мухафиз, и од поменутог румелиског валије, и од стране бивших валија Босне вилаета, пошто се несумњиво показало да тај народ није знао да цени моју царску љубав према раји и моју благод и милост, на основу тога што се дрзнуо да откаже покорност и да дигне буну, кад се обратило најсветлијем закону бољем са питањем:

„Кад немуслиман (турски поданици) настањени по селима око једног од исламских насеља сасвим откажу послушност својим законитим властима, па нека од исламских насеља заузму и стану се спремати за борбу са муслиманима, пошто села поменутог народа шеријатски постају ратиште, ако по нужди светог шеријата исламска војска према султановој заповести која изађе и против њега пође и зарати, тај поменути народ поставши правно противна ратујућа страна, па се против њега примени ратни закон, је ли допуштено да се уијба, хапси и робити?“

Од стране шеих ул исламата издата је фетва са одговором: „Јесте“. У смислу свете фетве издате од стране светлог шеријата а према указаној државној потреби да се на поменути народ спусти света сабља Мухамедова и да се нападне са свију страна, те да се огњем и мачем нагна на покорност, ради извршења моје царске воље одређен је да хитно оде у Босну садашњи босански валија, овом приликом као самостални главни командант трупа од босанске стране бивши поштовани и велики овлашћеник, славни и часни маршал, закон света, мој везир Хуршид Ахмед паша — нека би му вишњи бог учинио, славу трајном! а његов претходник, босански валија, пређашњи поштовани овлашћеник, славни маршал, закон света, мој везир Силахдар Али паша — нека би му вишњи бог учинио славу трајном! додељен је исто тако свити поменутог босанског валије. Поменути Хуршид Ахмед паша ће са босанске стране напасти поменуте бунтовнике са свима како онима који су у недејству тако и са онима активним миримиранима, и капетанима и родољубивом војском.

Свечано отварање нове Градске болнице у Београду

— Освећење је обавио лично Њ. св. Патријарх у присуству изасланика Њ. В. Краља, председника Београдске општине г. Владе Илића, Министра социјалне политике и народног здравља г. М. Комненовића и великог броја угледних гостију. —

Најзад, Београд је добио своју модерну и у хигијенском погледу савршено уређену Градску болницу, задужбину пок. Николе Спасића, у улици св. Николе на Булулдеру.

Свечано освећење нове Градске болнице обављено је на дан 16 септембра т. г.

Овај дан може се сматрати као један од најзначајнијих датума у историји градског санитета, када је било решено једно крупно социјално-медицинско питање — подизање, односно отварање општинске болнице. Отварањем импозантне градске болнице попуњена је велика празнина која се осећала у раду и развоју куративно-медицинске акције Градског поглаварства наше престонице и тиме је учињен велики напредак у правцу хармоничног развоја комунално-санитетске делатности, која се успешно развија у правцу јавне хигијене и куративне медицине, лечења оболелих.

Акутна потреба једне градске болнице одавно је постојала као крупан проблем престоничког комуналног поглаварства, јер садањи број болничких кревета у престоници апсолутно не задовољава и најскромније потребе болесног грађанства. Не само лекарским круговима, но и широј јавности познати су драстични случајеви, када и тешки болесници остају ван болнице услед недостатка болесничких кревета по београдским болницама.

Отварањем општинске болнице решава се не само један крупан медицински проблем у ужем смислу, већ и важно социјално питање, јер ће општинска болница пружити најпре 100, па затим 220 кревета оболелом становништву Београда.

Освећењу Градске болнице присуствовали су: Изасланик Њ. В. Краља, ваздухопловни потпуковник за ђенералштабне послове г. Драгутин Савић; председник Поглаварства града Београда г. Влада Илић са градским већницима; Министар социјалне политике и народног здравља г. Мирко Комненовић; помоћник Министра унутрашњих послова г. Антић; шеф кабинета Министра грађевина г. Ст. Поповић, као и велики број угледних гостију, нарочито г. г. лекара и многих вредних социјалних радника, на челу са директором Дирекције за социјално и здравствено старање Поглаварства града Београда, г. др. Угљешом Давидовићем.

Нарочиту пажњу присутних на себе је свраћала супруга легатора поч. Николе Спасића, уважена госпођа Нака Спасић, која је доживела да види многе остварене задужбине свога великодушног супруга пок. Николе Спасића, и да њиховим освећењима лично присуствује.

Црквени обред освећења у једној од пространих болничких соба обавио је лично Њ. Св. Патријарх

Господин Варнава, уз асистенцију свештенства овога краја.

После обављеног верског обреда Њ. Св. Патријарх је одржао веома леп говор, истичући историјски значај подизања задужбина, који је од вајкада

Претседник Београдске општине г. Влада Илић говори о високом социјалном значају Градске болнице

укорењен у нашем народу, па је између осталог рекао:

„Иако је данашње друштво изложено великим моралним кризама ипак велика добродина дела појединих још увек постоје, што најбоље показује пример ове велике задужбине поч. Николе Спасића. Врли покојник стицао је трудољубиво свој иметак да би га после своје смрти ставио у службу опште користи. Овим својим актом, он се подигао у ред великих народних синова, а његово дело доказ је да их наш народ још увек има. Ово дело доказ је његове велике моралне снаге, која га је одржавала кроз векове.

Дело Николе Спасића не треба да остане усамљено у нашој средини. Оно треба да нас потсети на наше дужности према Краљу, држави и народу. Ова задужбина у исто време је и један корак на Христовом путу. Она ће послужити подједнако свој браћи нашег уједињеног народа без обзира на веру”.

После Н. Св. Патријарха узео је реч претседник Задужбинског фонда Николе Спасића, г. Тодор Мијаиловић, који је у своме говору истакао безбројна доброчинства пок. Николе Спасића, па је исти завршио овим речима:

„Као претседнику управног одбора Задужбине Николе Спасића, мени је пала у доо ретка част и срећа да извршим и последњу вољу великог добротвора. У свом завештању пок. Спасић је изрично препоручио да кад болница у Београду буде готова „има се предати Општини београдској”. Одазивајући се овој његовој жељи, ја вам,

Претседник Београдске општине г. Влада Илић са г-ђом Након Спасићем окружени г. лекарима и гостима после освештања Градске болнице, задужбине Николе Спасића

господине претседниче, као претставнику Општине београдске, у име Задужбинског одбора овим свечаним чином предајем саграђену зграду на употребу за општинску болницу. Тако ће ова Спасићева задужбинска болница бити прва општинска болница, коју Поглаварство града Београда добија и заводи за лечење својих суграђана.

Нека Бог да да за вечита времена у њој потребити болесници налазе примерне лекарске неге и жељено исцељење! Само тако ћемо се одужити светлој успомени племенитог и великог дародавца Николе Спасића”.

— Слава му! — прихватили су кличући присутни крај говора г. Мијаиловића.

Затим је претседник Београдске општине г. Влада Илић, примајући у име општине задужбину на руковање, одржао веома леп говор, истичући важност градске болнице у једном великом граду као што је Београд, па је на крају између осталог рекао:

„Одавно већ осећа се потреба за једном општинском болницом у Београду. Као сваки велики град, и Београд има већи број грађана који

су сиромашног стања и којима недостају средства за лечење.

Најважнији задатак који је наша Општина имала да изврши то је подизање болнице. Општина би тешко могла наћи средства и могућности да своју хуману акцију широко развије, да није било заслужнога сина нашег народа, који је још за свога живота дао доказа своје велике и несебичне љубави према Отаџбини и нашем Београду, у коме је радио и осећао горчине и задвољства овоземаљског живота. То је био велики добротвор Никола Спасић.

Општинско Веће учиниће све са своје стране да се болница снабде што пре свим потребама како би сироти Београђани нашли у њој што бољу негу.

У томе послу, који ће захтевати још много сретстава, Општина ће апеловати и на дарезљивост својих имућних суграђана јер нема већег доброчинства, него пружити утехе и лека болнима и невољнима. Мени чини задовољство што могу да вам кажем да се традиција народних добротвора и данас одржава и да су на први апел Општине дали већ своје прилоге — кревете, многи дародавци. Општинска штедионица 100.000 динара; г. Милош Срдановић трговац 22.000; Народна банка 20.000; Београдски слободни зидари 15.000; г-ђа Олга Владе Илића 10.000; Коста Илић и синови за спомен пок. Сотира Илића 10.000; г. Др. Јован Јовановић и г-ђа Катарина Јовановић 5.000; Опште југословенско банкарско а. д. 5.000; Трговачко индустријска банка 5.000; Француско српска банка 5.000; Англо Чехословачка и Прашка кредитна банка у Београду 5.000; Југословенски кредитни завод 3.000; г. Драгојло Обрадовић, трговац 3.000; Чланови Главног бирачког одбора 700.

У овоме свечаном тренутку ја изјављујем најдубљу захвалност Градског већа свима овим дародавцима”.

По завршеном говору претседник г. Влада Илић предао је нову Градску болницу на руковање новопостављеном управнику болнице г. др. Синиши Илићу.

Поред г. др. Синише Илића у новој Градској болници радиће још: као шеф унутрашњег одељења г. др. Милош Секулић.

Израда болнице била је поверена архитекти г. Игњату Поповићу. Зграда болнице одговара свима естетским и хигијенским захтевима. Унутрашње уређење болнице, болесничке собе, намештај, затим просторије за кухињу и остала одељења веома су рационално, хигијенски и укусно изведене. При болници отвара се апотека, која ће служити за потребе болнице, свију општинских медицинских установа и, најзад, за потребе социјалних установа, које врше бесплатно издавање лекова сиротињи.

Тако је Београд, најзад, захваљујући легатору пок. Николи Спасићу и другим доброчинствима, а нарочито Београдској општинској управи, добио и ову социјално-здравствену тековину, која му је све до сада недостајала.

Друштвена хроника:

Међународна конференција бивших ратника—инвалида у Београду

— Бивши ратници-инвалиди из Француске, Енглеске, Белгије, Југославије, Италије, Чехословачке, Пољске, Румуније, Бугарске и Данске са претставником Друштва народа већали су у Београду о чувању светског мира. —

Док се у свету, скоро на свима странама, кроз новинске ступце и на разним скуповима, говори о рату, дотле, се у Београду, половином месеца септем-

је, уистини, варош која је у току векова највише страдала у ратовима. Бедеми београдске тврђаве такође су изрешетани и начети, као и тела ових врлих прет-

Претседник Београдске општине г. Влада Илић у своје кабинету окружен ратницима—инвалидима, претставницима десет европских држава

бра, говорило о миру! О миру су говорили баш они који су најпозванији да о њему говоре; говорили су претставници бивших ратника — инвалида десет европских држава, који су највише осетили све страхоте и ужасе једнога крвавог рата.

Бивши ратници — инвалиди из Француске, Енглеске, Југославије, Италије, Белгије, Чехословачке, Пољске, Бугарске, Румуније и Данске, претставници „Сиамака“, за своју међународну конференцију изабрали су Београд. И, збиља, ретко која варош у свету и заслужује да јој се ода тако висока почаст. Јер Београд

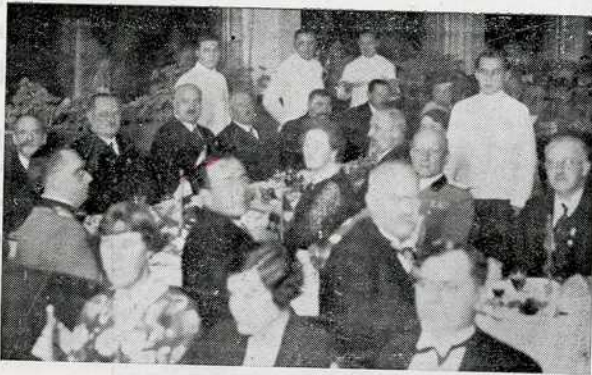
ставника ратника — инвалида. Ратни инвалиди са поносом Београд могу назвати својим ратним другом.

Чим су стигли у Београд, делегати Савеза ратних инвалида заједнички су посетили Краљевски Двор и уписали се у дворске књиге. Одмах затим бивши ратници одвезли су се на Авалу, где су пред спомеником Незнаног Јунака, провели неколико минута у ћутању, одавајући на тај начин дубоку пошту свима изгинулим незнаним јунацима у Светском рату, а онда су положили десет лепих венаца, украшених националним бојама десет европских држава,

Са Авале поворка бивших ратника отишла је на Оплепац, да посети гроб свога великог ратног Друга, Витешког Краља Александра I Ујединитеља. Дубоко потресени, потпуно неми, са сузама у очима, ратници — инвалиди скоро из целог света провели су ћутећи пуних пет минута пред скриптом Великог Краља, па су затим на скрипту положили венце у име својих држава.

Са Опленца инвалиди су се одвезли у Аранђеловац, где им је грађанство приредило срдчан и одушевљен дочек. У Аранђеловачком парку госте је поздравио узубљивим говором г. др Милош Будимировић, у име грађанства Аранђеловца. На говор г. Будимировића одговорио је претседник Ратних добровољаца и претседник Одбора за дочек, потпуковник-инвалид г. Лујо Ловрић, а у име гостију одговорио је претседник „Сиамака“ г. Анри Пишо.

Сутрадан су делегације страних удружења ратних инвалида са југословенским ратним инвалидима обишли сва ратничка војничка гробља, која се налазе у Београду.

Са свечаног банкета код „Српског Краља“ у часг делегација „Сиамака“

Најимпресивнији тренутак био је кад је бив. претседник „Сиамака“, Француз г. Виола положио у име „Сиамака“ диван венац на гробове изгинулих немачких ратника. Овај тренутак говорио је више него читава вечност: да народи свију држава треба да живе у љубави и у миру!

По подне су ратници — инвалиди посетили претседника Краљевске владе г. др. Милана Стојадиновића, коме су се сви делегати лично представили, а делегата Друштва народа, који је такође из Женеве допутовао на овај конгрес, у Београд, г. Кропона, претставио је г. др. Стојадиновићу г. Жон Раул Дивал, делегат Француске.

Г. др. Стојадиновића топлим говором, у коме је величана данашња Југославија и југословенски мирољубиви народ, у име свих ратника — инвалида поздравио је г. Рене Касан, који је свој говор завршио овим речима:

„Пре двадесет и једну годину рат је почео гранатама испаленим на Београд. Из тог Београда „Сиамак“ данас упућује свету свој позив за мир!“

На поздрав г. Касана, приметно дирнут, г. др. Стојадиновић је одговорио овим топлим речима:

„Господо, особито ми је пријатно да вас примим у Београду, где сте се скупили на једнаестој годишњој скупштини своје међународне конференције.

Желим нарочито да истакнем колико ценим ваше напоре у циљу обезбеђења пријатељске сарадње између свих старих ратника свих земаља за одржавање мира, чији сте ви најоданији поборници. Веома сам дирнут изразима пријатељства, које сте упутили југословенском народу у име старих ратника сакупљених у Сиамаку.

Ви сте већ могли оценити поштовање и симпатије, које наш народ има према вама као и његове дубоке осећаје према миру, којим је прожет. Југославија спада у ред оних земаља које су највише пропатиле за време рата, а и сам Београд, који има то задовољство да вас види у својој средини, жива је слика тих патњи. То је један разлог више који објашњава и оправдава нашу пуну приврженост миру.

Очување и одржање мира је наша главна брига и наша прва жеља и сваку манифестацију у томе правцу поздрављамо са највећим симпатијама. Ваша годишња скупштина пада несумњиво у ред тих манифестација, чији значај ми особито ценимо.

Дозволите ми, драга господо, да вам на крају упутим у име Краљевске владе срдчане поздраве и искрене жеље за пун успех у вашем раду“.

Другу званичну посету делегације ратника — инвалида учиниле су Министру војске и морнарице, арм. генералу г. Петру Живковићу.

Министар војске и морнарице, арм. генерал г. Петар Живковић у своје кабинету веома срдечно је дочекао делегате и са свима се пријатељски поздравио.

У име „Сиамака“ генералу г. Живковићу, слепи инвалид — мајор из Пољске г. Вагнер, упутно је ове речи:

„За нас бивше ратнике велика је част да вас у име својих другова из 10 разних земаља данас поздравимо...“

Ми, бивши ратници, хоћемо мир, хоћемо мир за све. Чуваћемо га. Бранићемо га. Ми нисмо политичари. Ми смо на бојном пољу добро вршили своју дужност и ми ћемо знати да и данас извршимо своју дужност: да бранимо и чувамо мир међу народима...“

Ми, господине генерале, пратимо ваше мирољубиве напоре. И ја вас молим да у име нашег Удружења ратних инвалида и бивших ратника примите искрено уверење да наш рад иде напредо с напорима ваше земље“.

Узбуђен и дубоко дирнут овим топлим речима слепог мајора — инвалида г. Вагнера, генерал г. Живковић му је снажно стегао руку, одговоривши му исто тако топло и искрено:

„Ја сам срећан што ми се указала прилика да вас видим и молим вас, да верујете у моје и у наше најсрдачније осећаје“.

После посете Министру војске и морнарице, арм. генералу г. Петру Живковићу, делегати бивших ратника — инвалида учинили су посету председнику југословенске престонице г. Влади Илићу. Г. Илић је делегате у своме кабинету дочекао срдечно овим и скреним и топлим речима:

„Дозволите ми да вам изразим сву радост коју осећам у овом моменту што имам част да поздравим у дому Општине града Београда одличне претставнике ратних инвалида и ратника.

Ви знате, господо, да је Београд био један од ратних мученика. Благодарети победи правде Београд — ратни инвалид опоравио се и ви нећете у њему познати онај Београд из 1919 године.

Београд је поносан што сте га изабрали ове године за седиште свога конгреса и верујте ми да Београђани прате са највећим симпатијама и пажњом радове вашег конгреса. Будите нам добродошли”.

Говор претседника Београда г. Владе Илића ратници — инвалиди саслушали су пажљиво, па је онда у име „Сиамака” одговорио г. Марко Никифоров, делегат из Бугарске. Тако исто претседника Београда г. Владу Илића поздравили су и г. г. Андерсен у име Копенхагена, и Вилам у име ратника — инвалида из Брисла.

Увече је у част делегација приређен свечан банкет код „Српског краља”, на коме су поред чланова делегација биле и многе угледне личности из војних и грађанских кругова.

Трећи дан боравка у Београду бивши ратници су провели у већању о чувању светског мира.

Конгрес је одржан у свечаној дворани новог Инвалидског дома.

Последњи дан су раздељена одликовања од стране Француске и Југославије, заслужним ратницима — инвалидима, који су учествовали на овом конгресу.

Орденом Легије части командерског реда одликован је г. Љуба Стефановић, већник града Београда и претседник југословенског Фидака.

Скаути су на рођендан Њ. В. Краља Петра II свечано осветили своју заставу у Београду

Момент са освећења скаутске заставе

Прославу првог краљевског рођендана Њ. В. Краља Петра II, скаути су увеличали свечаним освећењем заставе Савеза скаута, коју је скаутима даровао Њ. В. Краљ Петар II.

Припреме за ову лепу и ретку свечаност скаути су отпочели још 1 септембра. Из свију крајева наше земље допутовали су претставници југословенских скаута и планинки, са својим заставама, њих преко 2.000.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Као гости наших скаута на свечаност су у Београд допутовали и претставници скаута из Чехословачке, Бугарске и Румуније, а такође су узели учешћа и скауту руских емигрантских кругова из наше земље и из иностранства.

Свој логор од шатора скаути су подигли у Топчидеру, где су биваковали од 1 до 11 септембра т. г. Логор је био украшен капијама са натписима бановина, из којих су скаути дошли. У средини логора, поред југословенских, лепршале су се и чехословачке, бугарске и румунске заставе. У центру логора била је подигнута веома лепа и укусна почасна трибина, украшена пиротским ћилимима, на којој се имало обавити свечано освећење заставе.

Тих дана Топчидер је имао изглед мравињака. Као мрави, вредни и дисциплиновани скаути, сваки посао обављали су сами.

На сам дан свечаности у логору је владала нарочита живахност. Као шарени лептири, скаути су по топчидерском пољу летели тамо-амо. Завршавали су последње припреме: китили логор цвећем и зеленилом, постављали радиозвучнике, намештали места за публику итд.

Одмах по ручку знак скаутске трубе позвао је скауте у строј. До три часа скаути су обавили и последњу пробу дефилеа. У три часа старешина логора саопштио је скаутима, да је председник Краљевске владе г. др. М. Стојадиновић депешом честитао скаутима рад и свечани дан. У то доба почели су већ да пристижу гости. Са леве стране од почасне трибине у скаутским одорама стојали су делегати скаута из иностранства. Средњи део трибине заузели су г. г. др. Ст. Ђ. Иванић, дивиз. генерал Б. М. Ристић, пешад. бриг. генерал Коста Р. Ђорђевић, као изасланик начелника Главног генералштаба; дивиз. генерал г. Милорад Петровић, помоћник Министра војске и морнарице; г. Димо Казасов, бугарски посланик на нашем Двору итд. Међу осталом публиком примећени су: г. г. Никола Цоловић, генерал у пенз., сенатор Војислав Протић; народни посланик др. Милан К. Главинић; генерал г. Ђорђе Божиновић и други.

Док су гости пристизали, скаути су испред трибине поставили сто са црквеним утварима. Око трибине направљен је полукруг, а од улаза у логор, па до трибине скаути су направили шпалир.

На неколико минута пред почетак освећења заставе кроз шпалир је прошао председник Београдске општине г. Влада Илић, кога су скаути срдечно поздрављивали.

Одмах иза г. Владе Илића, у пратњи старешине Савеза скаута г. др. Ст. З. Иванића, дошао је изасланик Њ. В. Краља Петра II, капетан Краљев ордонанс-официр г. Никола Павлић, који је дочекан нашом народном химном. Појаву изасланика Њ. В. Краља, скаути су поздравили дуготрајним одушевљеним поклицима:

— Живео Краљ Петар II! Живео Дом Карађорђевића.

Чим је Краљев изасланик заузео почасно место на трибини, кроз гласноговорник пала је оштра команда:

— Скаути, будите спремни!

— Увек спремни! — захорило се громко и одушевљено из две хиљаде младих скаутских грла.

Затим је свештеник Топчидерске цркве, г. Веља Ташић, отпочео верски обред освећења заставе. На јектенија одговарао је хор скаута.

По обављеном црквеном обреду свештеник г. Ташић пошкропио је заставу водицом, па је затим предао изасланику Њ. В. Краља, који је на заставу привезао ленту. Том приликом Краљев изасланик, капетан г. Павлић, упутио је преко гласноговорника скаутима ове речи:

— Скаути у име Њ. В. Краља Петра II. као покровитеља Савеза скаута предајем вам ову заставу, чије боје нека буду оличење јединства, братства и оданости.

Предајући вам у аманет ову заставу позивам вас да сложено кликнете: Да живи Њ. В. Краљ Петар II!

Буран и одушевљен поклици: „Живео Краљ Петар II!” — одјекнуо је топчидерским пољем.

Кад је из руку Краљевог изасланика примио освећену заставу, дар Њ. В. Краља Петра II, старешина Савеза г. др. Иванић, као одговор на поздрав Краљевог изасланика, рекао је:

— Ја вас, господине изасланиче, молим да Њ. В. Краљу изразите нашу највећу благодарност на овоме дару. Ова застава која претставља једну недељиву Краљевину Југославију и југословенски народ, водећи скауте на путу за добро Краља, народа и државе. Скаути ће остати верни своме завету: Бог, Краљ, Отаџбина. Да живи Њ. В. Краљ Петар II! Живео Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле! Живео узвишени Дом Карађорђевића!

— Живели! — одјекнуло је трократно клицање раздраганих скаута и одушевљене публике.

Затим је старешина скаута г. др. Иванић предао заставнику заставу, који се заклео да ће заставу верно чувати.

Свечаност је завршена дефиловањем скаута, које је изведено у савреном реду. У дефилеу су учествовали и скаути из Чехословачке, Бугарске и Румуније.

Увече су скаути у Топчидеру, уз музику и песму, приредили велику логорску ватру, која је на присутне оставила дубок и најлепши утисак.

Скупштина Савеза организација комуналних функционера

15 септембра т. г. одржана је у Љубљани, у свечаној сали Градског већа, пленарна скупштина претставника свих локалних организација функционера и службеника градских и сеоских општина Краљевине Југославије. На овој земаљској скупштини биле су заступљене све службеничке организације, од последњег села са Шар-планине, па до службеника из Приморске бановине. Удружење чиновника и службеника Београдске општине заступали су г. г. инж. Слободан Петровић и Слободан Видаковић. Скупштини су председавали г. г. др. Јосип Марошевић, председник Савеза и Савске бановине и Слободан Видаковић, председник Радне управе Земаљског савеза свих организација.

По прочитаним поздравним телеграмима Њ. В. Краљу Петру II, Њ. В. Кнезу-Намеснику Павлу, Претседнику Краљ. Владе др. М. Стојадиновићу, Мин. ун. послова др. А. Корошцу и претседнику Савеза градова г. др. Р. Ерберу, скупштину је као домаћин поздравио топлим говором Претседник Општине града Љубљане г. др. Равнихар, који је подвукао значај комуналног службеника у изградњи здраве комуналне политике и потребу што више социјалног и материјалног обезбеђења градских и самоуправних службеника.

Затим је претседништво Савеза из Загребa поднело скупштини врло обиман извештај, који је прочитао главни секретар Савеза г. Марко Хорватић.

После акламацијом примљених извештаја поднети су Конгресу стручни реферати. Г. др. Фр. Јанчигај, магистратски директор града Љубљане и вођа Савеза словенских самоуправних функционера, прочитао је одлични реферат о реформи нашег комуналног законодавства. Затим је г. др. Јанчигај, у име свих словеначких организација, захвалио се г. Сл. Видаковићу на успешном руковођењу акцијом за унапређење комуналне политике наших градова и на заштити права градских и општинских функционера и службеника, те му је свечано предао дипломе почасног члана свих словеначких сталешких организација, као и специјално уметнички исклесане грбове словеначких градова, као знак њихове благодарности. Исто тако на предлог Претседништва из Загребa, Скупштина је једногласно одала признање г. Видаковићу на његовом досадашњем раду у Земаљском савезу и дала му најшира овлашћења за даљи рад.

Г. Слободан Видаковић, пошто се захвалио на избору, одржао је једно импровизовано предавање, односно реферат о ревизији Зак. о градским општинама, нарочито главе о градским службеницима, као и прелазних наређења истог Закона а у односу на заштиту законито стечених права градских службеника. Овај обимни реферат Скупштина је поздравила акламацијама одобравања. Г. Андра Ђорђевић и др. Булина реферисали су по питању бановинских уредби за општинске службенике, чији су реферати такође акламацијом примљени.

На крају свих реферата, председавајући г. Видаковић говорио је о свима актуелним сталешким проблемима, па је предложио следећу резолуцију, коју је скупштина једногласно усвојила:

Резолуција пленарне скупштине Земаљског Савеза и делегата свих организација службеника градских и сеоских општина Краљевине Југославије

Пленарна скупштина делегата Земаљског савеза свих организација службеника градских и сеоских општина Краљевине Југославије, званичног репрезентанта целокупног staleжа од 60.000 самоуправних службеника у нашој држави, по саслушању извештаја главне управе Савеза и свих реферата, као и изражених захтева и гледишта делегата свих бановинских и локалних организација, једногласно је донела следећу резолуцију:

За стављање ван снаге § 159, 160 и 161 З.о.г.о.

1) Сви комунални службеници градских општина захтевају да се неправични и несоцијални прописи закона о градским општинама а нарочито неправични прописи § 100, 2 ал. § 104 и прописи прелазних наређења § 159, 160 и 161 закона о градским општинама ставе ван снаге путем хитне измене закона о градским општинама, јер су овим реакционарним прописима са ретроактивном силом поништена многа законито стечена права хиљаде и хиљаде градских службеника. Основни принцип једне правно-уређене државе је поштовање законито стечених права, као и начело, да закон нема повратне силе, а оба ова правна начела тешко су повређена реакционарним прописима § 159, 160 и 161 закона о градским општинама у вези § 100 и 104 истог закона. Овим ништењем законито стечених права довело би се у питање правилно функционисање и саме комуналне администрације, као и страховито снизио животни стандард баш оног реда јавних службеника, на чијем напорном раду почивају све општине у држави.

Ставља се у дужност председништву радног одбора Земаљског савеза, да у име свих организација категорики затражи стављање ван снаге § 159, 160 и 161 закона о градским општинама и то путем хитне измене закона о градским општинама још у наступајућем јесењем заседању народног законодавног тела.

Неопходност измене VI главе Зак. о општинама.

2) У погледу закона о општинама Скупштина плenuma истиче да би била неопходна потреба да се измени и допуни глава VI закона о општинама тако да се загарантују самим законом основна права свим општинским службеницима, како оним на главним тако и оним на помоћним службеним местима, а нарочито минималне припадности које несмеју бити мање од припадности државних службеника, пошто није у интересу социјалне правде нити у интересу општина да службеници на т. зв. помоћним местима остану без икаквих права.

У погледу надзора над општинама (глава IX закона о општинама) сматрамо да се надзор над општинама мора поверити вишем самоуправном телу, јер без тога нема и не може бити праве самоуправе у општинама.

Регулисање положаја градских службеника само путем статута

3) Самоуправни службеници градова и општина Краљевине Југославије, свесни да се радна општина може темељито реорганизовати и регенерисати само на бази с једне стране широких самоуправа, а с друге стране помоћу сталног самоуправног особља, обезбеђеног и осигураног и морално и материјално, траже, да се на принципу праве самоуправе препусти градским већима да прописивањем статута и прагматика нормирају сва службеничка питања, како у погледу њихових права, тако и њихових дужности. Исто тако пленум свих организација захтева од надлежних да се градовима, који још ни до данас немају никакве службеничке статуте, нити су их до сада имали, стави у дужност да их одмах пропишу. Градски и општински службеници радни су темељ целокупне комуналне администрације и општинске службе, као што су здраве општине темељ снажне државе и сваког њеног просперитета, те је у високом интересу и саме државе да се положаји нерегулисаних градских службеника што пре статутарно регулишу и обезбеди им се пуно морално и материјално осигурање. Тиме ће се свима комуналним функционерима обезбедити могућност да се цели посвете своје раду, високо уздигнути над свима искушењима живота и свима разорним утицајима ма које природе они били.

Пленум свих организација нарочито са жаљењем констатује да ни централни градови Јужне Србије и Црне горе још ни до данас немају службеничке статуте, те је тиме с једне стране целокупно градско чиновништво у овим градовима остављено на милост и немилост појединцима, а с друге стране укочен је сваки шири просперитет тих наших градова.

Против даљег смањивања плата.

4) Пленум свих организација са јавном осудом констатује да су у току последњих пет година толико смањиване припадности општинских службеника, да су оне данас у већини случајева далеко испод минимума за најосновнију егзистенцију. Осуђујући као неправичну, несоцијалну и по здраву комуналну политику штетну сваку иницијативу за даље смањивање припадности самоуправних службеника, пленум Савеза констатује:

Градски општински службеници широм целе државе остају непомирљиво на гледишту да се њихове плате и припадности, иначе недовољне за живот и већ неколико пута смањиване, не редуцирају више ни у колико. Сваки покушај да се смање њихове припадности изазваће не само рђав одјек и нежељену реакцију у круговима свих самоуправних службеника, као и у квалитету и продуктивности њиховог даљег рада, него ће изазвати и неповољан утицај на правилан развој националне привреде, јер би се смањујући потрошачку моћ општинских службеника, привредни живот још више умртвио.

Градски и општински чиновници и службеници Краљевине Југославије свесни су тешког положаја у коме се данас налазе комуналне финансије, али констатују, да катастрофално редуцирање службеничких плата не води никаквом озбиљном циљу јер снижава

животни стандард градских функционера на којима почивају све општине, а не пружа никакав реалан финансијски ефекат уштеда. За побољшање, за оздрављење комуналних финансија морају се тражити и изнаћи нови, савременији и социјалнији извори комуналних прихода.

Стереотипном и на закону неоснованом редуцијом плата срозаће се само још ниже и иначе низак стандард њиховог живота, а како су они у градовима бројно једна од најјачих потрошачких група, то ће се свако смањивање њихових плата рђаво одазвати на локалну трговину и занате, који су и без тога у једној неподношљивој кризи.

Градски и општински чиновници и службеници Краљевине Југославије изјављују да се они потпуно слажу са гледиштем Савеза градова краљевине Југославије, да је положај комуналног чиновника специјалан, да су његове социјално-комуналне и муниципалне дужности компликоване, многоструке и знатно више везане за стваран живот друштвене заједнице него функције просечног административног државног чиновника и да им се због тога морају признати и извесне нешто веће новчане припадности. Уколико пре, што они немају оних повластица на железничким и другим саобраћајима, бање, болнице и друго које уживају државни чиновници.

Пленарна скупштина Савеза свих организација тражи од Краљевске владе да се повуку наређења о поновном смањењу личних издатака градских и општинских службеника. Ово се у толико пре тражи што је у апсолутној већини наших градова и општина већ извршено смањење плата у толикој мери, да су оне снижене далеко испод платних припадности државних службеника.

Исто тако сви градски и општински чиновници и службеници апелују на Савез градова, као врховни комунални форум краљевине Југославије, да он, доследно својим многобројним пленарним закључцима ауторитативно поради код свих својих чланова, градова, да се у платне припадности градских службеника не би више дирало јер се зато не налазе никакви оправдани разлози. У толико пре што и сам пленум Савеза градова Краљевине Југославије, као наших послодаца, сасвим правично и објективно констатује у својим резолуцијама да припадности градских службеника нису ни у колико претеране па ни у односу спрам припадности државних чиновника.

За хитну ревизију бановних уредаба.

5) У погледу уредаба о општинама које су поједине бановине донеле, по § 5 закона о општинама констатује се, да те уредбе у већини бановина нису постигле жељени циљ и да нису задовољиле општинске службенике код скоро свих бановина за службенике на главним местима, а код укључиво свих бановина за службенике на помоћним местима јер су ови потоњи службеници, и ако су они бројем у огромној већини — остављени без икаквих загарантованих права.

Стога Скупштина тражи да се потакне ревизија уредби у правцу побољшања положаја општинских службеника, а да се као база за уређење положаја службеника на главним местима узме уредба за Савску или за Приморску бановину.

Комуналне вести и белешке

НАГРАДЕ ПО КОНКУРСУ ЗА ТРИ НАЈБОЉЕ ФАСАДЕ У БЕОГРАДУ

Клуб архитеката „Секција Београд” Удружења југословенских инжењера и архитеката расписао је, почетком ове године, конкурс за три најлепше фасаде у Београду.

У циљу подизања уметничког нивоа при пројектовању нових зграда у Београду господин Инж. Душан С. Томић, проф. Универз. полаже Удружењу Југословенских инжењера и архитеката — Секција Београд — Клубу архитеката сваке године Дин. 5000.— која се сума додељује као награда пројектанту једне од најуспелијих приватних зграда за становање, по спољној обради, које су подигнуте у току дотичне године.

Последња награда дата је за год. 1931. Овом приликом Клуб архитеката Секција Београд УЈИА доделио је награде за године 1932 1933 и 1934.

Оцењивачки суд сачињавали су три архитекте чланови УЈИА г. арх. Петар Бајаловић, проф. универз. кога је одредио дародавац г. инж. Душан С. Томић и два претставника Клуба архитеката г. г. арх. Милан Минић, и арх. Миодраг Матић, пристав Мин. Грађевина.

Оцењивачки суд сматра, да су награде за овај конкурс више моралне него материјалне природе.

Господин проф. Д. Томић хтео је примером да даде подетрека и другим дародавцима, а нарочито у становама, како би и ови допринели да новчана награда буде значајнија, а у циљу пропаганде да се новоподигнуте приватне зграде такмиче међу собом у лепоти, што би ишло на корист естетског изграђивања Београда као целине.

Оцењивачки суд је прегледао пријављене објекте према поднетим фотографијама и разгледањем грађевина на лицу места, па је решио:

I) Да се додели новчана награда по 500.— динара:

1) г. арх. **Др. М. Борисављевићу**, за приватну зграду г-ђе М. Попадић, у ул. Корнелија Станковића бр. 12.

2) г. арх. **М. Прљевићу**, за приватну зграду г. М. Гировића у ул. Милоша Великог бр. 66.

3) г. арх. **Б. Којићу**, за приватну зграду г. Дра Ђурића, на углу Призренске и Рељине улице.

II) Да се додели писмена похвалница:

1) г. арх. **М. Злоковићу**, за вилу г. Штерића у Новој ул. бр. 37.

2) г. г. арх. **Манојловићу и Авриелу**, за приватну зграду г. Јулијуса и Олге Шалингер у ул. Сање Живановића бр. 10.

3) г. арх. **Г. Самојилову**, за приватну зграду г-ђе Љубе инж. Б. Раденковића, у Гледственој бр. 5.

Желети би било да се овакви конкурси обављају у Београду редовно сваке године и са учешћем не само приватних лица, већ и саме престоничке општине, као што је то случај у свима великим земљама и њиховим престоницама. Ти би конкурси формирали и критички укус Београђана према архитектури и архитектурама.

ШЕФ ОДЕЉ. ЗА ШТАМПУ И КУЛТУРНУ ПРОПАГАНДУ Г. П. Г. БЕОГРАДА Г. СЛОБОДАН Ж. ВИДАКОВИЋ ИЗАБРАН ЈЕ ЗА ЧЛАНА СЛОВЕНСКОГ ИНСТИТУТА ЧЕХОСЛОВАЧКЕ РЕПУБЛИКЕ

Новин. агенција у своме званичном билтену доноси саопштење о избору г. Сл. Видаковића за члана Словенског института.

Праг, септембра

Словенски институт Чехословачке републике на своме овогодишњем скупу изабрао је за свога иностраног члана (социјално-економског акад. одбора) г. Слободана Видаковића, шефа Одељ. за штампу и културна питања Градског поглаварства града Београда и Отправника послова Савеза југословенских градова. Ова научна почаст Чехословачке учињена је г. Видаковићу у знак признавања постигнутих резултата његовог досадашњег рада на пољу социолошког проучавања и социографског расправљања социјално-комуналних питања словенских градова”.

*

И наша, као и инострана, дневна и стручна штампа писала је о овом високом академском избору нашег градског чиновника. У југосл. листовима, између осталог, подвучено је и ово:

„Последњих десет година г. Слободан Видаковић истакао се на пољу проучавања комуналних и социјалних прилика наших градова, за који рад је и званично овлашћен резолуцијом Конгреса Савеза југословенских градова. Г. Слободан Видаковић написао је цео низ студија и засебних дела из комуналних и социјалних проблема данашњице, особито градског живља. Између осталих, нарочито су запажене његове књиге „Туберкулоза и сифилис са гледишта социјалне политике”, (награђено I наградом Академије Наука на конкурс за најбоље дело из социологије); „Наши социјални проблеми” (награђено наградом Савеза градова); „Промашени живот” (награђено фрагментарно I књижевном наградом у Загребу — Виенац); затим, дело „Комуналне финансије наших градова”, па дела „За комунални препорођај”; „Одечјој заштити”, „Станбена беда” итд. Поред седам засебних књига, г. Видаковић је написао преко 20 студија из социјалних, комуналних и културних проблема наших градова. Како наша, тако и страна

стручна критика подвукла је значај и вредност ових Видаковићевих социографских радова. Нарочито су похваљени резултати социјалних теренских анкета о животним приликама наших градова, којима је руководио г. Видаковић у име Београдске општине. Та свестрана научна проучавања животних проблема наших градова, на чијим статистичко-анкетним подацима и базирају сва дела г. Видаковића, увела су г. Видаковића у управу наших највећих комуналних и социјалних установа и друштава, као на пр. у Савез градова, Земаљску унију за заштиту деце, Лигу против туберкулозе, Савез свих организација комуналних функционера и чиновника итд., итд.; у којима он већ годинама ради”.

„Г. Видаковић проширио је своју социјалну делатност и ван граница наше Државе, нарочито у братским словенским земљама. Тако је изабран за генер. секретара Комитета Савеза свих словенских градова, као и у управу новооснованог Чехословачко-југословенског савеза за социјалну политику, а у последње време ушао је и у конгресни одбор Међународне Уније савеза градова. Сада му је стављено у дужност да проучи социјалну политику словенских градова и на основу утврђеног материјала одржи једно инструкторивно предавање на конгресу свих словенских градова, који ће се одржати у Прагу, под почасним претседништвом Претседника Чехословачке Републике Томе Масарика.

Сасвим је природно што су нарочито у братској Чехословачкој запажена дела г. Видаковића, о којима се тамо са много интереса и детаљно писало и расправљало. На пр. г. др. Херман Вендел у „Прагер Пресе” посветио им је своју пуну пажњу, подвлачећи да комуналне едиције, „Београдских општ. новина”, које уређује г. Видаковић, претстављају у својој врсти једно од најбољих европских издања”. У Чехословачкој, земљи социјалне свесности, високо се цени савремена социографска публицистика, што је показала ова одлука Масарикуовог словенског института о избору нашег социјалног писца г. Видаковића за његовог иностраног члана. Интересантно је напоменути, да је г. Видаковић, поред др. Јана Станислава, професора Карловог Универзитета у Прагу, најмлађи члан (по годинама старости) Чехословачког Словенског института, док су по годинама старости најстарији његови

чланови г. г. др. Емил Хоман, професор Сорбоне, др. Јохан Линдел, професор Универзитета из Шведске и П. Љапунов, професор универзитета из Лењинграда (Совјетка Русија)”

М.

ЗАВОД ЗА ТОН-ТЕХНИКУ У ПРАГУ

Основан је у Прагу Чехословачки завод за тон-технику, који ће спајати стручне и помоћне раднике у области истраживања звука по струци физикалној, техничкој и физиолошкој. У ту сврху завод је одлучио приређивати анкете, екскурзије, стручна и популарна предавања, те развијати експерименталну и публицистичку делатност. Први главни задатак овог новог завода биће да припреми основање лабораторијума за све проблеме тон-технике. Проблем истраживања ларме и борба против ње у савременим градовима као и проблем технике музичких инструмената ће у најближем времену запослити овај институт.

За претседника изабран је професор универзитета господин др. К. Теиге, за потпретседника професор универзитета др. М. Семен и професор унив. др. В. Војтех.

ИЗАСЛАНСТВО ЧЕХОСЛОВАЧКОГ НАРОДА

13 октобра ов. год. стиже у Београд специјално изасланство чехословачког народа и свих чехословачких градова, које ће у име чехословачког народа положити на гроб Блаженопочившег Краља Александра урну са светом земљом из Хусовог чешког Тора, моравског Велехрада и словачког Брадла, спомен места легендарног чехословачког јунака генерала Штефаника. Специјално изасланство чехословачког народа састављено је из еминентних претставника свих корпорација, као на пр. града Прага, Брна, Братиславе и др., Савеза чехосл. градова, Новинарског синдиката, чехосл.-југословенских лига, привредних комора и корпорација итд. За вођу изасланства чехословачког народа одређен је г. проф. др. Петар Зенкл, наш почасни грађанин и велики пријатељ Југославије.

Савез чехословачко-југословенских лига у нашој држави уз сарадњу Београдске општине и Савеза градова припрема топао дочек претставницима братског чехословачког народа.

Штампарске погрешке: У напису г. Сл. Видаковића „Предлози за решење питања изградње малих станова у Београду и рушења Јатаган-мале”, поткрало се неколико штампарских грешака, нарочито у цифрама статистичких података. Тако је на стр. 538, у табели о просечним ценама малих станова, оштампано: „цена једног кубног метра ваздуха у стану од једне собе 0,05 дин., а треба да буде 9,95 дин.

Просечна кубатура малог стана у IV кварту оштампано је 23,5 м³ а треба 32,5 м³. Цена од м³ ваздуха у стану у VIII кварту оштампано је 5,78 дин., а треба да буде 6,78 дин. На стр. 540 „група економско јачих грађана” стоји 10.368 грађана а треба 10868 грађана. На стр. 554, при преносу таксе, стоји од 5—20% а треба од 5—20⁰/₀₀ итд. Моле се читаоци да ове штампарске погрешке имају у виду.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Крипта Блаженопочившег Витешког Краља Александра I Ујединитеља
у Краљевској Задужбини на Опленцу. У средини вечно
кандило, десно урна са земљом из братске
Чехословачке.

(Из фото-архива Одељка за штампу,
пропаганду и туризам О. г. Београда).